

T.C.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİ

YÜKSEK LİSANS

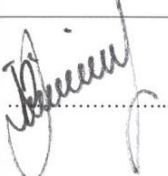

Hazırlayan

EMİNE TEMEL

Doç. Dr. RECEP DEMİR

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Emine TEMEL tarafından hazırlanan “Nâbî'nin Tarih Manzumeleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Recep DEMİR Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan : Doç. Dr. Recep DEMİR Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye : Dr. Öğr. Ü. Ömer DEMİRBAĞ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye : Dr. Öğr. Ü. Emin KIRKIL Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Anabilim Dalı, Üniversite Adı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	.....
Tez Savunma Tarihi:	21/01/2019
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada ;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

EMİNE TEMEL

Yüksek Lisans Tezi

Emine Temel

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kasım, 2018

NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİ

ÖZET

Nâbî, yaşarken ünü tüm Osmanlı coğrafyasına yayılmış, yaşadığı dönemde şiiri diğer şairler tarafından beğenilmiştir. Devlet ricali tarafından da sevilip takdir gören Nâbî pek çok şairi, eseriyle etkilemiş önemli bir divan şairidir. Osmanlı Devletinin XVII. yüzyılda her alanında yaşadığı çözülmeye sessiz kalmamış, eserinde insanlara hikemi bir tarzda öğütler vermiştir. Her şeyi şiirle söyleyebilmesindeki başarı ile edebiyatın her alanında on adet eser kaleme almıştır. Nâbî Divan'ındaki kimi bölümler ve Hayriyye ile dönemine ayna tutmuştur. Nâbî, Türk edebiyatında en güzel tarih söyleyen usta şairlerden biridir. Divan'ında bulunan yüz elli beş adet tarih manzumesiyle dönemindeki pek çok olaya tarih düşürmüştür ve dönemine tanıklık etmiştir.

Tarih düşürme ilk defa İran edebiyatında ortaya çıkmış, kuralları bu edebiyat içinde belirlenmiştir. Tarih düşürme İran edebiyatından Türk edebiyatına geçmiş, Arap edebiyatı şairleri de tarih düşürmeyi Türklerden öğrenmiştir. Türkçe düşürülen tarihlerin sayısı Arap ve Fars diliyle yazılan tarihlere göre oldukça fazladır. Tarih düşürme edebiyatımızda XIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamıştır. Bu yüzyılda önceleri lafzen tarih düşürülmüş, nazımla tarih düşürme XV. yüzyılla beraber yaygınlaşmıştır. XVII. yüzyılda

tarih düşürme gelişerek yükselmiş, XVIII. yüzyılda ise altın dönemini yaşamıştır. XVII. yüzyıl tarih düşürme için bir hazırlık aşamasıdır. Bu dönemin şairi olan Nâbî, şiirdeki kabiliyetini tarih düşürmede de göstermiş ve birbirinden güzel tarih manzumeleri yazmıştır. Tarih manzumelerinin başka bir özelliği ise edebiyatla sosyal hayat arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde ortaya koymasındır.

Anahtar Kelimeler: Nâbî, tarih düşürme, XVII. yüzyıl

Sayfa Adedi: 154

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep Demir

Master of Science

EMİNE TEMEL

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

November, 2018

NÂBÎ'S DATE DETERMINATION

ABSTRACT

Nabi, while living in the fame of the entire Ottoman geography, the poem was liked by other poets during his lifetime. Nabi, who was liked and appreciated by the state régime, and is an important divan poet, influenced many poets with his works. He did not remain silent about the dissolution of the Ottoman Empire in every field in the XVIIth century and he gave advice to the people in a way that did not remain silent. He has written ten works in every field of literature with his success in telling everything with poetry. He mirrored kept his period with some parts of the Nabi Divan and Hayriyye. Nabi is one of the master poets who tell the most beautiful history in Turkish literature. He downgraded many events in his time with his hundred and fifty-five pieces of his divan found in his Divan and witnessed the period.

The first time in history has been revealed in Iranian literature, its rules were determined in this literature. Date determination had been passed from Persian literature to Turkish literature. Arabic literature poets also learned from the Turks to date determination. The number of Turkish thinking dates is much higher than the dates written in Arabic and Persian languages. Date determination began to be seen in our literature from XIII. Century. Date

determination was made in this century with the word. The date determination by the poem has been extended together with the XV. century and lived its golden period in the XVIII. century XVII. century is the stage of preparation for date determination. Nabi, the poet of this period, had shown his ability in poetry in determining the date wrote beautiful historical poems from each other. Another feature of historical poems is that it clearly demonstrates the relationship between literature and social life.

Key Words: Nâbî, date determinitation, XVII. century

Quantity of Page: 154

Scientific Director: Doç. Dr. Recep Demir

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1
1. NÂBÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ	7
1.1. NÂBÎ'NİN HAYATI.....	7
1.2. NÂBÎ'NİN ESERLERİ	9
1.2.1. Divan.....	9
1.2.2. Hayriyye.....	10
1.2.3. Farsça Divançe.....	10
1.2.4. Tercüme-i Hadis-i Erbain	10
1.2.5. Hayr-âbâd.....	11
1.2.6. Sûr-nâme.....	11
1.2.7. Fetih-nâme-i Kamanîçe.....	11
1.2.8. Tuhfet'ül-Haremeyn	11
1.2.9. Zeyl-i Siyer-i Veysî	12
1.2.10. Münşeât-ı Nâbî	12
1.3. NÂBÎ'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ	12
2. NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİ.....	15
2.1. Nâbî'nin Tarih Manzumelerinin İçeriğinin İncelenmesi	15
2.2. NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ	142

2.2.1. Tarih Manzumelerinin Yazılma Sebepleri.....	143
2.2.2. Tarih Manzumelerinde Kullanılan Aruz Kalıpları.....	144
2.2.3. Söylenişlerine Göre Tarih Düşürme Çeşitleri.....	145
2.2.4. Tarih Manzumelerinde Kullanılan Nazım Şekilleri	145
3. SONUÇ	146
KAYNAKÇA	151

ÖNSÖZ

Nâbî, oldukça ünlü divan şairlerimizden biridir. Nâbî'nin çeşitli eserleri pek çok araştırmaya konu olmuş ve ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Biz bu çalışmamızda Nâbî'nin tarih manzumeleri üzerinde durduk. Bu çalışmamızı yaparken Nâbî'nin tarih manzumeleri üzerinde yapılmış başka çalışmalara da rastladık. Makale düzeyinde olan bu çalışmalarda Nâbî'nin tarih manzumelerinin tek yönlü incelendiğini gördük. Örneğin Ali Fuat Bilkan, Nâbî'nin sadece Halep'le ilgili tarih manzumelerini incelemiş. İsmail Yakıt ise Nâbî'nin sadece bir manzumesini inceleyen makale kaleme almış. Elimizden geldiğince bu makalelerden yararlandık. Hem de çalışmamızı mümkün olduğunca kapsamlı bir şekilde hazırlamaya çalıştık. Belirli sınırlamalara girmeden tüm tarih manzumeleri üzerinde durduk.

Çalışmamızı yaparken odak noktamız tarih beyitleri olmuştur. Tarih beyitlerinin nesre çeviri ve diliçi çevirilerini yaptıktan sonra ebced hesabıyla altındaki tarihe ulaşmaya çalıştık. Tarih manzumelerinden de yararlanarak tarih düşürülen olay hakkında bilgi vermeye çalıştık. Bilgi verirken sadece manzumeyle yetinmeyip farklı kaynaklardan da mümkün olduğunca faydalanıp manzumenin daha da anlaşılması için çalıştık.

Bu çalışmada tüm nezaketi ve inceliğiyle yardımını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Recep Demir'e çok teşekkür ediyorum. Ayrıca fiziksel olarak yanımda olmasa da varlığı bana güç veren eşim Gökhan Temel'e teşekkür ediyorum ve bu mütevazı çalışmamı ona ithaf ediyorum.

2018-Yalova

GİRİŞ

XVII. yüzyıl Osmanlı devleti tarihinde duraklama dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemde Kanuni Sultan Süleyman döneminin sonlarında gün yüzüne çıkan çözülme, Sokullu Mehmet Paşa'nın vefatıyla iyice belirginleşir. Bozulma, devletin her kurumuna sirayet eder. Her alanda düzensizlik görülür. Bu dönemdeki aksaklıklara kısaca şu şekilde değinebiliriz:

XVI. yüzyılın ikinci yarısı ve XVII. yüzyıl başlarında hüküm süren III. Murat, III. Mehmet ve I. Ahmet zamanında valide sultanların iktidar mücadelesi, saray erkânının müdahaleleri devlet yönetimini olumsuz etkiler. Yönetime en çok etki eden valide sultanlar Safiye Sultan ile Kösem Sultan'dır. Safiye Sultan, Venedik'te Korfo valisinin kızıdır. Babasının yanına giderken Türk korsanlarınca kaçırılır ve saraya verilir. III. Mehmet'in annesi olan Safiye Sultan, Venedikli Hasan Paşa ile birlikte Venedik'e hatırı sayılır yardımda bulunmuştur.

İktidarda en çok sözü geçen ikinci valide sultan ise Kösem Sultan'dır. IV. Mehmet'in annesi olan Kösem Sultan ile padişahın eşi olan Hatice Turhan Sultan arasında iktidar mücadelesi yaşanmış, Kösem Sultan'ın IV. Mehmet'i zehirleteceği Hatice Turhan Sultan tarafından öğrenilince Kösem Sultan yeniçeriler tarafından öldürülmüştür. Bu dönemde sarayın dışına çıkmayan padişahı saray kadınları ve saray ahalisi kolay bir şekilde etkilemiş bu durum devlet yönetimini olumsuz etkilemiştir.

II. Selim'den sonra padişahlar devlet yönetimini sadrazamlara bırakmıştır. Sokullu Mehmet Paşa'nın sadaretinden sonra bu makamda liyakatli yöneticilerin eksikliği hissedilir. Devletin her kademesinde rüşvetin yaygınlaşması, liyakate göre değil de daha çok rüşvet verenlerin göreve gelmesi büyük zaafa neden olur. Bu durum merkezde otorite boşluğuna sebep

olmuş, imparatorluğun diğer bölgelerine de yayılmıştır. Bu durumun sonucunda eyaletlerin başında bulunan yöneticiler, kanunsuz işler yapmaya başlamış, diğer yönetici sınıflarla beraber halka zulmedilmeye başlanmıştır.

İlmiye sınıfı eski önemini kaybetmiş, hem müderris hem de kadı yetiştiren bu sınıfta rüşvet verenlerin ve himaye görenlerin sözü geçer olmuştur. Padişaha yakın devlet görevlilerinin yakınları genç yaşta önemli mevkilere getirilmiş, beşik ulemalığı sistemi yaygınlaşmıştır. Adaleti sağlamakla görevli olan kadıların haksız davranışları, rüşvetle iş görmeleri halkı devleten soğutmuştur.

Celali isyanlarının çıkması, bu isyanların uzun sürüp bastırılmaması sonucunda çiftçi toprağını bırakmış, güvenlik endişesiyle büyük şehirlere göç etmiştir. Bu durum toprağa bağlı olan üretimi olumsuz etkilemiştir. Tımar sisteminin ihmal edilmesi, hem toprak sistemini hem de askerlik sistemini bozmuştur. Uzun süren savaşlar sonucu asker ihtiyacını karşılamak için ocaklara devşirme sisteminin kuralları dışında asker alınmış bu da askerlik sistemini bozan diğer unsur olmuştur.

Tüm bu aksaklıklar bütçeyi de etkilemiştir. İlk bütçe açığı Kanuni döneminde İran, Avusturya savaşları sırasında ortaya çıkmıştır. Bu açık Sokullu Mehmet Paşa'nın gayretiyle kısa sürede kapatılmıştır. Ancak uzun süren savaşlar, yaşanan toprak kayıpları ve sarayın lükse kaçan harcamaları bütçe açığını arttırmış ve zamanla kapıkulu askerlerinin maaşı ödenemez hale gelmiştir. Maaşını alamayan yeniçeriler arasında hoşnutsuzluk başgöstermiş, bazı kargaşalar yaşanmış sonunda padişahları tahttan indiren isyanlara sebep olmuştur.

Tüm bu iç sorunlarla beraber Osmanlı devlet adamları Avrupa'da meydana gelen gelişmeleri fark etmemiş, oluşmaya başlayan yeni dünya düzenine ayak uyduramamışlardır. Kısaca değindiğimiz bu sorunların birleşiminde on yedinci yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti ilk defa toprak

kaybettiği Karlofça antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmayla birlikte Osmanlı Devleti yeni bir döneme girer. Bu döneme kadar kendi antlaşma kurallarını rakiplerine zorla kabul ettiren Osmanlı Devleti yerine antlaşma kurallarına uymak zorunda olan bir devlet karşımıza çıkar. (Uzunçarşılı, 2011: 119-126)

Devlet yönetimindeki bu kötü durum edebiyat dünyasında aksi bir yönde tezahür eder. Bu dönemde pek çok şair yetişmiştir. Bu şairler üslup arayışlarında olmuş, hâkim dört üslup ortaya çıkmıştır. Daha önceki yüzyıllardan beri hâkimiyetini devam ettiren Klasik üslup, İran ve Hindistan'da gelişip Türk şairlerini etkileyen Sebk-i Hindi, beşeri aşkı işleyen ve yerli unsurları şiire konu eden mahalli üslup son olarak da varlığa hikmet gözüyle bakan hikemi üslup. (Bilkan, 2007: 254-255) Nâbî bu dört üsluptan hikemi üslubun en önemli temsilcisidir.

Nâbî, yaşarken ünü tüm Osmanlı coğrafyasına yayılmış, yaşadığı dönemde şiiri, diğer şairler tarafından beğenilmiştir. Devlet ricali tarafından da sevilip takdir gören Nâbî pek çok şairi, eseriyle etkilemiş önemli bir divan şairidir. Osmanlı Devletinin XVII. yüzyılda her alanında yaşadığı çözülmeye sessiz kalmamış, eserinde insanlara hikemi bir tarzda öğütler vermiştir. Her şeyi şiirle söyleyebilmesindeki başarı ile edebiyatın her alanında on adet eser kaleme almıştır. Nâbî, divanındaki kimi bölümler ve Hayriyye ile dönemine ayna tutmuş, yazdığı tarih manzumeleriyle de dönemine tanıklık etmiştir. Divanında bulunan yüz elli beş adet tarih manzumesiyle dönemindeki pek çok olaya tarih düşürmüştür.

Tarih düşürme ilk defa Fars edebiyatında ortaya çıkmış, kuralları bu edebiyat içinde belirlenmiştir. Tarih düşürme Fars edebiyatından Türk edebiyatına geçmiş, Arap edebiyatı şairleri de tarih düşürmeyi Türklerden öğrenmiştir. Türkçe düşürülen tarihlerin sayısı Arap ve Fars diliyle yazılan tarihlere göre oldukça fazladır. (Karabey, 2015: 261, 290)

Ebced'in geçmiři tarih dūřürmeye göre daha eskiye dayanır. Ebced, Arap geleneğinde ortaya çıkmıřtır. Ebced'in tam olarak nerede, ne řekilde oluřtuđuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Tarih dūřürme ise ilk defa XII. yūzyılda Fars edebiyatında kullanılmıřtır. (Karabey, 2011: 80) Eldeki kaynaklara göre tarih dūřürmenin geliřimi hakkında bir fikir sahibi olabiliyorken, Ebced'in tarihi hakkındaki bilgimiz sadece rivayetlere dayanmaktadır. Ebced'le tarih dūřürme birbirinin yerine kullanılabilen terimler olsa da aslında farklı kavramlardır.

Ebced, Arap alfabesindeki yirmi sekiz harfin kolayca ezberlenmesi için oluşturulan sözcüklerin ilkidir ve diğer sözcüklerin de ismi olmuştur aynı zamanda bu sözcükleri oluşturan harflere sayısal bir değer verilerek rakamla ifadesine olanak sağlanmıştır.(Yakıt 2010: 25) Bu kelimeler şunlardır: ا ب ج د ه و ز ,

ح ط ي , ك ل م ن , س ع ف ص , ق ر ش ت , ث خ ذ , ض ظ غ

Bu sözcüklerin kaynağının ne olduğu hakkında elimizde kesin bir bilgi yoktur. Esasında Arap alfabesinin kökeninin Aramilere ve Nebatilere dayandığı düşünölür. Arapların alfabelerini Nebatilerden aldıkları ve kendi dillerinde olan sesleri de ilave ederek günümüzdeki Arap alfabesinin oluştuğu eldeki verilerle ulaşılan bir gerçektir. Ebced sisteminin de alfabeyle beraber Nebatilerden hazır bir şekilde alındığı düşünölmektedir. (Karrabey, 2015: 18)

Bununla birlikte Ebced'in kaynağı konusunda pek çok rivayet vardır. Bu isimlerin gün isimleri olduğu düşünölmüştür. Rivayete göre Allah gökleri ve yeri altı günde yaratmış, bu günlerin her birine Ebced, Hevvez, Hutti, Kelemen ve Sa'fes isimlerini vermiştir. Alemin yaratılışının başlangıcı pazar gününe, sonu da cuma gününe denk geldiği söylenegelmiştir. (Karabey, 2015: 12-13) Ayrıca bu isimlerin ilk altısının altı şeytan ismi olduğu da düşünölmüştür. Yine bir rivayette Hz. şuayb kavminden olan Arap yazısının mucidi olduğu düşünölen Medyen kavminin altı şahının ismi olduğu

aktarılmıştır. Bu rivayete göre ebced sisteminde yeri olan her kelimenin bir şahın ismi olduğu ve Kelemen'in de hepsinin şahı olduğu düşünülmüştür. (Yakıt, 2010: 26-27)

Ebcedin tarihiyle ilgili benzer rivayetler günümüze kadar ulaşmıştır. Bu bilgilerin doğru olup olmadığı hakkında elimizde kesin bir bilgi yok ancak atalarımızın Ebced'e bakış açısını vermesi bakımından büyük değer taşır. Hakkında bu kadar rivayet olan Ebced sistemi pratikte iki yerde karşımıza çıkmaktadır. Büyü, sihir ve cifirde bir de edebiyatta kullanılır. (Karabey, 2015: 23)

Türk edebiyatında tarih düşürme XIV. yüzyılda gelişmeye başlamış, XVIII. yüzyılda ise en verimli dönemini geçirmiştir. (Karabey, 2015: 52) Tarih düşürmenin tanımı ise şöyledir: "Ebced alfabesindeki her harfin bir sayıya karşılık olması özelliğinden istifade edilerek herhangi bir hadiseye, hesaplandığında o hadisenin meydana geldiği yılı verecek şekilde bir kelime, bir cümle, bir mısra veya bir beyit söylemeye tarih düşürme denir." (Yakıt, 2010: 66) Arap alfabesindeki harflerin rakamsal karşılığı ise şöyledir:

ابجد	هوز	حطی	کلمن	سعفس	قرشت	ثخذ	ضظغ
1:ا	5:ه	8:ح	20:ك	60:س	100:ق	500:ث	800:ض
2:ب	6:و	9:ط	30:ل	70:ع	200:ر	600:خ	900:ظ
3:ج	7:ز	10:ی	40:م	80:ف	300:ش	700:ذ	1000:غ
4:د			50:ن	90:ص	400:ت		

Ebced hesabının dört çeşidi vardır: Asıl Ebced Hesabı (Cümel-i Sağır), En Küçük Ebced Hesabı (Cümel-i Asğar), Büyük Ebced Hesabı (Cümel-i Kebir), En Büyük Ebced Hesabı (Cümel-i Ekber). Edebiyatta, Asıl Ebced Hesabı kullanılır. Diğer hesaplama çeşitlerinin kullanım alanı çok dardır. (Yakıt, 2010: 38-40) Tarih düşürmenin de pek çok çeşitleri vardır.

Söylenişleri bakımından tarihler: Lafzen Tarih, Manen Tarih, Lafzen ve Manen Tarih

Hesaplanması bakımından tarihler: Tam Tarih, Tamiyeli Tarih, Düta

Harflerin Kullanışları bakımından tarihler: Mevcut Bütün Harflerle Söylenen Tarihler, Mücmel Tarih, Muhmel Tarih, Mücmel ve Muhmel Tarih.

Lafzen tarihte düşürülmek istenen yıl rakamla söylenir. Manen tarihte ise ebced hesabına göre verilmek istenen tarih, harflerin sayısal karşılığı toplanarak elde edilir. Lafzen ve manen tarihte bu iki yöntem beraber kullanılır.

Tam tarihte harflerin tümü kullanılır ve düşürülmek istenen tarihe tam olarak karşılık gelir. Tarih düşürmede makbul olan ve zor olan bir yöntemdir. Tamiyeli tarihte ise verilmek istenen yıla ulaşmak için şairin, tarih mısrasını söylemeden önce belirttiği miktar eklenir veya çıkarılır. Düta da ise harflerin ebced hesabına göre değerleri toplanır ve iki katı alınır. Böylece ulaşılmak istenen yıl elde edilir.

Harflerin kullanışları bakımından tarihlerde ise mucem tarihte sadece noktalı harfler kullanılır. Muhmel tarihte ise sadece noktasız harflerin değeri toplanır; ancak noktasız harflerin sayısal değeri düşük olduğu için çok fazla tercih edilmemiştir. (Karabey, 2015: 58, 61,117, 125)

Tarih düşürme belagat kitaplarında edebi bir sanat olarak geçmektedir. Tarih düşüren kimselere de "müverrih" denilir. Tarih düşürmede kullanılan nazım şekli daha çok kıtadır ancak diğer nazım şekilleriyle (gazel, kaside gibi) de tarih düşürülmüştür. Şair, divanında fazla sayıda tarih manzumesi varsa bunları "tevarih" başlığı altında toplar. Tarih düşürülürken esas olan kelimelerinin yazılışıdır. Yazılışı farklı okunuşu farklı olan kelimelerde esas olan yazılıştır. Ayrıca tarih düşürmede en çok kullanılan takvim Hicri

takvimdir. Bunun yanında Rumi ve Miladi takvimle de tarih düşürülmüştür. (Karabey, 2011: 80)

Edebiyatımızda pek çok konuya tarih düşürülmüştür. Şair istediği her konuda tarih düşürebilir. Çok basit olaylara tarih düşürülebileceği gibi toplumu derinden etkileyen savaş, kıtlık, doğal afet gibi olaylara da tarih düşürülmüştür. Başlıca tarih düşürülen konuları şöyle sıralayabiliriz: Padişahların tahta çıkması veya ölümü, şehzadelerin doğumu, büyük savaşlar, doğal afetler, sakal bırakma, tasavvufta ve mimari eserlerde tarih düşürme kullanılır. (Yakıt, 2010: 71)

1. NÂBÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. NÂBÎ'NİN HAYATI

Nâbî'nin asıl adı Yusuf'tur. Urfa'da H. 1052/M. 1642 yılında doğduğu tahmin edilir. Şair, Urfa'da Hacı Gaffarzade ailesine mensuptur. Babasının adı Seyyid Mustafa'dır. Nâbî'nin ailesine “Seyyid” ünvanının verilmesi, Nâbî'nin soyunun Hz. Muhammed'in soyuna dayandığını düşündürmektedir. Nâbî'nin üç erkek ve iki kız kardeşinin olduğu kaynaklarda geçer.

Şair eğitimini Urfa'da tamamlamıştır, burada medrese eğitimi almış, Arapça ve Farsça'yı iyi bir şekilde öğrenmiştir. Şairin yirmi üç yaşlarında İstanbul'a geldiği tahmin edilir. Şairin İstanbul'a gelmesinde dönemin mutasarrıfının etkisi olduğu düşünülür. Şair, Urfa'da arzuhalcilik görevini yürütürken, yazısının güzelliği ve ifadesinin düzgünlüğü ile mutasarrıfın dikkatini çeker ve mutasarrıf, şaire İstanbul'a gitmesini tavsiye eder. Nâbî'de içindeki “azimet et” sesine kulak verir ve İstanbul'a gelir. İstanbul'a ilk geldiğinde aradığını bulamaz ve hayal kırıklığına uğrar. Hatta memleketine geri dönmeyi bile düşünür. Şairin hayatındaki kara bulutlar Musahip Mustafa

Paşa'yla tanışınca dağılır, onun divan katibi olur, vefat edene kadar da onun yanından ayrılmaz. Musahip Mustafa Paşa'nın dalaletiyle IV. Mehmet'le tanışır. Avcılığa düşkün olan padişahın sık sık Edirne taraflarında çıktığı av şölenlerinde hazır bulunur.

Nâbî, IV. Mehmet ve Musahib Paşa'yla birlikte Kamanîçe Kalesi'nin fethinde bulunur. Nâbî, bu kalenin fethi üzerine iki tarih yazar. Bu tarihlerden biri kalenin girişine yazılır. Seferden dönüşte Musahip Mustafa Paşa'nın isteği üzerine "Fetihnâme-i Kamanîçe" adlı eserini yazar ve bu eseri padişaha sunar. Nâbî'nin bu eserini IV. Mehmet beğenir ve kendisine iltifat eder. Bu tarihten dört yıl sonra IV. Mehmet'in şehzadeleri olan II. Mustafa ve III. Ahmet'in sünnet düğününü, IV. Mehmet'in kızı Hatice Sultan'la Musahip Mustafa Paşa'nın düğünleri için yapılan şenlikleri Sûrname'sinde anlatır.

Daha sonra Nâbî, hac görevini yapmak ister. Bu isteği Mustafa Paşa tarafından hoş karşılanır ve padişaha arz edilir. Padişah, Nâbî'nin bu isteğini geri çevirmez hatta kendisine bir ferman verir. Bu fermanda IV. Mehmet, Nâbî'nin Hicaz'a giderken, yol üzerinde kaldığı tüm menzillerde devlet görevlilerinin kendisine her türlü kolaylığı göstermesine dair emir vermiştir. Hacdan dönüşte Nâbî, Musahip Mustafa Paşa'nın kethüdalığını yapmaya başlar. Hac sırasında gördüklerini anlattığı Tuhfet'ül-Harameyn adlı eserini kaleme alır. Eser tamamlandıktan sonra Nâbî, IV. Mehmet'e bu eserini sunar. IV. Mehmet bu eseri beğenir ve Nâbî'ye samur bir kürk hediye eder.

Musahip Mustafa Paşa, kaptan-ı derya göreviyle saraydan uzaklaştırıldığında, Mora seraskerliğinde, Sedd'ül-Bahir muhafızlığında Nâbî, onun yanındadır. Paşa'nın 1687'de vefatına kadar yanından ayrılmaz. Şair, Mustafa Paşa vefat edince İstanbul'dan ayrılır. Uzlete çekilmek ister. Havasını, suyunu beğendiği Halep'e yerleşir.

Nâbî, burada evlenmiş, Ebü'l-hayr Mehmet ve Mehmet Emin isimli iki çocuğu olmuştur. Burada devletin tahsis ettiği köşkte, aldığı maaşla rahat bir yaşam sürer. Nâbî'nin en meşhur eserlerinden biri olan, oğlu Hayrullah için kaleme aldığı nasihatname türündeki Hayri-name'yi burada yazar. Ayrıca Halep'in ileri gelen devlet adamlarıyla dostluk kurmuş, Halep'te yapılan kasr, çeşme ve camiler için bu dönemde pek çok tarih düşürmüştür.

Baltacı Mehmet Paşa'nın 1710'da ikinci kez sadrazam olması üzerine, Mehmet Paşa'nın isteğiyle, Nâbî yetmiş yaşını aşmış bir şekilde İstanbul'a döner. İstanbul'da ilk önce darphane eminliği görevini, ardından baş mukabelecilik, mukabele-i süvari görevlerini yürütmüştür. Bu sırada Silahtar Ali Paşa'nın isteğiyle şair, Münşeât'ını toplayıp gözden geçirmiş ve bu eserine bir önsöz yazmıştır.

Nâbî, Halep'ten dönüşünün üzerinden iki yıl geçmeden 3 Rebiülevvel 1124/ M. 12 Nisan 1712'de vefat etmiştir. Hastalığı sırasında kendi ölümü için Farsça bir kıta kaleme almış ve ölümüne “Nâbî be-huzûr amed” ifadesini tarih düşürmüştür. Nâbî, Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığında Miskinler Tekkesi'nde medfundur. (Karahana, 1987: 1-26; Kaplan, 2015: 27-41; Okuyucu, 2013: 9-109)

1.2. NABÎ'NİN ESERLERİ

1.2.1. Divan

Nâbî'nin divanı yazma eser kütüphanelerinin pek çoğunda rastlamak mümkündür. Divan'ı eski harflerle iki kez basılmıştır. İlki H. 1257/M. 1841'de Bulak'ta, ikincisi ise H. 1292/M. 1875'de İstanbul'da basılmıştır. Nâbî'nin divanında 29 kaside, 1 terhib-i bent, 5 tahmis, 155 tarih, 10 mesnevi, 888 gazel, 114 kıta, 218 rubai, 61 matla, 74 müfred, 186 muamma ve 30 lügaz vardır.

Nâbî'nin Divan'ının tenkitli metni Ali Fuat Bilkan tarafından yayımlanmıştır. (Bilkan, 2011: XXV-XXX)

1.2.2. Hayriyye

H. 1113/M. 1701'de Nâbî, oğlu Ebü'l-Hayr için nasihatname türünde yazdığı bir eserdir. Nâbî'nin oldukça şöhretli eserlerinden biridir. Eser 35 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Allah'a hamd ve sena edilmiş ve Hz. Muhammed övülmüştür. Daha sonra oğlunun ve kendisinin durumunu anlatmış ardından sebep-i telif bölümüne geçmiştir. Bu bölümden sonra İslamın şartları, din kurallarına uymanın gerekliliği, laf taşımama, süslü giyinmeme, güzel ahlaklı olma gibi konular üzerinde durmuştur. Ayanlık, kadılık, paşalık gibi görevlerin zorluklarını anlatmış, ideal meslek olarak divan hocalığı görevini oğluna önermiştir. Eseri oğluna ve kendine dua ederek bitirmiştir. Hayriyye üzerinde Mahmut Kaplan tenkitli metin çalışması yapmıştır. (Kaplan, 2015: 63-68)

1.2.3. Farsça Divançe

Nâbî Divanı ile basılan bu küçük hacimli eserde 30 gazel, 20 adet tahmis vardır. Bu eser Nâbî'nin Divan'ı ile basılmıştır. (Kaplan, 2015: 41)

1.2.4. Tercüme-i Hadis-i Erbain

Molla Cami'nin aynı isimli eserini Nâbî, Türkçe'ye tercüme etmiştir. Eser manzum bir mukaddime ile başlar. Daha sonra hadislerin önce Arapça metinleri verilir, daha sonra manzum çevirileri yapıldıktan sonra hadislerin açıklamaları da verilmiştir. Bu eser üzerinde Necib Asım ve Abdülkadir Karahan çalışmıştır. (Kaplan, 2015: 41-42)

1.2.5. Hayr-âbâd

Bu mesneviyi Halep'te H. 1117/M. 1117'de yazmıştır. Feridüddin Attar'ın İlahinâme adlı eserinin baş kısmını kendinden ilaveler yaparak tercüme etmiş, sonunu da değiştirmiştir. Genel olarak Cürcan Hükümdarı Hürrem ile çok sevdiği nedimi Câvid'in hikayesini anlatır. Hayrâbâd'ın tenkitli metni üzerinde Sibel Ülger tarafından yüksek lisans çalışması yapılmıştır. (Kaplan, 2015: 42-43)

1.2.6. Sûr-nâme

Nâbî'nin 1675 yılında IV. Mehmet'in şehzadeleri olan daha sonra her ikisi de padişah olan II. Mustafa ve III. Ahmet'in on beş gün süren sünnet şölenini anlattığı eseridir. Nâbî'nin Sûnamesi üzerine Agah Sırrı Levend çalışmıştır. (Kaplan, 2015: 43)

1.2.7. Fetih-nâme-i Kamanîçe

IV. Mehmet'in 1671 yılında çıktığı Lehistan seferi bu eserin konusunu oluşturur. Bu eser eski harflerle 1281'de İstanbul'da basılmıştır. Bu eser üzerinde Hüseyin Yüksel yüksek lisans çalışması yapmıştır. (Kaplan, 2015: 43-44)

1.2.8. Tuhfet'ül-Haremeyn

Nâbî hac görevini yerine getirdikten sonra H.1090/M. 1679'da bu mensur eseri kaleme almıştır. Nâbî, Üsküdar'dan başlayan yolculuğunu, yol üzerinde gördüğü tüm şehirleri anlatmıştır. Mekke'yle birlikte tüm kutsal yerleri tanıtmış ve hac görevinin yapılmasının önemi üzerinde durmuştur. Bu

eser üzerinde Menderes Coşkun çalışmış ve bu eseri yeni harflerle yayımlamıştır. (Kaplan, 2015: 44-45)

1.2.9. Zeyl-i Siyer-i Veysî

Bu eser 1248 yılında Bulak'ta basılmıştır. Veysi, Hz. Muhammed'in hayatını Bedir Savaşına kadar anlatmış Nâbî ise Mekke'nin fethine kadar olan kısmı ilave etmiştir. Mensur şekilde yazılmıştır. (Kaplan, 2015: 45)

1.2.10. Münşeât-ı Nâbî

Nâbî'nin mektuplarını toplayan eserdir. Mektupların dili genellikle sanatlı bir üslupla kaleme alınmıştır. Nâbî, dönemindeki pek çok devlet adamıyla mektuplaşmıştır. Bu mektuplarda Nâbî'nin dönemini aydınlatacak önemli bilgilere rastlamak mümkündür. (Kaplan, 2015: 45)

1.3. NÂBÎ'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Nâbî, Klasik Türk Edebiyatı'nda önemli bir şairdir. Yaşarken ünü Osmanlı coğrafyasına yayılmış kendinden sonra pek çok sanatçıyı etkilemiş, ekol sahibi bir sanatçıdır. Kendinden sonra, Sâbit, Sami, Seyyid Vehbi, Sümbülzade Vehbi ve Koca Ragıp Paşa gibi şairleri etkilemiştir.

Nâbî ekolü de denilen, hikemi üslubun en önemli temsilcisidir. Hikemi üslubu şu şekilde tanımlayabiliriz: Düşünceye ağırlık veren, amacın okuyucuyu uyarmak, düşündürmek, aydınlatmak olduğu, daha doğru bir ifadeyle insana doğruyu, güzeli göstermeye yönelik görüş bildiren didaktik içerikli şiiirdir. “Nâbî, eserlerinde kâinatı ve varlığı sorgulayan, eşya ve hadiselerle farklı bir gözle bakmayı bilen, görüleni değil, görünenin ardındakini anlamaya çalışan mütefekkir bir şairdir.” (Bilkan, 2007: 278)

Nâbî'nin şiirinin en önemli noktası düşünce yoluyla hakikata ve hikmete ulaşmasıdır. Nâbî'ye göre şiir hikmet ifade edip mana yüklü olmalı, hem de insanı doğru yola ulaştırmalıdır. Hatta bir beytinde Nâbî, Allah'ın bana lütfettiği şairlik kabiliyeti hikmetli söyleyişe hizmet etmeseydi, şiirle bu kadar uğraşmazdım, der. Nâbî'nin şiirinin diğer önemli özelliği ise atasözleri, deyimleri, yerleşik adet ve gelenekleri, nasihat ifade eden ayet ve hadisleri etkili bir şekilde kullanmasıdır. Bu üslupta esas olan verilmek istenen mesaj çok dallandırılmadan, söz sanatlarına başvurmada ifade etmektir. Nâbî, şiirinde özlü bir anlatıma ulaşmak ister. Bunun için de atasözleri ve deyimleri ustalıklarla manzumelerinde kullanır. (Yorulmaz, 1996: 25, 26, 30.)

Bu şiir tarzının oluşmasında XVII. yüzyıldaki Osmanlı İmparatorluğu'nun genel durumunun etkisi gözardı edilmemelidir. Devletin her kurumunda, toplumun genel yapısında bir çözülme görülür. Nâbî içinde yaşadığı bu gerçekliği gözardı etmemiş kendince çözüm önerilerini eserlerinde paylaşmıştır. Bu üslubun en önemli yönü didaktik bir havaya sahip olmasıdır. Atasözlerini, irsal-i meseli kullanarak okuyucularına öğüt vermiş, onları iyiye güzele yöneltmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de Divan'ında ve Hayriyye'de bulunduğu dönemi anlatan, o dönem için belge özelliği taşıyabilecek eserler ortaya koymuştur. (Mengi, 1991: 1-3)

Nâbî, İran edebiyatını örnek alan klasik üslubun son temsilcisidir. Nâbî, klasik üslubun dışında şiirde yeni arayışların olduğu bir dönemde İranlı çağdaşı Şevket Buhari ve Saib-i Tebrizi'yi örnek almıştır. Saib-i Tebrizi'nin İran edebiyatında yaptığını Nâbî Türk edebiyatında yapmayı başarmıştır. Saib'in şiirde kullandığı didaktik ve hakimane tarzı Türk edebiyatında uygulamıştır. Bu bakımdan İran şiirini kendine örnek alan son şairdir. İran edebiyatını örnek alan ilk şairimiz Ahmet Paşa'dır, son şair de Nâbî olmuştur. (Gıbb, 1999: 231) Türk edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren didaktik söyleyiş olagelmıştır. Bu üslup Divan edebiyatında da varlığını hissettirmiştir, Nâbî'den önce Necati, Bağdatlı Ruhi gibi şairler hikmetli söyleyişi şiirlerinde

kullanmışlardır. Nâbî'nin başarısı ise kendine kadar gelen hikmetli söyleyiş sistemi haline getirmiş ve kendinden sonra pek çok şairi etkilemiş olmasıdır. (Yorulmaz, 1996: 28)

Nâbî, dil konusunda sade dilden yanadır ancak bazı eserlerinde geleneğin etkisi ile ağır bir dil kullanmıştır. Nâbî, şiirde yeni anlamların araştırılması gerektiğini düşünür. Kendi şiirinde de bunu uygulamaya çalışır. Nâbî, kaside ve gazel şairi olarak bilinse de asıl başarısını ortaya koyan tür gazeldir. Yazdığı 888 adet gazelle edebiyatımızda en çok gazel yazan şairlerimizdendir. Gazelin klasik muhtevasını genişletmiş, klasik gazel konuları dışında dönemin sosyal kültürel özelliklerini yansıtan gazeller kaleme almıştır. Daha önce gazellerde hiç kullanılmayan berber, dükkân, fincan, müşteri, pazar vb. sözcükleri kullanmış bu bakımdan edebiyata bir yenilik getirmiştir. (Bilkan, 2007: 278-279)

Gıbb, Nâbî'nin çok kolay bir şekilde şiir yazabildiğini, istediği her şeyi şiirle ifade etme gücüne sahip olduğunu söyler. Edebiyatın hemen her alanında varlık göstermiş, sadece kaside, gazel ve mesnevi yazmayıp, çok yönlü kişiliğinin yansıması olarak tezkire, tarih, seyahat ve münşeât da yazdığını söyledikten sonra bu durumun aslında Nâbî için dezavantaj haline geldiğini ifade eder. “Nâbî eserlerinin tamamında kabiliyetli olduğunu, çoğunda ise hüner sahibi bir şair olduğunu gösterir, fakat hiçbirinde dahi değildir.” der. (Gıbb, 1999:231-232)

2. NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİ

2.1. Nâbî'nin Tarih Manzumelerinin İçeriğinin İncelenmesi

Nâbî'nin divanında yüz elli beş adet tarih manzumesi vardır. Bu tarih manzumeleri divanında ayrı bir bölüm olarak karşımıza çıkar.

1. Târih Berây-ı Tedmir-i Celâli

Göçdiler dâr-ı bedenden didi Nâbî târîh

Askerin çekdi diyâr-ı ‘ademe kondı Hasan (1029)

Nesre çeviri: Dâr-ı bedenden göçdiler, Nâbî târîh dedi: Hasan askerin çekdi, diyâr-ı ‘ademe kondı.

dâr: Ülke, beden

‘adem: Yokluk

Diliçi Çeviri: Vücut ülkesinden göçtüler, Nâbî tarihini söyledi. Hasan askerini çekti, yokluk diyarına kondu.

عسڪرك چكدى ديار عدمه قوندى حسن

70+60+20+200+20+3+20+4+10+4+10+1+200+70+4+40+5+100+6+50+4+10
+8+60+50 = 1029

Nâbî ilk tarih manzumesini kendi doğumundan çok önce gerçekleştiren bir olay için yazmıştır. Nâbî'nin doğum yılı 1642 olarak tahmin edilir. Şiirden ulaşılan tarih ise miladi olarak 1620 yılıdır. Şiirinde Nâbî, akılsız bir taifenin vatanlarından ayrılıp, İslam mülkü içinde çok fesad eylediklerini, din düşmanlarının bile onların yaptığını yapmadığını söyler. Çift dilli zülfikarın çıkıp düzeni sağladığını, ulu'l emre itaatın sağlandığını anlatır.

Celali isyanları başta Osmanlı idaresinden memnun olmayan Şii-Türkmen halkın, Safevi devletinin de kışkırtmasıyla devlete başkaldırmaları şeklinde ortaya çıkmıştır. 1519'da Bozoklu Şeyh Celal, mehdilik iddiasıyla Tokat çevresinde isyan etmiştir. Bu isyandan sonra, dini karakterli olmasa da halk ayaklanmasına Celali isyanı denmiştir. Osmanlı'nın ekonomik hayatındaki bozulmalar Celali isyanlarının yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Taşradaki idareciler görevlerini para karşılığında satın alıyor, kısa süre için tayin edildiklerinden fazla para ve mal toplamak için çalışıyorlardı. Ekonominin kötü gidişatına yöneticilerin de zulmü eklenince halk ya eşkıyaların saldırılarına göğüs germek zorunda kalmış ya da eşkıyalara katılmıştır. Osmanlı İran savaşları, ardından Osmanlı Avusturya savaşları oldukça uzun sürmüş bu da Anadolu'da bir otorite boşluğu yaratmıştır.

Celali reisleri genel olarak azledilmiş veya haksızlığa uğramış hükümet mensupları ile halk arasında itibar kazanmış kişilerdir. XVII. yüzyılda Celali isyanlarını başlatan Karayazıcı oğlu Abdülhalim de sekbanbaşılık ve subaşılık gibi görevlerde bulunmuş daha sonra çevresine topladığı eşkıyalarla Urfa'ya yağmalayıp, burada hükümdarlığını ilan etmiştir. Üzerine gönderilen orduyu Kayseri'de yenmişse de Malatya civarında Sokulluzade Hasan Paşa'ya yenilmiştir. Abdülhalim'in yenilmesi üzerine kardeşi Deli Hasan onun yerine geçmiş ve Kütahya'ya kadar ilerleyebilmiştir. (İlgürel, 1993: 252-257) Nâbî'nin bu manzumesinde "Hasan" adı geçmektedir. Nâbî, ismi dışında başka bir özelliğini vermediği bu kişi Deli Hasan olabilir.

2. Târîh Berây-ı Hatt-Ber-Âverden-i Musâhib Mustafa Pâşâ

Didüm âyâ ne gûne yazdı târihin anun bilsem

Didi hâtif ki yazdı levh-i hüsne mübârek-bâd (1072)

Nesre Çeviri: Âyâ anun târihin ne gûne yazdı bilsem didüm. Hâtif didi ki levh-i hüsne mübârek-bâd yazdı.

âyâ: Şaşıрма, sorma, istek ifade eder, acaba

gûne: Tûr, nevi, çeşit

hâtif: Gaybdan seslenir gibi haber veren melek

-bâd: Sonuna geldiği kelimelere olsun anlamı verir.

Diliçi Çeviri: Acaba onun tarihini ne çeşit yazdı bilsem dedim. Melek güzellik levhasına mübarek olsun yazdı, dedi.

یازدی لوح حسنہ خط مبارک باد

10+1+7+4+10+30+6+8+8+60+50+5+600+9+40+2+1+200+20+2+1+4=1078

Nâbî'nin divanında ikinci ve üçüncü tarih manzumeleri Musahip Mustafa Paşa'nın sakal bırakması üzerine yazılmıştır. Bu tarih manzumelerinin altında 1072 tarihi vardır. Biz yukarıdaki gibi hesapladığımızda 1078 yılına ulaşmaktayız. Musâhip Mustafa Paşa'nın Nâbî için önemi büyüktür. Nâbî eğitimini Urfa'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'a geldiği ilk yıllarda zorluklar yaşamış hatta şair Urfa'ya geri dönmeyi bile düşünmüştür. Bu zorluklar Musâhip Mustafa Paşa'yla tanışana kadar sürer. Paşa'yla tanıştıktan sonra onun hizmetine girmiş, önemli devlet adamlarıyla ve dönemin padişahı IV. Mehmet'le tanışma imkanına sahip olmuştur. (Bilkan, 2011: 406- 416) Bu şiirde Nâbî, Musahip Mustafa Paşa'nın sakalının güzelliğini övmüş ve Mustafa Paşa'nın saraydan izin alarak sakal bıraktığını söylemiştir.

3. Târîh-i Dîger Berây-ı Hatt-ı Vezîr-i Müşârün- İleyh

Nâbî-i bende didi târîhin

Hatt-ı nevdür meh-i hüsne hâle (1072)

Nesre Çeviri: Nâbî-i bende târîhin dedi. Meh-i hüsne hâle hatt-ı nevdür.

hat: Gençlerde yeni beliren sakal ve bıyık

mah-ı nev: Yeniay

hâle: Ayın bazen de güneşin etrafında görülen parlak halka şeklindeki ışık.

Diliçi Çeviri: (Adı geçen vezire) Köle olan Nâbî tarihini dedi: Yüzü yeniay gibi güzel olanın halesi yeni çıkan sakallarıdır.

خط نودر مه حسنه هاله

$$600+9+50+6+4+200+40+5+8+60+50+5+5+1+30+5=1078$$

4. Târîh-i Berây-ı Şehâdet-i El-Hâc Hüseyin Pâşâ

Menkûta-i hurûf ile târîh idüp dedi

Şehr-i muharrem oldu zamân-ı şehâdeti (1077)

Nesre Çeviri: Menkûta-i hurûf ile târîh idüp dedi: Zamân-ı şehâdeti şehr-i muharrem oldu.

menkûta: Nokta

Diliçi Çeviri: Noktalı harflerle tarih yazıp dedi: Ölüm zamanı muharrem ayı oldu.

شهر محرم اولدی زمان شهادتی

$$300+10+7+50+300+10+400=1077$$

Nâbî, bu tarih manzumesini mücevher tarih usûlüyle yazmıştır. Şair bu tarihin mücevher tarih olduğunu ilk dizedeki “menkûta-i hurûf” ile belirtmiştir. Mücevher tarih hesaplanırken sadece noktalı harflerin sayısal değeri toplanır.

Nâbî’nin şiirinden anlaşıldığına göre Hüseyin Paşa vezirdir. Vezaret bir bahçeyse Hüseyin Paşa da bu bahçesinin eşsiz bir gülüdür. Hüseyin Paşa aynı zamanda yiğitliğiyle nam salmıştır. Karakteri de Hz. Hüseyin gibidir. Bu dünyada rahat olmadığını anlayıp ukbaya göç etmiştir.

5. Târîh-i Sâye-bân-ı Hazret-i İbrâhim Pâşâ

Bu manzumede Nâbî’nin tarih beyti yoktur. İbrahim Paşa’yı üç beyitlik şiirinde övmüş ve ona hayır duada bulunmuştur. Bir manzumede şair tarih düşürdüğünü tarihini söyledim ya da tarihini yazdım gibi kalıplaşmış bir ifadeyle belirtmesi gerekir; ancak bu manzumede böyle bir beyit yoktur. Nâbî divanında:

Gerçi eş’âr-ı heves-kârî-i eyyâm-ı sıbâ

Haylî var ma’nâsı nâ-sencide lafzı nâ-tamâm

Lîk nâ-pûşîdedür ashâb-ı tab u dânişe

Kim bu dîvândur olur dîvân içinde hâss ü ‘âm

Olmasa şâyi anı tahrîre virmezdüm rızâ

Özrüm ümmidüm budur makbûl ola inde’l-kirâm

Bir tabak mîve gelürse meclise âdet budur

Olur elbette anun bazısı puhte bazı hâm

diyerek, bazı şiirlerinin eksik, tamamlanmamış olduğunu bazı şiirlerinin de daha güzel olduğunu belirtmiştir. (Bilkan, 2011: 451) Bu manzume de muhtemelen Nâbî'nin yarım kalmış şiirlerinden biridir.

6. Târîh-i Vefât-ı Azîz-i Kalem-Tırâşî-i Meşhûr Der-İstanbul

Dem-i nez'inde te'essüfle didi

Hây hayf oldu telef ömr-i Aziz (1078)

Nesre Çeviri: Dem-i nez'inde teessüfle didi: Hây, hayf ömr-i Azîz telef oldu.

nez': Çekip çıkarma, koparma, sökme, çekip çıkarılma

hayf: Eyvah, yazık, heyhat.

Diliçi Çeviri: Son nefesinde (Nâbî) üzüntüyle dedi: Eyvah, yazık oldu Aziz'in ömrü telef oldu.

های حیف اولدی تلف عمر عزیز

5+1+10+8+10+80+1+6+30+4+10+400+30+80+70+40+200+70+7+10+7=1079

Nâbî'nin bu beyti tamiyeli bir tarihtir. "Tamiye, tarih mısrasındaki fazla veya eksik sayıyı imalı bir şekilde anlatmaktır." (Karabey, 2015:125) Sanatçı maharet göstermek istediğinde de tamiyeyi kullanılır. Tamiyeler görünür tamiye ve gizli tamiye olarak ikiye ayrılır. Görünür tamiyelerde şair eklenecek ya da çıkarılacak tamiyeyi açık açık söyler. Onun için bu tamiyeyi bulmak zor değildir. Gizli tamiyelerde ise eklenecek veya çıkarılacak sayı çeşitli söz oyunları ile okuyana işaret edilir. Gizli tamiyeler, sanatlı olur ve verilmek istenen tarihe uyarsa başarılı kabul edilir. Tamiye ile sanatçı hünerini gösterse de beşten büyük tamiyeler kusur sayılır. (Karabey, 2015: 126-127) Tamiye söylenirken zamanla kalıplaşmış ifadeler ortaya çıkmıştır. Bu kalıplaşmış ifadelerden bazıları şunlardır: bir hâtif gelmek, bir müjde gelmek, biri gelmek,

muhbir gelmek, tekbir gelmek, iki şahitle inşad etmek, üç tug gelmek, uçlerden istima etmek, câ etmek, cemaat beş vakitte gelmek, nûh felek, hâmeyi ele almak, ser-engüşt-i edeple demek, leb-i âmin ile demek, leb-i ikbâl ile demek vb...(Karabey, 2015: 134-182) Tamiye sadece kalıplaşmış ifadeler ile söylenecek diye bir kural yoktur. Bu ifadelerin dışında da şair maharetini gösterip farklı şekillerde tamiye oluşturabilir.

Bu tarih manzumesinin altında 1078 yılı yazılıdır. Ancak hesaplandığımızda 1079 tarihine ulaşırız. Bu beyit tamiyeli bir beyittir. Şair beytin başında “dem-i nez’inde” diyerek bir sayısının çıkan sonuçtan çıkarılacağını haber vermektedir. 1079’dan bir çıkardığımızda 1078 yılına ulaşırız.

Nâbî şiirinde Aziz Efendi için çok hüner sahibi biri olduğunu bundan dolayı da döneminde oldukça şöhretli olduğunu söyler. Dünyada onun kadar hünerli birinin gelmesi için çok zamanın geçmesi gerektiğini ifade eder. İsterse demiri altına çevirebilecek hünere sahiptir, der. Bu kadar hüner sahibi olsa da dünya onu sitem ile taciz etmiş ve ecel, kalem gibi ömrünü kesmiştir.

7. Târîh-i Dîger

Kaldırub el didi Nâbî târîh

Seyyi’âtın ide Allâh hasenât (1078)

Nesre Çeviri: Nâbî el kaldırub, târîh didi: Allâh seyyi’âtın hasenât ide.

seyyi’ât: Kötülükler, fenalıklar.

hasenât: İnsanların iyiliği için yapılan hayırlı işler.

Diliçi Çeviri: Nâbî el kaldırub, tarih dedi: Allâh günahlarını sevaba çevirsin.

سےءاتن ایدہ اللہ حسنات

$$60+10+1+1+400+50+1+10+4+5+1+30+30+5+8+60+50+1+400=1127$$

Başlığında belirtilmese de bu tarih manzumenin de Kalem-Tıraşı-i Aziz ‘in vefatı için düşürülen bir tarih olduğunu düşünüyoruz. Bu manzume bir beyitten oluşmaktadır. Beyitin altında önceki tarih manzumesinde olduğu gibi 1078 yılı görülmektedir; ancak yaptığımız hesaplamayla 1127 yılına ulaşırız. Tarih mısrasında manzumenin altında yazan tarihten kırk dokuz sayılık bir fazlalık vardır. İlk mısrada yer alan “el kaldırup” ifadesinde tamiye olabilir. El’in ebced karşılığı otuz birdir. 1127 yılından otuz bir çıkardığımızda da manzumenin altında yazan 1078 yılına ulaşamayız.

8.Târîh-i Berây-ı Sâhil-Hâne-i Vezîr-i Azam Kara İbrâhim Pâşâ Der-Zamân-ı Mîr-Âhûrî-i Evvel

Tanışdum hâtife târîhini gördüm didi Nâbî

Leb-i deryâda bir bendür bu tarz-ı cân-fezâ gûyâ (1078)

Nesre Çeviri: Hâtife tanışdum, târîhini gördüm. Nâbî didi: Leb-i deryâda gûyâ bu, tarz-ı cân-fezâ bir bendür.

hâtif: Gaybdan seslenir gibi haber veren melek

cân-fezâ: Can arttıran, cana can katan

Diliçi Çeviri: Hâtife danıştım, tarihini gördüm. Nâbî dedi: Deniz kenarında sanki cana can katan bir bendir.

لب دریاده بر بگدر بو طرز جان فزا کویا

$$30+2+4+200+10+1+4+5+2+200+2+20+4+200+2+6+9+200+7+3+1+50+80+7+1+20+6+10+1=1087$$

Bu manzumenin altında 1078 tarihi bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1087 yılına ulaşmaktayız. Tarih mısrasında manzumenin altında yazan tarihe göre on sayılık bir fazlalık vardır.

Kara İbrahim Paşa Bayburt'un Kelkit kazasında bir köyde doğmuştur. Merzifonlu Kara Mustafa Ağa'ya intisap etmiş, devlet kademelerinde hızla yükselmiştir. 2 Rebiülahir 1082 (8 Ağustos 1676) 'de mirahur-ı saniliğe aradan yirmi dört gün geçtikten sonra da mirahur-ı evvelliğe getirilmiştir. Kaptan-ı deryalık yapmış, IV. Mehmet'e yakın bir devlet adamı olarak sadrazam olmuş ve Osmanlı-Avusturya savaşında etkin rol oynamıştır. (Özcan, 2000: 329) Bu şiire düşürülen tarihin 1078 değil de 1087 olma ihtimali daha yüksektir. Çünkü şiirin başlığında "Der-Zaman-ı Mir-Ahuri-i Evvel" olarak geçmektedir. İbrahim Paşa'nın bu göreve getirilişi 1082 olarak düşünüldüğünde, tarih manzumesinin 1087 yılı olarak düşürülmesi daha mantıklıdır.

9. Târîh-i Çeşme-i Yusûf Agâ Der-Dimetoka

Lûlesi dir gelenlere

İçünüz âb-ı kevser oldu revân (1078)

Nesre Çeviri: Gelenlere lûlesi dir: Âb-ı kevser revân oldu, içünüz.

lûle: Suyun istenen miktarda akması için çeşme, musluğa takılan, akacak su miktarına göre muhtelif çapta, içi boş boru parçası.

revân: Yürüyen, giden.

Diliçi Çeviri: (Çeşmeye) Gelenlere lûlesi der: Kevser suyu akıyor, içiniz.

ایچگز اب کوثر اولدی روان

1+10+3+20+7+1+2+20+6+500+200+1+6+30+4+10+200+6+1+50=1078

Manzumenin diğer beyitlerinden anlaşıldığına göre Yusuf Ağa döneminde şöhret sahibidir. Padişahın hazinedarlığı görevini yürütmüştür. Yusuf Ağa'nın padişahın koruması altında olduğu öğreniriz. Şiirde geçen diğer bir bilgi ise bu çeşmenin suyunun Kızıldeli nehrinden geldiğidir.

10. Târîh-i Berây-ı Çeşme-i Sultân Muhammed Hân-ı Gâzî Der-Burgâs

Hızır bir câmin içüp didi safâdan târîh

Ne güzel çeşme-i sâf-âb-ı hayât-ı zibâ (1080)

Nesre Çeviri: Hızır bir câmin içüp safâdan târîh didi: Ne güzel çeşme-i sâf-âb-ı hayât zibâ

safâ: Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik.

zibâ: Süslü, güzel.

Diliçi Çeviri: Hızır bir kadeh (su) içip safâyla târîhini söyledi: Saf, cana can katan suyuyla ne güzel, süslü bir çeşmedir.

نه كوزل چشمهء صاف اب حیات زيبا

50+5+20+6+7+30+3+300+40+5+1+90+1+80+1+2+8+10+1+400+7+10+2+1=1080

Nâbî, IV. Mehmet'in günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan, Kırklareli ile komşu olan Burgas şehrinde yaptırdığı çeşme için tarih düşürmüştür.

11. Târîh-i Berây-ı Câmi-i Vâlide Sultân

Nâbiyâ târîh odur her okuyan ide duâ

Vâlide Sultânun itsün câmi'in Allâh kabul (1081)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târîh odur her okuyan duâ ide. Vâlide Sultânun câmi'in Allâh kabûl itsün.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, tarih odur (ki) her okuyan duâ eder. Vâlide Sultânın camisini Allâh kabûl etsin.

والده سلطانك ايتسون جامعك الله قبول

6+1+30+4+5+60+30+9+1+50+20+1+10+400+60+50+3+1+40+70+50+1+30+
30+5+100+2+6+30=1081

Bu dönemde hüküm süren padişah IV. Mehmet'tir. Dolayısıyla da valide sultan Hatice Turhan Sultan'dır. Hatice Turhan Sultan'ın hayır işi olarak yaptırdığı mimari işler şunlardır: Çanakkale'nin iki tarafına da kale, Beşiktaş'a çeşme ve kütüphaneler yaptırmıştır. Cami olarak ise İstanbul Eminönü'ndeki Yeni Cami'i yaptırmıştır. Yeni Cami'nin inşaatına III. Murad'ın zevcesi ve III. Mehmet'in annesi olan Safiye Sultan başlamış ancak bitirememiştir. Hatice Turhan Sultan, yarım kalan bu caminin inşaatını tamamlatmıştır. Bu cami hicri 1074 yılında tamamlanmış ve hicri 1076 yılında hizmete açılmıştır. (Karaca, 2012: 423-425) Manzumenin ilk beytinde "taht-ı liva" ifadesi geçmektedir. Dolayısıyla bu caminin İstanbul'da olduğunu düşünebiliriz. Hatice Turhan Sultan'ın yaptırdığı Yenicami'nin yapım tarihiyle manzumenin altında yazan tarih uyuşmamaktadır.

12. Târîh Berây-ı Çeşme-i Musâhib Mustafa Pâşâ Der Edirne

Lûle gördüm zebân-ı hâl ile dir

Âfiyetler içen müselmâna (1081)

Nesre Çeviri: Lûle gördüm. Zebân-ı hâl ile dir: (Bu çeşmeden su) içen müselmâna âfiyetler (olsun).

zebân: Dil

Diliçi Çeviri: Lûle gördüm. Hal diliyle (şöyle) der: (Bu çeşmeden su)
içen müslümana âfiyetler (olsun).

عافيتلر ايچن مسلمانلار

70+1+8010+400+30+200+1+10+3+50+40+60+30+40+1+50+5=1081

Musahib Mustafa Paşa'nın Edirne'de yaptırdığı çeşme için şair bu tarihi düşürmüştür. Şiirin diğer beyitlerinden anlaşıldığına göre Mustafa Paşa bu çeşmeyi yaptırırken ikinci vezirlik makamındadır. Nâbî, Mustafa Pâşâ'nın "Menba'ül-hayr" olduğunu söyler ve yaptığı hayırlar için Mustafa Paşa'yı över.

13. Târîh-i Şâh-Nişin-i Pâdişâh Der-Hâne-i Mahmûd Agâ

Geldi Nâbî gibi biri didi ol dem târîh

Vâkıâ şâh-nîşîn oldu bu cây-ı alâ (1081)

Nesre Çeviri: Nâbî gibi biri geldi, ol dem târîh didi: Vâkıâ bu cây-ı alâ şâh-nîşîn oldu.

-nîşîn: Sonuna geldiği kelimelere "oturan" anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar.

cây: Yer, mahal, mevki

vâkıâ: Gerçi, her ne kadar, filvaki.

Şeh-nişin: Pencere çıkması, balkon.

Diliçi Çeviri: Nâbî gibi biri geldi, o dem târîh dedi: Vâkıâ bu yüce yere şâh oturdu.

واقعا شاه نشين اولدى بو جاى اعلا

$$6+1+100+70+1+300+1+5+50+300+10+50+1+6+30+4+10+2+6+3+1+10+1+70+30+1=1069$$

Şair bu manzumeyi Selanik'te Mahmut Ağa'nın evine IV. Mehmet'in misafir olması üzerine yazmıştır. Nâbî, "şah-nişin" sözcüğünü tevriyeli olarak kullanmıştır. Şahnişinde padişah oturdu şeklinde bir anlam inceliği oluşturmuştur. Şiirde verilen bilgiye göre padişah şahnişine oturmuş ve burada gönlü safa bularak denize ve çevreye bakmıştır. Padişahın evine misafir olması dolayısıyla Mahmut Ağa'nın payesi yıldızların seviyesine kadar yükselmiştir. Ancak tarih mısrası incelendiğinde manzumenin altında 1081 yılı yazmaktadır. Yukarıda görüldüğü gibi tarih mısrası hesaplandığında 1069 sonucuna ulaştık. Tarih beytinin ilk mısrasında "Geldi Nabi gibi biri" denilerek çıkan sonuca bir sayısının eklenmesi ima edilmiş olabilir. Buna göre 1069'e bir ilave ettiğimizde 1070 yılına ulaşırız ki yine de manzumenin altındaki tarihe ulaşamayız.

14. Târîh Berây-ı Hâne-i Yeşilli Muhammed Efendi Der-İstânbul

Didüm bu hâne-i vâlâya Nâbiyâ târîh

Bu tâze tarhı Muhammed Efendi kıldı binâ (1082)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ bu hâne-i vâlâya târîh didüm. Bu taze tarhı Muhammed Efendi binâ kıldı.

vâlâ: Yüksek, yüce.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, bu yüce hane (için) tarih dedim: Bu taze bahçeyi Muhammed Efendi yaptı.

بو تازه طرحی محمد افندی قلدى بنا

$$2+6+400+1+7+5+9+200+8+10+40+8+40+4+1+80+50+4+10+100+30+4+10+2+50+1=1082$$

Yeşilli Muhammed Efendi'nin yaptırdığı ev için Nâbî, bu tarihi düşürmüştür. Nâbî, bu manzumede evin güzelliğini över, bu evi izlemek gönle safa verir, der. Süslü pencereleri adeta sabah rüzgârına yol gösterir. Bu evin tavanının nakşını gören kendini gül bahçesinde zanneder. Evin ortasındaki avize adeta güneşe benzer. Bu evin iki kapısının olmasının hikmeti şudur ki bir kapıdan gönüldeki gam gider, diğer kapı da ikbal kapısıdır. Manzumenin sonunda Muhammed Efendi'nin bu evde ömür boyunca gönül rahatlığı ile oturması için dua eder ve yukarıdaki tarihi düşürür.

15. Târîh Berây-ı Otâk-ı Şehriyârî

Çıkup bir gün kuruldukda didi târihini Nâbî

Hümâyûn bârgâh-ı dâver-i devrân mübârek-bâd

Nesre Çeviri: Bir gün çıkup kuruldukda Nâbî târihini didi: Hümâyûn bârgâh-ı dâver-i devrân mübârek-bâd.

hümâyûn: Padişaha, padişahlığa ait olan, kutlu,mübarek,saâdetli.

bârgâh: Sultan çadırı veya sarayı

dâver: Adaletli ve insafli hükümdar.

devrân: Dünya, felek

mübârek-bâd: Mübarek olsun.

Diliçi Çeviri: Bir gün çıkıp kurulduğunda Nâbî tarihini dedi: Dünyanın adaletli padişahının kutlu çadırı mübarek olsun.

همایون بارگاه داور دوران مبارک باد

5+40+1+10+6+50+2+1+200+20+1+5+4+1+6+200+4+6+200+1+50+40+2+1+
200+20+2+1+4=1083

Nâbî, IV. Mehmet'in otağı için bir beyitlik tarih düşürmüştür. Bu tarih beyti tamiyeli yazılmıştır. Beytin başındaki “çıkup bir gün” ifadesiyle tarih mısrasından bir sayısının çıkarılması ima edilmiştir. Böylece IV. Mehmed'in kurdurduğu çadırın tarihi 1082 olur. 1082 yılı miladi 1672'ye karşılık gelir. 1672 yılında IV. Mehmet Lehistan Seferine çıkmıştır. Bu sefer sırasında kurulmuş olan otağa şair bu tarihi düşürmüş olabilir.

16. Târîh-i Dil-Ârâ Berây-ı Sadâret-i Kara Mustafa Pâşâ

Beşâretler(le) biribirine dir kim budur târîh

Yed-i yümn ile aldı mühr-i sadrı Mustafa Pâşâ

Nesre Çeviri: Beşâretlerle biribirine kim budur târîh dir. Mustafa Pâşâ yed-i yümn ile mühr-i sadrı aldı.

beşâret: Müjde, iyi haber

yed-i yümn: Uğurlu, bereketli el

Diliçi Çeviri: Müjdeyle herkes biribirine târîh böyle olur der: Mustafa Pâşâ uğurlu eliyle sadaret mührünü aldı.

يد يمن ايله الدى مهر صدرى مصطفى پاشا

10+4+10+40+50+1+10+30+5+1+30+4+10+40+5+200+90+4+200+10+40+90
+9+80+10+2+1+300+1= 1287

Nâbî'nin oldukça iddialı bir şekilde yazdığı bu tarih mısrası hesaplandığında 1287 tarihi çıkmaktadır. Kara Mustafa Paşa aslen Merzifonludur. Bu sebeple Merzifonlu Kara Mustafa Paşa olarak bilinir. Köprülü Mehmet Paşa'nın himayesinde büyümüş, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın vefatından sonra 28 Şaban 1087 yılında vezir-i azam olmuştur. Mustafa Paşa'nın vezareti sırasındaki en önemli olay Viyana Bozgunu'dur. Bu bozgunundan sonra IV. Mehmet tarafından idam edilmiştir. (Özcan, 2004: 246-

249) Kaside şeklinde yazılmış olan bu manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır.

17. Târîh-i Berây-ı Fevt-i Kethudây-ı Hazîne-i Şehryâri Alî Agâ

Didiler târîh-i mevtin âh-ı bî-pâyân ile

Bade-i kevser içe peymâne peymâne Alî (1083)

Nesre Çeviri: Âh-ı bî-pâyân ile târîh-i mevtin didiler. Alî peymâne peymâne bade-i kevser içe.

mevt: Ölüm

pâyân: Son, nihayet

Diliçi Çeviri: Sonsuz ah ile ölüm tarihini dediler. Ali kadeh kadeh Kevser Şarabı içsin.

باده کوثر ایچه پیمانه پیمانه علی

2+1+4+5+20+6+500+200+1+10+3+5+2+10+40+1+50+5+2+10+40+1+50+5+70+30+10=1083

Şair, padişah hazinesinin kethüdası olan Alî Ağa için bu tarihi düşürmüştür. Şair, Ali Ağa'nın du dünyanın geçiciliğini anlayıp, dünyadan el çektiğini söyler. Dua gibi ulvi âleme gittiğini ekler.

18. Târîh-i Berây-ı Vefât-ı Veliyy-i Rabbâni Burunsuz Mevlevî Der-Edirne

Didi bir mu'tekid fevtinden âgâh olıcak târîh

Burunsuz bulmadı bûy-ı vefâ bezme vedâ itdi (1083)

Nesre Çeviri: Bir mu'tekid fevtinden âgâh olıcak târîh didi. Burunsuz bûy-ı vefâ bulmadı, bezme vedâ itdi.

mu'tekid: İnanan, kabul eden, ret ve inkar etmeyen (kimse)

âgâh: Haberi olan, uyanık, basiretli

bûy: Koku

Diliçi Çeviri: İnanan bir kişi ölümünden haberdar olarak tarih dedi. Burunsuz, vefa kokusu bulmadı, dünyaya veda etti.

بورنسز بولمادی بوی وفا بزمه وداع ایتدی

2+6+200+50+60+7+2+6+30+40+1+4+10+2+6+10+6+80+1+2+7+40+5+6+4+
1+70+1+10+400+4+10=1083

Şair, Burunsuz Mevlevî'den oldukça etkilenmiş onun hakkında ilginç bilgiler veren bir manzume yazmıştır. Burunsuz Mevlevî, aynı zamanda melamîdir. Melamî tarikatına dahil olduğu için burnunu kestirmiştir. Şair de onu burnu kesilmiş bir muma benzettir. Onun ölüm zamanını anlayınca daha da bir parladığını söyler. Şiirin başlığından da anlaşıldığı gibi Burunsuz Mevlevî'ye şair veli gözüyle bakmaktadır. Onun vefatından önce çok kişiye vefat edeceğini haber vermiş hatta Edirne Bezistanı'nı üç defa dolaşıp ölümünü ilan edip insanlara veda etmiştir. Şair, Burunsuz Mevlevî'ye bu bilginin kaynağını sorunca Burunsuz Mevlevî de "bir söz ana perde olur" demiştir. Manzumenin son beytinde de yukarıdaki tarihi düşürmüştür.

19. Târîh-i Berây-ı Feth-i Kala-i Kamançe

Bu feth-i zîbâyı görüp Nâbî didi târihini

Aldı Kamançe bokrini Sultan Muhammed zûr ile (1083)

Nesre Çeviri: Nâbî bu feth-i zîbâyı görüp târîhini didi. Sultan Muhammed Kamançe bokrini zûr ile aldı.

zîbâ: Süslü, güzel

bikr: bekâret

zûr: Güç, kuvvet

Diliçi Çeviri: Nâbî bu güzel fethi görüp tarihini dedi. Sultan Muhammed Kamançe'nin bekâretini zorla aldı.

الدى قمنجه بکرىنى سلطان محمد زور ايله

1+30+4+10+100+40+50+3+5+2+20+200+10+50+10+60+30+9+1+50+40+8+
40+4+7+6+200+1+10+30+5=1036

Kamançe Kalesi 1083 yılında IV. Mehmet tarafından fethedilmiştir; ancak görüldüğü gibi tarih mısrasında kırk yedi sayılık bir eksiklik vardır. Şair bu sefere dönemin vezirlerinden olan Musâhib Mustafa Paşa'nın maiyetinde katılmış daha sonra buradaki gözlemlerini Tarih-i Kamançe adlı eserinde anlatmıştır. Bu zafer için iki tarih manzumesi yazmıştır. (Karahana, 2006: 258) İlki bu incelediğimiz manzumedir. Bu şiirin diğer beyitlerinde şair savaş hakkında bazı bilgiler vermiştir. Öncelikle Sultan IV. Mehmet dersten dönen şehzadesine dersinin nerede olduğunu sormuş şehzade de “İnnâ fetahnâlek” diye cevap verince padişah bu cevabın kalenin fethedileceğinin bir işareti olduğunu düşünmüş ve çok sevinmiştir. IV. Mehmed'in savaş sırasında askerle beraber çarpıştığını ve Lehlerin kralının zamanının Rüstem'i olan padişahın karşısına çıkamadığını söylemiştir. Şiirden edindiğimiz diğer bir bilgi ise savaşın dokuz gün sürdüğüdür. Savaşın sonunda da IV. Mehmed kale sakinlerine aman vermiş hicret etmelerine izin vermiştir.

20. Târîh-i Feth-i Kal'a-i Kamançe Der- Zamân-ı Hazret-i Sultân Muhammed Hân-ı Gâzî

Târîhini felekde melek yazdı Nâbiyâ

Düşdi Kamançe hısnına nûr-ı Muhammedî (1083)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târihini felekde melek yazdı. Kamançe hısnına nûr-ı Muhammedî düşdi.

hısn: Sağlam ve müstahkem yer, sarp, erişilmesi güç yer.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî tarihini gökyüzünde melek yazdı. Sarp Kamançe (Kalesine) Muhammed'in nuru düştü

دشدى قمنچه حصنينا نور محمدى

4+300+4+10+100+40+50+3+5+8+90+50+10+50+1+50+6+200+40+8+40+4+10=1083

Bu manzume Kamançe Kalesinin fethi için düşürülen ikinci tarihtir. IV. Mehmet tarafından beğenilip kale kapısına yazılan tarih budur.

21. Târih-i Vilâdet-i Afîtâb-ı Felek-Saltanât Ve Gevher-i Pâkîze-i Maden-i Azamet Hazret-i Şeh-Zâde Sultân Ahmed Hân İbni Sultân Muhammed Hân

Nâbî-i dâi bu şevk ile didi târihini

Kıldı leb-rîz-i safâ âfâkı nûr-ı Ahmedî (1084)

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâi bu şevk ile târihini didi. Nûr-ı Ahmedî âfâkı leb-rîz-i safâ kıldı.

dâ'i: Dua eden kimse, duacı

leb-rîz: Taşacak kadar dolmuş, ağzına kadar dolu

Diliçi Çeviri: Dua eden Nâbî bu şevk ile târihini didi. Ahmet'in nuru ufukları (dünyayı) gönül şenliği, huzurla doldurdu.

قىلدى لبريز صفا افاقى نور احمدى

$$100+10+30+4+10+30+2+200+10+7+90+80+1+1+80+1+100+10+50+6+200+1+8+40+4+10= 1085$$

Lale devrinin ünlü padişahı III. Ahmet'in doğumu için yazılan bu manzumede görüldüğü gibi bir sayı fazlalık vardır. Sanata düşkün olan aynı zamanda sanatçıları koruyan ve kendisi de önemli bir hattat olan III. Ahmet 22 Ramazan 1084 yılında doğmuştur. (Aktepe, 1989: 34) Nabi şiirinde IV. Mehmet'i hem de III. Ahmet'i övmüş ve ceddinin ismini uzun müddet yaşatması ve kendi ömrünün de uzun olması için dua etmiştir.

22. Târîh-i Diger Berây-ı Vilâdet-i Sultân Ahmed Hân

Zât-ı vâlâ gevherinün Nâbiyâ

Oldı târîhi nümâyân genc-i gayb (1084)

Nesre Çeviri: Nabiya zat-ı vâlâ gevherinün tarihi nümâyân oldu: Genc-i gayb.

vâlâ: İnce bir kumaş çeşidi.

nümâyân: Görünen, meydana çıkan

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî inci gibi kıymetli kişinin tarihi meydana çıktı. Kayıp hazine.

کنج غیب

$$20+50+3+1000+10+2=1085$$

Bu tarih de III. Ahmet'in doğumu için düşürülmüştür. Nâbî, ilk tarih manzumesinden farklı olarak bu sefer mısrayla değil de bir tamlamayla tarih düşürmüştür. Bu tamlama da “genc-i gayb”dir. Kayıp hazine anlamına gelen bu tamlamanın ebced karşılığı ise yine 1085'dir.

23. Târîh-i Diger Berây-ı Vilâdet-i Hümâyûn-ı Hazret-i Şeh-Zâde Sultân Ahmed Hân

Ana kâfîdür işâret Nâbiyâ

Hak kelâmında “hüve’l-fazlü’l-mübîn” (1085)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ Hak kelâmında ana işâret kâfîdür. “Hüve’l-fazlü’l-mübîn”

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, Kur’an-ı Kerim’de ona (şu) işâret yeter. “Hüve’l-fazlü’l-mübîn”

هو الفضل المبين

5+6+1+30+80+800+30+1+30+40+2+10+50=1085

Nâbî bu manzumesini de III. Ahmet’in doğumu için yazmıştır. III. Ahmet’in doğumu için yazdığı ilk manzumede mısrayı, ikincisinde tamlamayı bu manzumesinde de Kur’an’da geçen bir ifadeyi kullanmıştır. Neml Süresi’nin on altıncı ayetinde geçen bu ifade “ O, apaçık bir lütuftür.” anlamına gelmektedir. III. Ahmet’in doğum yılı kaynaklarda 1084 olarak geçer. Nabi’nin yazdığı üç tarih manzumesi de 1085 tarihini verir.

24. Târîh-i Berây-ı Hıtân-ı Şeh-Zâdegân-ı Sultân Muhammed Hân

Bende Nâbî didi târîhin bu sûr-ı dil-keşûn

Sünnet-i Ahmedle oldı zeyn Sultan Mustafa (1086)

Nesre Çeviri: Bende Nâbî bu sûr-ı dil-keşûn târîhini didi. Sünnet-i Ahmetle, Sultân Mustafa zeyn oldı.

sûr: Düğün, şölen.

dil-keş: Gönül çekici.

Diliçi Çeviri: Köle Nâbî bu gönül çekici düğünün tarihini dedi. Şehzade Ahmet ile Mustafa'nın sünneti (padişaha, IV. Mehmet'e) süs oldu.

سنت احمدله اولد زين سلطان مصطفى

60+50+400+1+8+40+4+30+5+1+6+30+4+7+10+50+60+30+9+1+90+40+90+
9+80+10= 1086

Şehzade Ahmet ile Şehzade Mustafa'nın sünnet merasimleri için şair bu tarihi düşürmüştür. Bu sünnet düğünü Edirne'de yapılmış ve on beş gün sürmüştür. Sünnet merasiminin ardından Musahip Mustafa Paşa ile IV. Mehmet'in kızı evlenmiş, onların düğün merasimi de bu şenlikle birlikte yapılmıştır. Nâbî bu merasimde bulunmuş, daha sonra gördüklerini ayrıntılı bir şekilde mensur olarak "Sûrnâme" de anlatmıştır. (Karahana, 2006: 260)

25. Târîh-i Berây-ı Câmi ü İmâret ü Mekteb ü Hammâm-ı Vezîr-i Azam Âlî-Himem Hasan Pâşâ

Vaz' idüp şakk-ı kalem Nâbî didi târîhini

Eylesün Allâh kabûl evkâf-ı sadr-ı ekremi (1086)

Nesre Çeviri: Nâbî şakk-ı kalem vaz' idüp târîhini didi. Evkâf-ı sadr-ı ekremi Allah kabul eylesün.

vaz' etmek: Koyma, konulma

Diliçi Çeviri: Nâbî kalemini ortaya koyarak tarihini dedi. Büyük sadrazamın vakıflarını Allâh kabul etsin.

ايلسون الله قبول اوقاف صدر اكرمي

1+10+30+60+6+50+1+30+30+5+100+2+6+30+1+6+100+1+80+90+4+200+1
+20+200+40+10=1115

Tarih manzumesinden anlaşıldığına göre Hasan Paşa bu evkafı Beytullah yolu üzerinde yaptırmış buradan geçen hacı adaylarının ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamıştır. Divanda manzumenin altında 1086 tarihi yazmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1115 yılına ulaşmaktayız. Tarih beytinin ilk mısrasında da “şakk-ı kalem vaz’ etmek” ifadesinde tamiye vardır. Şakk-ı kalem tamiye düşürülürken kullanılan bir ifadedir. (Karabey, 2015: 146) Kalemin ortasındaki yarık elif harfine benzetilir. Elif harfinin ebced hesabındaki karşılığı ise birdir. “Şakk-ı kalem vaz’ etmek” ifadesiyle sonuca bir sayısının ilave edilmesi ima edilmiştir. Böylece ulaştığımız sonuç 1116 olur.

26. Târîh-i Berây-ı Çetr-i Merhûm Sultân Muhammed Hân Aleyhi’r-Rahmetü Ve’l-Gufrân

Gelüp senden mukaddem seyrine Rıdvân didi târîh

Ne zîbâ bârgeh olur mübârek eylesün Bârî (1087)

Nesre Çeviri: Rıdvân senden mukaddem gelip seyrine târîh didi. Ne zibâ bârgeh olur, Bârî mübârek eylesün.

mukaddem: Önde olan, önden giden.

Diliçi Çeviri: Rıdvân (meleği) senden önce gelip, seyredip tarih dedi: Ne süslü bârgeh, Bârî mübârek etsin.

نه زيبا باركه الور مبارك ايلسون بارى

50+5+7+10+2+1+2+1+200+20+5+1+30+6+200+40+2+1+200+20+1+10+30+60+6+50+2+1+200+10= 1173

Nâbî, bu manzumesinde önce bu padişahın otağının güzelliğini över. Bu otağa dışarıdan bakıldığında sekiz katlı görüldüğünü söyler. Padişahın yeryüzüne düğmeleri altın olan, altın renginde bir elbise giydirdiğini söyler. Bu

otağ kurulduğunda yeryüzünün bu otağın altında küçük bir halı gibi kaldığını ilave eder. Cihanın padişahının düşmanlarına karşı acımasız olduğunu, pençesinin altında inlediğini, aman dileyenlere ise merhamet gösterdiğini söyler ve padişaha dua eder. Manzumenin son beytinde de yukarıdaki tarihi düşürür. Nâbî'nin divanında manzumenin altında 1087 yılı yazmaktadır ancak tarih mısrasını hesapladığımızda 1173 yılına ulaşmaktayız.

27. Târîh-i Çeşme-i Vezîr-i Süleymân Pâşâ Der-Zamân-ı Mîr-Âhûrî-i Şehinşâhî

Teşneler nûş eyleyince âbını târîh için

Didiler iç bu Süleymân çeşmesinden nûş bâd (1088)

Nesre Çeviri: Teşneler âbını nûş eyleyince târîh için didiler. Bu Süleymân çeşmesinden iç, nûş bâd.

teşne: Susamış.

nûş eylemek: İçmek.

Diliçi Çeviri: Susamışlar suyunu içince tarih için dediler. Bu Süleyman çeşmesinden iç, afiyet olsun.

اچ بو سلیمان چشمه سیندن نوش باد

1+3+2+6+60+30+10+40+1+50+3+300+40+5+60+10+50+4+50+50+6+300+2
+1+4=1088

Süleyman Paşa aslen Malatyalıdır. Küçük yaşta saraya girmiş ve sarayda çeşitli görevlerde çalışmıştır. Rum eyaleti beylerbeyi olmuş, daha sonra da Erzurum'da valilik yapmıştır. İstanbul'a çağırılmış, burada Kubbealtı veziri olmuş, Sultan İbrahim'in kızı Ayşe Sultan'la evlendirilmiştir. 16 Şevval 1065'te (M. 1655) sadrazam olmuştur. Bu görevde altı ay on gün kadar kalmıştır. Kapıkulu askerlerinin maaşının değeri düşük altınla ödenmesinin

karışıklığa sebep olacağını anlamış, Valide Turhan Sultan'a sadareten feragat ettiğini bildirmiştir. Yerine Deli Hüseyin Paşa sadrazam olmuştur. Aradan çok zaman geçmeden Edirne Vakası patlak vermiş, Süleyman Paşa'nın sadaret görevini bırakmakta haklı olduğu anlaşılmıştır. Süleyman Paşa bu olaydan sonra da çeşitli yöneticiliklerde bulunmuş, altmış yaşını geçtiğinde emekliye ayrılmıştır. Ömrünün son yirmi yılını Üsküdar'da evinde geçirmiştir. Seksen yaşını geçmiş olarak 15 Rebiülahir 1098 (M. 28 Şubat 1687)'de vefat etmiştir. (Kütükoğlu, 2010: 98-99) Nâbî, Süleyman Paşa'nın yaptırdığı çeşme için tarih düşürmüştür. Manzumede Nâbî, Süleyman Paşa'nın velinimetlerinin ruhunu şad etmek için cami ve çeşme yaptırdığını söyler. Velinimetlerinden birinin Tavşan Ağa olduğunu diğerinin ise adını vermeden sadrazam olduğunu söyler. Allah'ın yaptığı bu hayrı kabul etmesi için dua eder ve yukarıdaki tarihi düşürür.

28. Târîh-i Berây-ı Vilâdet-i Muhammed Beg Bin Mustafa Pâşâ El-Musâhib

Gördi tâk-ı çerhe hâtif yazdı târîhin anun

Yâdigâr-ı Mustafa Pâşâ Muhammed dürr-i pâk (1088)

Nesre Çeviri: Hâtif anun târîhin gördi, tâk-ı çehre yazdı. Yâdigâr-ı Mustafa Pâşâ dürr-i pâk Muhammed.

Diliçi Çeviri: Gaipen bir melek onun tarihini gördi, gökyüzü kemerine yazdı. Mustafa Pâşâ'nın yâdigârı Muhammed beyaz bir incidir.

یادگار مصطفی پاشا محمد در پاک

10+1+4+20+1+200+40+90+9+80+10+2+1+300+1+40+8+40+4+4+200+2+1+20= 1088

Nâbî, Musahip Mustafa Paşa'nın oğlu Muhammet'in doğumu için bu tarihi düşürmüştür. Manzumeye şair Mustafa Paşa'yı överek başlar. Yüzünün

parlaklığıyla güneşi utandırdığını söyler. Alnında Allah'ın feyzi ortaya çıkmış ve kendisine bahşettiği nurla içi sevinç dolmuştur. Bu küçük çocuk o kadar güzeldir ki ancak güneşle iddiaya girebilir. Pederinin ve oğlunun ömrünün uzun olması ve devlet güneşinin bahtlarında hep parlaması için dua eder ve yukarıdaki tarihi düşürür.

29. Târîh-i Berây-ı Tîr-Endahten-i Vezîr-i Müşarün-İleyh

Seyr idüp Nâbî didi târîhini

Kuvvet-i bâzûsına sad âferîn (1181)

Nesre Çeviri: Nâbî seyr idüp târîhini didi. Kuvvet-i bâzûsına sad âferîn.

sad: Yüz

Diliçi Çeviri: Nâbî seyredip târîhini dedi. Pazısının kuvvetine yüz (kere) aferin.

قوت بازوسينه صد افرين

100+6+400+2+1+7+6+60+10+50+5+90+4+1+80+200+10+50=1082

Musâhib Mustafa Paşa'nın attığı ok için yazılan bu tarih manzumesinin altında 1181 yılı yazmaktadır. Musâhib Mustafa Paşa'nın ölüm tarihi H. 1098 (M.1687) olarak geçmektedir. (Karahana, 2006: 258-259) Dolayısıyla bizim hesapladığımız tarihin manzumenin altında yazan tarihe göre doğru olması daha yüksek bir ihtimaldir.

30. Târîh Berây-ı Bünyâd-Kerden-i Kasr-ı Sultânî Der-Besiktâş

Pâ-nihâde oldı hâmem eyledüm târîhini

Mesned-i sultân Muhammed müttakâ-yı dâveri (1089)

Nesre Çeviri: Hâmem pâ-nihâde oldı, târîhini eyledüm. Mesned-i Sultan Muhammed müttekâ-yı dâveri

pâ-nihâde: Ayak koyan

dâver: Adeletli, insaflı hükümdar

Diliçi Çeviri: Kalemim ayak koydu tarihini yazdım. Adaletin dayanağı Sultân Muhammed'dir.

مسند سلطان محمد متکای داوری

40+60+50+4+60+30+9+1+50+40+8+40+4+40+400+20+1+10+4+1+6+200+10=1088

IV. Mehmet'in Beşiktaş'ta yaptırdığı kasr için düşürülen bu tarih mısrası hesaplandığında 1088 tarihi çıkmaktadır. Ancak bu tarih tamiyelidir. İlk mısrada "pa-nihade" sözcüğüyle bir sayısının eklenmesi ima edilmiştir. 1088 yılına bir eklediğimizde manzumenin altındaki 1089 yılına ulaşmaktayız. Nâbî, kasrı cennette Kevser havuzuyla karşılaştırır ve ondan üstün tutar. Bu kasrın denizin ve yerin hâkimi olduğunu söyler. Aynı şekilde IV. Mehmet'i de över. Ömrünün ve saltanatının uzun olması için dua eder.

31. Târîh-i Berây-ı Tamâm-Şuden-i Kitâb-ı Tuhfetü'l-Hameyn

Didüm tamâmına Nâbî bu nüshanun târîh

Bu Tuhfe-i Hameynüm kabul ide Mevla (1090)

Nesre Çeviri: Nâbî bu nüshanun tamamına tarih didüm. Bu Tuhfe-i Hameynüm Mevla kabul ide.

Diliçi Çeviri: Nâbî bu nüshanun tamamına tarih dedim. Bu Tuhfe-i Hameynüm Mevla kabûl etsin.

بو تحفهء حرمینوم قبول ایده مولا

$$2+6+400+8+80+5+1+8+200+40+10+50+6+40+100+2+6+30+1+10+4+5+40+6+30+1=1090$$

Nabi 1089 yılında hac farızasını yerine getirmek üzere Urfa üzerinden Mekke ve Medine'ye gider. Daha sonra gözlemlerini Tuhfetü'l-Hameyn'de anlatır. XVII. yüzyılın süslü nesrine örnek olan bu eserin içinde Türkçe, Arapça ve Farsça şiir örnekleri de bulunur. (Karahan, 2006: 260) Nâbî, manzumesinde Allah'a her türlü isteğini yerine getirdiği ve her ihtiyacını karşıladığı için hamd ve sena eder. Daha sonra eserin güzelliğini över. Bu eserin lafzındaki güzellik cana sefa verir. Gönül alan edası, işveli tabiriyle okuyanların zihnini yeniden inşa eder. Manzumenin son beytiyle de yukarıdaki tarihi düşürür.

32. Târîh-i Diğer

Katre-i âbın içenler didi Nâbî târîh

Yapdı Hak râhına bu bürkeyi Yûsuf Pâşâ (1091)

Nesre Çeviri: Nâbî katre-i âbın içenler târîh dedi. Hak râhına bu bürkeyi Yûsuf Pâşâ yaptı.

bürke: Havuz

Diliçi Çeviri: Nâbî, (bu çeşmeden) bir damla su içenler târîh dedi. Hak yoluna bu havuzu Yûsuf Pâşâ yaptı.

یاپدی حق راهنه بو برکه ی یسوف پاشا

$$10+1+2+4+10+8+100+200+1+5+50+5+2+6+2+200+20+5+10+10+60+6+80+2+1+300+1=1101$$

Yusuf Paşa'nın yaptırdığı bürke (havuz) için şair bir beyitle bu tarihi düşürmüştür. Beytin altında yazan tarihe göre mısradaki on sayılı bir fazlalık vardır.

33. Târîh-i Vefât-ı Kaplan Pâşa Ez-Maraz-ı Şîr-Pençe

Mâ-hasal Kaplânı yıkdı pençe-i şîr-i ecel (1091)

Nesre Çeviri: Mâ-hasal pençe-i şîr-i ecel Kaplân-ı yıkdı.

mâ-hasal: Meydana gelen, elde edilen şey, sonuç.

şîr: Aslan

Diliçi Çeviri: Sonunda ecel aslanının pençesi Kaplân'ı yıktı.

ما حصل قیلانی بیقدی پنچه شیر اجل

40+1+8+90+30+100+2+30+1+50+10+10+10+100+4+2+50+3+5+1+300+10+
200+1+3+30= 1091

Bu tarih tek mısralık bir tarihtir. Kaplan Paşa'nın şirpençe hastalığı sonucunda ölümü üzerine şair bu tarihi düşürmüştür. Şirpençe vücudun her yerinde çıkmakla birlikte daha çok sırt ve ensede çıkan, tepesi mor renkte olan bir kan çıbamıdır. Bulaşıcı bir hastalıktır. Vücuda yayıldığında tehlikeli hatta ölümcül olabilir.

34. Başlıksız

Dinse şâyândur bu me'vâya mükerrer gülsitân

Nesre Çeviri: Bu me'vâya gülsitân mükerrer dinse şâyândur.

şâyân: Lâyık, değer

me'vâ: Sığınacak yer, makam, yurt

mükerrer: Tekrar edilmiş, tekrarlanmış.

Diliçi Çeviri: Bu yere tekrar tekrar gül bahçesi denilse layıktır.

دینسه شایاندر بو مأویا مکرر گلستان

$$4+10+50+60+5+300+1+10+1+50+4+200+2+6+40+1+1+6+1+10+1+40+20+200+200+20+30+60+400+1+50=1784$$

Nâbî'nin otuz dördüncü tarih manzumesi tek mısralıktır. Altında bir tarih yazmadığı gibi “tarihini dedi, söyledi” gibi kalıplaşmış bir ifade de bulunmamaktadır. Tevarih bölümünde yer alması bu mısranın bir tarih manzumesi olduğunu düşündürür; ancak mısrayı ebcedle hesapladığımızda oldukça yüksek bir sonuca ulaşmaktayız. Nâbî'nin kendi yaşadığı dönemden oldukça uzak bir döneme târîh düşürmesi, üstelik bu mısranın ne üzerine yazıldığının anlaşılmaması bu tarihin yarım kalmış bir manzume olduğu izlenimini vermektedir.

35. Târîh-i Vefât-ı Mustafâ Agâ Der Haleb

Her ziyâretle gelenler hâkine idüp duâ

Didiler târîh ola rahmet be-rûh-ı Mustafâ

Nesre Çeviri: Her ziyaretle gelenler hâkine duâ idüp târîh dediler. Be-rûh-ı Mustafâ rahmet ola.

Diliçi Çeviri: Her ziyarete gelenler toprağına dua edip tarih dediler: Mustafa'nın ruhuna rahmet olsun.

رحمت به روح مصطفى

$$200+8+40+400+2+5+200+6+8+40+90+9+80+10=1098$$

İki beyitten oluşan bu manzumenin ilk beytinde Mustafâ Ağa'nın Halep'te serbevab yani baş kapıcılık görevini yürüten muhterem bir zat olduğunu öğreniriz. Tarih manzumesinin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır.

Bevvablık yani kapıcılık sarayda yürütülen görevlerden biridir. Hz. Peygamberin özel işlerini yapmasında yardımcı olacak görevlilerin kapısının

önünde beklediği bilinir. Hz. Peygamber'den sonra devlet yöneticileri kendilerine hizmet edecek bevvablara sahip olmuş, bu durum bir gelenek haline gelmiştir. Bu görevin Emeviler döneminde kurumsallaştığı asıl gelişimini ise Abbasiler döneminde olduğu kaynaklarda geçer. Bevvablar, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde de görülür. Bevvabların görevleri genel olarak şunlardır: saray muhafızlığı, teşrifatçılık ve rikab-ı hümayun hizmetleridir. Sarayda Bâb-ı Hümâyün ve Bâb'üs-Selam kapıları görev yerleridir. Kapıcıların en büyük rütbesi kapıcılar kethüdalığıdır. İkinci olarak serbevvâb yani baş kapıcılık makamı gelir. Kapıcıbaşılar diğer kapıcıların tayin, terfi ve emeklilik işlerini yürütürler. Kapıcıbaşının diğer görevlerinden bazıları ise şunlardır: kapıcıbaşılar Divan-ı Hümayun toplantılarında hazır bulunur ve aralarından ikisi resmi kıyafetleriyle divan üyelerine hizmet eder. Hükümdarın Arz Odası'nda elçi kabullerinde bulunurlar. Elçiyi padişahın huzuruna götürür ve elçiye yer öptürürler. İstanbul dışında bulunan vezirlere, beylerbeyilere gönderilen ferman ve ölüm emirlerini bu görevliler götürür. Bunun dışında diplomatik görevler için de yurt dışına başkapıcılar gönderilirdi. (Özcan, 2001: 345-347)

36. Kasîde-i Tehniye Der-Zımn-ı Târîh-i Sadâret-i El-Hâc Ali Pâşâ

Bir beşîr irdi beşâretle didi târîhin

Ali Pâşâ'ya mübârek ide sadrı Mevlâ

Nesre Çeviri: Bir beşîr irdi, beşâretle târîhin didi. Ali Pâşâ'ya sadrı Mevlâ mübârek ide.

beşîr: Müjdeci

beşâretle: Müjdeyle

Diliçi Çeviri: Bir müjdeci geldi, müjdeyle tarihini söyledi. Ali Paşa'ya sadaret makamını Mevlâ mübarek etsin.

علی پاشایا مبارک ایدہ صدری مولا

70+30+10+2+1+300+1+10+1+40+2+1+200+20+1+10+4+5+90+4+200+10+4
0+6+30+1=1089

Nâbî, Ali Paşa'nın sadrazam olmasına çok sevinir bunun için de Kaside-i Tehniye yani sevinç kasidesi yazar. Ali Paşa'nın vezir olmasıyla kiblesinin yönünü kaybeden devletin yönünü yeniden bulduğunu ve yönünü yeniden Kabe'ye çevirdiğini söyler. Ayrıca Ali Paşa'nın yüzünde Allah'ın nurunun görüldüğünü ve Ali Paşa'nın devlet işlerinin çok fazla uğraşsa da ceza gününü bir an aklından çıkarmayacağını söyler. Devlette adaletin temsilcisi olacağını ve devletin kapıldığı bu hastalıktan kurtulması için Ali Paşa'nın şifa olacağını söyler. Ali Paşa'nın vezir olmasına yukarıdaki tarihi düşürmüştür. İlk mısradaki "bir beşir irdi" ifadesinde ise tamiye vardır. Şair çıkan sonuca bir sayısının eklenmesini ima etmektedir. Böylece Ali Paşa'nın bu makama gelmesinin tarihini 1090 olarak buluruz.

37. Başlıksız

Târîhini zebân-ı zamân didi Nâbiyâ

Seyyîd Alî Efendi revân oldu cennete

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târîhini zebân-ı zamân didi. Seyyîd Alî Efendi cennete revân oldu.

zebân: Dil

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, tarihini zamanın dili söyledi. Seyyid Alî Efendi cennete gitti.

سید علی افندی روان اولدی جنتہ

60+10+4+70+30+10+1+80+50+4+10+200+6+1+50+1+6+30+4+10+3+50+40
0+5=1095

Bu tarih manzumesinin başlığı bulunmamaktadır. Şairin Ali Paşa için yazdığı Kaside-i Tehniye'nin hemen altında üç beyitlik bir manzume vardır. Şair, bu manzumede Ali Paşa'nın müftü olup vezirlik makamını süslediğini anlatır. Ali Paşa'nın ölümüne şair çok üzülmüş ve bir yandan da bu dünyadan kurtulduğunu ve cennette rahata erdiğini söylemiştir. Bu manzumenin altında herhangi bir tarih yoktur. İlk mısradaki "zebân-ı zamân" tamlamasında tamiye olduğunu düşünüyoruz. Zamanın dili "ز" harfidir. Bu harfin sayısal değeri yedidir. Yedi sayısının çıkan sonuca ilave edilmesiyle 1102 tarihine ulaşırız.

38. Târîh-i Berây-ı Hâne-i Hâcî Alî Efendi Der-İstâbul

Nâbî okur bu mısra-ı târîhi selsebil

Hâcî Alî Efendi'ye bu hâne sad bâd (1097)

Nesre Çeviri: Nâbî bu mısra-i târîhi selsebil okur. Hâcî Alî Efendi'ye bu hâne sad bâd.

selsebil: İçimi çok hoş ve hafif su.

sad bâd: Kutlu olsun.

Diliçi Çeviri: Nâbî bu tarih mısrasını selsebil okur. Hacı Ali Efendi'ye bu hane kutlu olsun.

حاج علی افندی یه بو خانه سعد باد

8+1+3+70+30+10+1+80+50+4+10+10+5+2+6+600+1+50+5+60+70+4+2+1+4= 1077

Ali Efendi'nin yaptırdığı ev için düşürülen bu manzumenin altında 1097 tarihi bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1077 yılına ulaşmaktayız. Nâbî, Ali Efendi'nin yaptırdığı bu güzel evin kendisine uğur

getirmesini, devlette yolunun açık olmasını ister. Bu evde mutluluk ve sıhhatle günlerini geçirmesi için şair dua eder.

39. Târîh-i Berây-ı Kasr-ı Süleymân Pâşâ Der-Ruhâ

Cereyân-ı leb-i âb ile didüm târîhin

Yapdı bu tarh-ı dil-âşûbı Süleymân Pâşâ (1099-1100)

Nesre Çeviri: Cereyân-ı leb-i âb ile târîhin didüm. Süleymân Pâşâ bu tarh-ı dil-âşûbı yaptı.

cereyân: Bir yönden bir yöne doğru akma, akış.

dil-âşûb: Gönlü altüst eden, gönlü karıştıran.

Diliçi Çeviri: Suyun dudaktan akması (gibi) tarihini dedim. Süleymân Paşa bu gönlü karıştıracak (kadar güzel olan) bu bahçeyi yaptı.

یادى بو طرح دل اشوبى سليمان پاشا

10+2+4+10+2+6+9+200+8+4+30+1+300+6+2+10+60+30+10+40+1+50+2+1
+300+1=1099

Süleyman Paşa'nın Urfa'da yaptırdığı kasr için Nâbî bu tarihi düşürmüştür. İlk mısradaki "Cereyân-ı leb-i âb" tamlamasında tamiyeye işaret edilmiştir. (Karabey, 2015:145) "Leb-i âb" yani abın dudağı elif harfidir. Elifin karşılığı olan bir sayısının çıkan sonuca eklenmesiyle 1100 sonucuna ulaşırız. Nâbî manzumesinde bu kasrın üstün özelliklerini över. Bu kasrın izlenmesinin bile ruha gıda verdiğini söyler. Kasrı cennetle bir tutar ve dünyada bir eşinin olmadığını söyler. Bu güzel kasrın medhine kelimelerin yetmeyeceğini ifade eder.

40. Târîh-i Vefât-ı Kethudây-ı Nâzım Der-Haleb

Geldi bir hâtif didi târîh-i sâl-i fevtini

Hacı İbrahim’e firdevs-i berîn ola makâm (1102)

Nesre Çeviri: Bir hâtif geldi, sâl-i fevtini didi. Hacı İbrahim’e firdevs-i berîn makam ola.

sâl-i Fevt: Ölüm yılı.

Diliçi Çeviri: Bir hatif geldi, ölüm yılını dedi. Hacı İbrahim’in makamı firdevs (cenneti) olsun.

حاج ابراهيم فردوس برين اوله مقام

8+1+3+1+2+200+1+5+40+5+80+200+4+6+60+2+200+10+50+1+6+30+5+40
+100+1+40=1101

Şairin kendi kethüdasının yani kahyasının ölümü üzerine yazdığı bu manzumesinin altında 1102 tarihi yazmaktadır. İlk mısradaki “geldi bir hâtif” ifadesinde tamiye vardır. 1101 sonucuna bir eklediğimizde 1102 sonucuna ulaşırız. İki beyitten oluşan bu manzumede ilk beyitte şair, Hacı İbrahim’in ukbada “berd ü selâm” bulması için dua eder. İkinci beyitte ise yukarıdaki tarihi düşürür.

41. Târîh-i Berây-ı Hammâm-ı Ali Beg Der-Halebü’s-Şehbâ

Germ ü serd âb gelince didi Nâbî târîh

İtdi Şehbâ’yı müzeyyen Ali Beg hammâmı (1101)

Nesre Çeviri: Germ ü serd âb gelince Nâbî târîh didi. Ali Beg hammâmı Şehbâ’yı müzeyyen itdi.

germ: Sıcak

serd: Soğuk

şehba: Kır, kül renkli

Diliçi Çeviri: Sıcak ve soğuk su gelince Nâbî tarih dedi. Ali Bey hamamı Şehba'yı süsledi.

ایتدی شهبايي مزین علی بک حمامی

1+10+400+4+10+300+5+2+1+10+10+40+7+10+50+70+30+10+2+20+8+40+
1+40+10=1091

Nâbî'nin kırk birinci tarih manzumesi olarak geçen bu şiir Ali Bey'in Halep'te yenilediği hamam için yazılmıştır. Şiirden edindiğimiz bilgiye göre Ali Bey'in ayan olan babasının ismi Şaban Ağa'dır. Şaban Ağa'nın bu inci gibi kıymetli oğluna Allah edeb, akıl ve marifet vermiştir. O kadar eski olan hamamı o kadar süslü yaptırmıştır ki ay ve güneş bile bu güzellik karşısında gülmekten kendini alamaz. Bu güzel hamama bakanlar adeta Ali Bey'in endamını görürler.

Bu manzumenin altında 1101 tarihi bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise on sayılık bir eksiklik karşımıza çıkar. İlk mısra da “germ ü serd âb gelince” ifadesinde tamiye olduğunu düşünüyoruz ama bu ifadedeki tamiye değerinin ne olduğunu bulamadık.

42. Târîh-i Berây-ı Hâne-i Hüseyin Aga Der-Halebü'sh-Şehbâ

Her gören Nâbiyâ didi târîh

Nâzenîn hâne bu mübârek bâd (1102)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ her gören târîh didi. Bu nâzenîn hâne mübârek bâd.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî her gören tarih dedi. Bu güzel ev (sahibine) mübarek olsun.

نازين خانہ بو مبارک باد

$$50+1+7+50+10+50+600+50+5+2+6+40+2+1+200+20+2+1+4=1101$$

Manzumeden anlaşıldığına göre Nâbî Hüseyin Ağa'nın yaptırdığı bu evi çok beğenmiştir. Evin bahçesi, zemini ve görünüşü ayrı ayrı çok güzeldir. Evin manzarası Rum'a ve Bağdad'a hâkimdir. Bu evin çeşit çeşit özellikleri vardır. Öyle ki bu eve gamlı giren tüm sıkıntılarını unuttur ve gönlü şad olur. Bu ev tıpkı sahibi gibi temiz ve pakdır. Hased edenler evi görseler hasedleri ile birbirlerine arkadaş olurlar. Bunun gibi pek çok özelliği Nâbî şiirinde anlatır. Manzumenin sonunda da kalemin bu evin güzelliğini anlatmada yetersiz kalacağını söyler ve yukarıdaki tarihi düşürür. Bu manzumenin altında 1102 tarihi bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda bu tarihten bir sayı eksik olan 1101 yılına ulaşmaktayız.

43. Târîh-i Berây-ı Hâne-i Hod

Kudsiyân tâk-ı sipihre yazdılar târîhini

Sana Mevlâ Nâbiyâ sad eyleye bu hâneyi (1103)

Nesre Çeviri: Kudsiyân tâk-ı sipihre târîhini yazdılar. Nâbiyâ sana Mevlâ bu hâneyi sad eyleye.

kudsiyân: Melekler

tak-ı sipihr: Yıldız kemeri

Diliçi Çeviri: Melekler yıldız takına tarihini yazdılar. Ey Nâbî, Mevlâ sana bu hâneyi mübarek etsin.

سکا مولا نابييا سعد ايلييه بو خانيي

$$60+20+1+40+6+30+1+50+1+2+10+10+1+60+70+4+1+10+30+10+5+2+6+60+1+50+10+10=1101$$

Şair, tamamlanmasının kendisine mutluluk verdiği bu evin temasından adeta kendini unuttuğunu söyler. İkinci beyitte ise yukarıdaki tarihi düşürür. Manzumenin altında 1103 tarihi yer almaktadır. Bizim bulduğumuz tarih ise iki sayı eksiktir.

44. Tarih-i Zuhûr-ı Mîm ü Ayn

Kavl-i cifr üzre iki kutb-ı güzîn

Yani Mehdî vü Hazret-i Îsâ

Kangı târîhde iderse zuhûr

Mesnevî-i şerîf ider îmâ

Nesre Çeviri: Kavl-i cifr üzre iki kutb-ı güzîn yani Mehdî vü Hazret-i Îsâ, kangı târîhde zuhûr iderse “Mesnevî-i Şerîf” îmâ ider.

cifr: Harf, rakam ve semboller yoluyla gelecekte olacak şeyleri haber verdiği inanan bilim.

güzîn: Seçkin, seçilmiş

kutb: Manevi mertebelerin en yükseği

Diliçi Çeviri: Cifir’in sözü üzerine iki seçkin kutup yani Mehdî ve Hazret-i Îsâ, hangi tarihte zuhûr edeceğini “Mesnevî-i Şerîf” îmâ eder.

مثنوٰء شریف

$$40+500+50+6+10+1+300+200+10+80= 1197$$

İslam dininde kıyamet yaklaşınca Mehdi ve Hz. İsa’nın yeryüzünde buluşup Allah’ın dinini, yani İslam’ı, yayacaklarına dair bir inanış vardır. Nâbî de bu olayın meydana gelişine cifre göre “Mesnevî-i Şerif”i tarih düşürmüştür.

45. Târîh-i Berây-ı Vilâdet-i Şeh-Zâde Sultân Murâd Bin Sultân Ahmed Hân

Nâgehân hâtif ser-engüş-t-i işâretle didi

Lutf-ı Rabbâniyle Sultân Ahmed oldu ber-murâd

Nesre Çeviri: Hâtif, nâgehân ser-engüş-t-i işâretle didi: Lutf-ı Rabbâniyle Sultân Ahmed ber-murâd oldu.

nâgehân: Ansızın.

ber-murâd: Murâdına eren, isteğine, arzusuna kavuşan.

ser-engüş: Başparmak

Diliçi Çeviri: Melek, ansızın başparmağının işaretiyle dedi: Allah'ın lütfuyla Sultân Ahmed muradına erdi.

لطف ربانيه سلطان احمد اولدى برمراد

30+9+80+200+2+1+50+10+30+5+60+30+9+1+50+1+8+40+4+1+6+30+4+10
+2+200+40+200+1+4=1118

Şehzade Murat, 2 Zilkade 1119'da (M. 25 Ocak 1708) doğmuş, 10 Muharrem 1120'de (M. 1 Nisan 1708) vefat etmiştir. (Süreyya, 1996: 26) III. Ahmet'in şehzadesi Sultan Murat'ın doğumu için düşürülen bu tarih manzumesinde tamiye vardır. İlk mısradaki “ser-engüş-t-i işaretle” ifadesiyle bir sayısının eklenmesi işaret edilmiştir. Böylece 1119 yılına ulaşırız. Nâbî, Şehzade Murat'ı güneşe benzetir ve devletin umudu olduğunu söyler. Babasının ve kendisinin ömrünün uzun olması için dua eder.

46. Târîh-i Hatt

Hat değil evvel nazarda söyledüm târîhini

Kıl kalemle sûre-i Yûsuf yazıldı rûyına

Nesre Çeviri: Hat değil evvel nazarda söyledim târîhini, rûyına kıl kalemle sûre-i Yusuf yazıldı.

nazar: Bakma, bakış, göz atma

Diliçi Çeviri: Evvel bakışta târîhini söyledim, sakal değil yüzüne kıl kalemle Yusuf suresi yazıldı.

قيل قلمه سورة يوسف يازلدي روينه

100+10+30+100+30+40+30+5+60+6+200+5+1+10+6+60+80+10+1+7+30+4
+10+200+6+10+50+5=1106

Nâbî, kim olduğunu belirtmediği birinin sakalının güzelliği beğenip, bu tarihi düşürmüştür. Şair, bu kimsenin güzelliğine hayran kalmıştır. Amber kokusu saçan sakalının her biri çok güzel nakşedilmiştir. Öyle ki bu sakal aşk ehlinin mecmuasıdır. Ezeli kudret, her bir sakalı talik gibi bezeyerek bir hüsn-i hat oluşturmuştur.

47. Târîh Berây-ı Kâdî-i Eyyûb Hayrî Efendi

Eyyûb olunca Hayri Efendi'ye ber-güzâr

Târîhini melek didi şîrîn ü şîvekâr (1108)

Nesre Çeviri: Hayri Efendi'ye Eyyûb ber-güzâr olunca, târîhini melek didi: Şîrîn ü şîvekâr.

ber-güzâr: Yadigar olarak verilen şey, hediye, armağan.

Diliçi Çeviri: Hayri Efendi'ye Eyüp hediye olunca, tarihini melek dedi: Şirin ü şivekar.

شيرين و شيوه كار

$$300+10+200+10+50+6+300+10+6+5+20+1+200=1118$$

Hayri Efendi'nin Eyüp'e kadı olmasına Nâbî "şîrîn ü şîvekâr" sözcükleriyle tarih düşürmüştür. Bu tamlamanın harflerinin sayısal değerini topladığımızda 1118 tarihine ulaşmaktayız. Tarih mısrasında manzumenin altında bulunan 1108 tarihinden on sayılık bir fazlalık vardır.

48. Târîh-i Sebîl-i Hâcî Hüseyin Ağâ Der-Haleb

Nâbîyâ âbın içenler didiler târîhini

Fî'sebîlî'llâh bu mâ rûh-ı Hüseyini kıldı şâd (1108)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ âbın içenler târîhini didiler. Fî'sebîlî'llâh bu mâ rûh-ı Hüseyin-i şâd kıldı.

fî'sebîlî'llâh: Allah yolunda, Allah'ın rızasını elde etmek için hiçbir karşılık beklemeden.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî (bu çeşmenin) suyunu içenler târîhini dediler. Fî'sebîlî'llâh bu su Hüseyin'in ruhunu memnun etti.

فى سبيل الله بو ما روح حسيني قیلدى شاد

$$80+10+60+2+10+30+1+30+30+5+2+6+40+1+200+6+8+8+60+10+50+10+10+10+10+30+4+10+300+1+4=1118$$

Hüseyin Ağâ'nın Halep'te yaptırdığı çeşme için şair bu tarihi düşürmüştür. Nâbî'ye göre Hüseyin Ağâ'nın niyeti saf olduğu için Allah böyle bir hayır yapmasına izin vermiştir. Bu çeşmenin kubbesi yüce, binası güzel, suyu ise sert ve saftır. Çeşmenin bahçesi ve tarzı çok hoştur. Havası ise insana ruh bağışlar. Tarih mısrasını hesapladığımızda manzumenin altında yazan tarihe göre on sayılık bir fazlalık vardır.

49. Târîh

Nâbî-i dâî duâ ile didi târîhin

Mustafa Begün ola kadri ‘alâ ‘ömri mezîd

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâî dua ile târîhin didi. Mustafa Begün kadri ‘alâ, ‘ömri mezîd ola.

kadir: Değer, kıymet.

mezîd: Artmış.

Diliçi Çeviri: Duacı Nâbî dua ile tarihini dedi. Mustafa Beyin kıymeti yüce, ömrü uzun olsun.

مصطفى بكك اوله قدرى علا عمرى مزید

40+90+9+80+10+2+20+20+1+6+30+5+100+4+200+10+70+30+1+70+40+200
+10+40+7+10+4=1109

Nâbî, Mustafa Bey’in vezir olması üzerine bu tarihi düşürmüştür. Şair, Mustafa Bey’in vezirlik makamına güneş gibi doğduğunu ve etrafına neşe saçtığını söyler. Allah’ın onu koruması ve her işinde hakkı gözetmesi için dua eder.

50. Târîh-i Feth-i Kala’-i Girîd Be-Dest-i Ahmet Paşa Der-Zamân-ı Sultân Muhammed Hân

Koyup Nâbî zemîne rûy-ı insâfı didi târîh

Girîd’i kıldı Ahmed behrever dîn-i Muhammedden

Nesre Çeviri: Nâbî zemîne rûy-ı insâfı koyup târîh didi. Ahmed Girîd’i dîn-i Muhammedden behrever kıldı.

behrever: Pay sahibi.

Diliçi Çeviri: Nâbî yeryüzüne insâfı koyup târîh dedi. Ahmed, Girit’i İslam dininden pay sahibi yaptı.

کریدی قیلدی احمد بهره ور دین محمدن

20+200+10+4+10+100+10+30+4+10+1+8+40+4+2+5+200+5+6+200+4+10+
50+40+8+40+4+4+50=1079

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa’nın Girit’i fethetmesi üzerine yazılan bu manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Bu tarih mısrası hesaplandığında 1079 yılı çıkmaktadır. İlk mısradaki “rûy-ı insâfı koyup” ifadesinde tamiye vardır. İnsafın yüzü elif harfidir. Elif’in sayısal değerini eklediğimizde 1080 yılına ulaşırız.

Fazıl Ahmet Paşa, Köprülü Mehmet Paşa’nın oğludur. Yedi yaşında İstanbul’a gelmiş dönemin önemli ilim adamlarından ders almıştır. On altı yaşından itibaren İstanbul’un çeşitli medreselerinde müderrislik yapmıştır. Daha sonra mülkiyeye geçmiş, Erzurum ve Şam valiliklerinde bulunmuştur. Babasının ölümü üzerine 8 Rebiülevvel 1072 (M. 1661) yılında sadrazam olmuştur. Sadrazam olduktan sonra önce Avusturya ile Erdel meselesini çözmeye çalıştı ve onlarla antlaşma imzaladı. Ardından yirmi beş yıl süren Girit kuşatmasına katıldı. Üç buçuk sene Girit’te kalarak kuşatmayı kendi yönetti. 9 Rebiülahir 1080 yılında Kandiye Antlaşması’yla Girit fethedildi. Daha sonra padişah IV. Mehmet’le beraber Lehlere savaş açtı ve Kamanîçe Kalesi de bu sefer sırasında fethedildi. Lehlerle de Bucuş Antlaşması’nı imzaladı. Sadaret makamında on beş yıl kalan Fazıl Ahmet Paşa, dokuz yılını savaş alanlarında geçirmiştir. 26 Şaban 1087 yılında (M. 1676) vefat etmiştir. (Özcan. 2002: 260-263)

51. Târîh Berây-ı Tamîr-Kerden-i Serây-ı Halebü’s-Şehbâ Vâli-i Eyâlet Hasan Pâşâ

Leb-i bülbül gelüp didi târîh

Oldı dîvân-hâne-i rengin (1110)

Nesre Çeviri: Leb-i bülbül gelüp târîh didi. Dîvân-hâne rengin oldı.

dîvân-hâne: Eski Türk evlerinde, saray ve konaklarda büyük sofa, salon.

rengin: Parlak renkli.

Diliçi Çeviri: Bülbülün dudağı gelip tarih dedi. Dîvân-hâne parlak renkli oldu.

اولدی دیوان خانه رنگین

1+6+30+4+10+4+10+6+1+50+600+1+50+5+200+50+20+10+50=1108

Bu tarih beytinde tamiye vardır. İlk mısradaki “leb-i bülbül gelüp” ifadesiyle çıkan sonuca iki sayısının gelmesi işaret edilmiştir. Böylece ulaştığımız sonuç 1110 olur.

Hasan Paşa hakkında şair pek çok bilgi verir. Öncelikle Sultan IV. Mehmet döneminde Has Oda’da görevli olduğunu öğreniriz. II. Süleyman döneminde ise Çakırcıbaşı’ya getirilmiştir. Çakırcıbaşılık padişahın av merasimini organize eden ve av sırasında da padişahla beraber at süren görevlidir. III. Ahmet tahta geçtiğinde ise kethüda-i bevabın yani kapıcıbaşı kethüdası olduğunu öğreniriz. Daha sonra Rum iline vezir olarak tayin olmuştur. Gene Nâbî’nin şiirinden öğrendiğimize göre “bin yüz on salinün hilalinde” yani bin yüz on yılının başında Halep’e gelmiştir. Halep’e uzun süre vezir, paşa gelmediğinden harap olan köşkü Hasan Paşa bu göreve geldikten sonra tamir ettirmiştir.

Hasan Paşa, Gürcü asıllı olup 1657 yılında doğduğu tahmin edilir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’nın hizmetine girmek için geldiği İstanbul’da, Eyüp semtinde oturduğu için Eyüplü Hasan Paşa olarak bilinir. Nâbî’nin manzumesinde verdiği bilgileri tarihi kaynaklar da doğrular. H. 1110 yılında

Halep'e vali olarak atanır. Ardından Rakka, Diyarbekir ve Bağdad valiliği görevini yürütür. Bağdad valiliği görevini yirmi yıl sürdürür. Bu görevi sırasında asi olan aşiretlerle uğraşıp asayişini temin etmeye çalışır. İran'ın içinde bulunduğu karışıklığı fırsat bilip sarayın da izniyle Kirmanşahı fethetmiştir. Çok yaşlı ve hasta olduğundan daha ileriye gidememiş 1136 Cemaziyelevvelinde (M. Şubat 1724) burada vefat etmiştir. Cenazesi Bağdat'a taşınmış ve İmam-ı Azam camisine defnedilmiştir. Adaleti, iyi idaresi ve askeri başarılarıyla devlete pek çok katkısı olmuştur. (Emecen, 1997: 336-337)

52. Târîh Berây-ı Tamîr-i Günbed-i Merkad-i Hazret-i Mevlânâ Kaddesallâhu Taâlâ Sırruhu

İtdi nüzûl mısra-ı târîhi gaybdan

Tamîr olındı günbed-i ulyâ-yı Mevlevî (1110)

Nesre Çeviri: Mısra-i târîhi gaybdan nüzûl itdi. Günbed-i ulyâ-yı Mevlevî tamîr olındı.

günbed: Gökyüzü

ulyâ: Çok yüksek, çok yüce

Diliçi Çeviri: Tarih mısrası gaybdan indi. Mevlana'nın yüce kubbesi tamir olundu.

تعمیر اولندی کنبه علیای مولوی

400+70+40+10+200+1+6+30+50+4+10+20+50+2+4+70+30+10+1+10+40+6
+30+6+10=1110

Mevlana'nın türbesinin yenilenmesi için şair bu tarihi düşürmüştür. Nâbî şiirinde Mevlana'yı övmüş onu keşf ve kerametın yıldızı ve güneşi olduğunu söylemiştir. Mesnevi'nin ruhlara adeta ab-ı hayat olduğunu ve Mesnevi'nin Hz. İsa gibi aşıklara can verdiğini söyler. Mevlana'yı Gencevi'yle

karşılaştırır. Mevlana'nın türbesinin Kâbe gibi yeni elbiselerini giydiğini ve bu yenilemeyi de vezir olan Hüseyin'in yaptığını ekler.

53. Diğer

Leb-i cennet didi Nâbî târîh

Ruh-ı İsmâîl'e ola rahmet

Nesre Çeviri: Nâbî leb-i cennet târîh didi. Ruh-ı İsmâîl'e rahmet ola.

Dil İçi Çeviri: Nâbî cennet dudağı (ile) tarih dedi. İsmail'in ruhuna rahmet olsun.

روح اسمعيله اوله رحمت

200+6+8+1+60+40+70+10+30+5+1+6+30+5+200+8+40+400=1117

Mühürdar İsmail'in vefatı üzerine yazılan bu tarih beytinde tamiye vardır. "Leb-i cennet" tamlaması ile çıkan sonuca üç sayısının eklenmesi işaret edilmiştir. 1117'ye üç eklediğimizde 1120 yılına ulaşırız.

54. Diğer

Ref'-i bâlâ-yı duâ ile didi târîhini

Mustafa Beg nûr-ı çeşm-i âsaf-ı pâkîze-dem

Nesre Çeviri: Ref-i bâlâ-yı duâ ile târîhini didi. Nûr-ı çeşm-i âsaf-ı pâkîze-dem Mustafa Beg.

ref': Yukarı kaldırma, yükseltme

pâkîze: Tertemiz, pak

Diliçi Çeviri: (Nâbî) En yüce dua ile târîhini dedi. Tertemiz vezaretin göz nuru Mustafa Bey'dir.

مصطفیٰ بک نور چشم اصف پاکیزہ دم

40+90+9+80+10+2+20+50+6+200+3+300+40+1+90+80+2+1+20+10+7+5+4
+40=1110

Başlığı olmayan bu manzumenin yazılış sebebi vezir olan Muhammed Bey'in oğlunun dünyaya gelmesi ve ona Mustafa ismini vermesidir. Tarih manzumesinin altında herhangi bir tarih yoktur. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1110 yılına ulaşırız.

55. Târih Berây-ı Kasr-ı Mustafa Pâşâ Der-Ayn-ı Halîlü'r-Rahman Aleyhi's-Selâm

Âbveş rû-mâl idüp Nâbî didi târîhini

Mustafa Pâşâ ne zibâ kasr bünyâd eyledi.(1111)

Nesre Çeviri: Nâbî âbveş rû-mâl idüp târîhini didi. Mustafa Pâşâ ne zibâ kasr bünyâd eyledi.

âbveş: Su gibi.

rû-mâl: Yüz sürmek.

Diliçi Çeviri: Nâbî su gibi yüz sürüp târîhini dedi. Mustafa Pâşâ ne süslü köşk inşa etti.

مصطفیٰ پاشا نه زیبا قصر بنیاد ایلدی

40+90+9+80+10+2+1+300+1+50+5+7+10+2+1+100+90+200+2+50+10+1+4
+1+10+30+4+10=1110

Urfa'ya vali olarak atanan Mustafa Paşa'nın burada yaptırdığı kasra şair tarih düşürmüştür. Bu beytin ilk mısrasında “âb-veş rû-mâl” ifadesinde tamiye vardır. Mısrayı hesapladığımızda 1110 tarihini bulmaktayız. Bir sayısını da ilave ettiğimizde manzumenin altında yazan 1111 tarihine ulaşırız.

Nâbî, manzumesinde Mustafa Paşa'nın Urfa'ya gelmesiyle Urfa'nın cennete döndüğünü, merhametiyle Urfa sakinlerinin gönlünü şad ettiğini ve Mustafa Paşa'nın halka emn ü eman verdiğini söyler. Urfa'nın bahtının açık olduğunu çünkü Rum, Mısır, Bağdad gibi yerlere böyle bir vali gelmediğini ilave eder. Daha sonra evinin güzelliğini över. Bu gönül alan bina o kadar güzeldir ki güneş her sabah bu evi seyretmeye gelir. Bu evin güzelliği karşısında Rıdvan meleği cennet kapısında ağlar çünkü cennetin artık güzelliği kalmamıştır. Manzumenin son beytinde ise yukarıdaki tarihi düşürür.

56. Târîh Berây-ı Vâli-i Bagdâd-Şuden-i Mustafa Pâşâ

Didi hâtif Nâbiyâ târîhi kâfidür anun

Kıldı bürc-i evliyâda Mustafa Pâşâ makâm

Nesre Çeviri: Nâbiyâ hâtif anun târîhi kâfidür didi. Mustafa Pâşâ bürc-i evliyâda makâm kıldı.

bürc: Gökyüzü, kale

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî hâtif onun târîhi (için bu mısra) kâfidir, dedi. Mustafa Paşa, evliyaların kalesinde makam kıldı.

قيلدى برج اولياده مصطفى پاشا مقام

100+10+30+4+10+2+200+3+1+6+30+10+1+4+5+40+90+9+80+10+2+1+300
+1+40+100+1+40=1130

Mustafa Paşa, 17. yüzyılın ortasında Manastır'da doğdu. Genç yaşta Kara İbrahim Paşa'ya intisab etti ve sarayda çeşitli görevlerde çalıştı. Halk içinde tedbil-i kıyafetle yaya gezmesi ve hızlı hareketlerinden dolayı Daltaban lakabı verilmiştir. Sarayda kapıcılar kethüdalığı, kapıcıbaşılık, mirahurluk ve yeniçeri ağalığı görevlerinde bulunmuştur. II. Mustafa'nın 1696'da ikinci Avusturya seferine Anadolu Beylerbeyi olarak katılmıştır. Bu savaşta büyük

yararlılıklar göstermiş ve 1700’de Bağdat’a vali tayin edilmiştir. 1703 yılında ise Amcazade Hüseyin Paşa’nın yerine sadrazam olmuştur. II. Mustafa, Mustafa Paşa’yı görevinden almış ve 10 Ramazan 1114 (M. 28 Ocak 1703) tarihinde idam edilmiştir. (Özcan, 1993: 433-434) Bu tarih mısrasını hesapladığımızda 1130 yılına ulaşırız ki Daltaban Mustafa Paşa bu dönemde hayatta değildir. 1700 yılında Bağdat’a vali olarak atanmıştır. 1700 yılının hicri karşılığı ise 1111 yılıdır. 1130 yılı ise bu tarihten hayli uzaktır.

57. Tarih Beray-ı Viladet-i Hasan Paşa-Zâde Muhammed Beg

Çün iki asl-ı kerîmü’ş-şândan buldı vücûd

Nâbiyâ oldı iki târîhe hâme câme-dûz

İtdi iki pâk gevherden Muhammed Beg bürûz

‘Aleme geldi Muhammed âfitâb-ı dil-fürûz (1112)

Nesre Çeviri: Çün iki asl-ı kerîmü’ş-şândan vücûd buldı. Nâbiyâ iki târîhe hâme câme-dûz oldı. İki pâk gevherden Muhammed Beg bürûz itdi. Muhammed âfitâb-ı dil-fürûz ‘aleme geldi.

câme-dûz: Elbise diken

bürûz: Meydana çıkma, belirme

dil-fürûz: Gönüle aydınlık veren

Diliçi Çeviri: Çünkü iki büyük uludan vücûd buldu. Ey Nâbî iki tarihe kalem elbise dikti. İki tertemiz inciden Muhammed Bey meydana geldi. Gönül alan güneş Muhammed dünyaya geldi.

ایندی ایکی پاک کوهردن محمد بیک بروز

1+10+400+4+10+1+10+20+10+2+1+20+20+6+5+200+4+50+40+8+40+4+2+
10+20+2+200+6+7=1113

عالمه كدى محمد افتاب دل فروز

70+1+30+40+5+20+30+4+10+40+8+40+4+1+80+400+1+2+4+30+80+200+6
+7=1113

Hasan Paşa'nın Halep'e vali olmasına elli birinci manzumede tarih düşüren şair bu manzumede de oğlunun doğumu için iki mısrayla tarih düşürmüştür. Manzumenin altında 1112 tarihi bulunmaktadır. İki mısra da bir sayı fazlalık vardır. Bu manzumede şair önce Hasan Paşa'yı över ve Hasan Paşa'nın ikbal nuruyla adeta geceyi gündüze çevirdiğini söyler. Peygamberler şehri olan Urfa'da Allah ona değeri paha biçilemez olan bir inci vermiştir. Bu incinin iki kerim'üş-şandan dünyaya geldiğini söyler ve tarihini düşürür.

58. Târîh Berây-ı Vefât-ı Hem-Şîre-i Nâzım Der-Halebü's-Şehbâ

Nâbî-i zâr didi târîhin

Gitdi vâ-hayf Hâcî hem-şîre (1112)

Nesre Çeviri: Nâbî-i zâr târîhin didi. Vâ-hayf Hâcî hem-şîre gitdi.

zâr: Ağlayan

vâ-hayf: Eyvah, yazık, heyhat

Diliçi Çeviri: Ağlayan Nâbî tarihini dedi. Eyvah, Hacı hemşire gitti.

كتدى واحيف حاج همشيره

20+400+4+10+6+1+8+10+80+8+1+3+5+40+300+10+200+5=1111

Nabi kızkardeşinin Halep'te ölümü üzerine çok üzüldüğünü söyler ve yukarıdaki tarihi düşürür. Bu tarih manzumesinin altında 1112 tarihi yer

almaktadır. Biz hesapladığımızda ise 1111 tarihine ulaşırız. Bir sayılık bir eksik vardır.

59. Târîh-i Çeşme-i Nâbî Efendi

Oldı yek-pâre Nâbiyâ târîh

Bu iki mısra-i pey-ender-pey

İçene rûhdur bu âb-ı zülâl

“Ve mine’l-mâ’i küllü şey’in hayy”

Nesre Çeviri: Nâbiyâ bu iki mısra-i pey-ender-pey yek-pâre târîh oldı. Bu âb-ı zülâl içene rûhdur. “Biz her şeyi sudan yarattık.”(Enbiya Süresi, 30. Ayet)

yek-pâre: Bütün

pey-ender-pey: Birbirinin arkasından gelen

zülâl: İçilmesi güzel, latif su.

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî bu iki art arda gelen mısra bir bütün tarih oldu. Bu latif su içene ruh verir. “Biz her şeyi sudan yarattık.” (Enbiya Süresi, 30. Ayet)

ایچنه روحدر بو اب زلال

من الماء كل شئ حی

1+10+3+50+5+200+6+8+4+200+2+6+1+2+7+30+1+30+40+50+1+30+40+1+
1+20+30+300+10+1+8+10=1108

Nâbî'nin kendi yaptırdığı çeşme için yazdığı bu manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. İki mısranın harflerinin sayısal değerleri toplandığında 1108 tarihine ulaşılmaktadır.

60. Târih Berây-ı Vilâdet-i Halîl Beg Muhammed Pâşâ-Zâde

Olup Nâbiyâ kudsiyân tehniyet-gû

Didiler mübârek Halîl'ün kudûmı (1113)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ kudsiyân tehniyet-gû olup didiler: Halîl'ün kudûmı mübârek (olsun)

kudsiyân: Melekler

tehniyet-gû: Kutlama, tebrik etme

kudûm: Uzak bir yerden gelme

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî melekler tebrik edip dediler: Halîl'in gelişi mübârek olsun.

مبارک خلیلک قدومی

40+2+1+200+20+600+30+10+30+20+100+4+6+40+10=1113

Muhammed Paşa'nın oğlu Halil Bey'in doğumu için düşürülen bu tarih manzumesinde Nâbî, Halil Bey'in dünyaya gelmesine Halep'in çok sevindiğini, bu sebeple Rum'un Halep'i kıskandığını söyler. Yüzü aya ve güneşe benzeyen Halil Bey'in ilim ve fenne ulaşması için ve Allah'ın onu muammer etmesi için dua eder.

61. Târîh-i Tamîr-i Câmi-i Şerîf-i İbni Tâhâ Der-Halebü'sh-Şehbâ

Nâbiyâ hâtif didi târîhini

Hasbeten li'llâh binâ oldu tamâm (1114)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ hâtif târîhini didi. Hasbeten li'llâh binâ tamâm oldu.

hasbeten: Maddi manevi karşılık beklemeden

hâtif: Gaybdan seslenen melek

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî gaybdan melek (seslenerek) tarihini dedi. Allah rızası (için) bina tamam oldu.

حسبت لله بنا الذى تعلم

8+60+2+400+30+30+5+2+50+1+1+30+4+10+400+40+1+40=1114

Şerîf İbni Tâhâ'nın Halep'te tamir ettirdiği cami için Nâbî bu tarih manzumesini yazmıştır. Nâbî, yenilenen bu caminin eskiliğini anlatmak için namazla ilgili terimleri kullanır. Duvarının rukûa eğildiğini, çatısının secdeye gittiğini sütunlarının ise secde ettiğini söyler. İbni Taha'nın kendisinin temiz malı ile bu yenilemeyi gerçekleştirdiğini söyler ve yaptığı bu hayrı Allah'ın kabul etmesi için dua eder.

62. Târîh Berây-ı Kasr-ı Mûmâ İleyh

Kudsiyân tehniye resminde didi târîhin

Nâbiyâ ola mü'eyyed bu mekânun hayrı (1114)

Nesre Çeviri: Kudsiyân tehniye resminde târîhin didi. Nâbiyâ bu mü'eyyed mekânun hayrı ola.

tehniye: Kutlama, tebrik etme

mü'eyyed: Güçlü, takviye edilmiş

Diliçi Çeviri: Melekler kutlama sırasında târîhini dedi. Ey Nâbî bu sağlamlaştırılmış, güçlü mekanın hayırlı olsun.

نابيا اله مءيد بو مكائك خيرى

50+1+2+10+1+1+30+5+40+1+10+4+2+6+40+20+1+50+20+600+10+200+10
=1114

Nâbî kendine yaptırdığı ev için bu tarih manzumesini yazmıştır. Bu evin seyredene sevinç verdiğini, saadet saçtığını söyler. Sahibine ömür ve devlet getirmesi için dua eder. Bu evin bayramdan ve safadan başka bir şey görmemesini diler.

63. Târîh Berây-ı Kasr-ı Ebu'l-Hayr Püser-i Hod

Didi Nâbî pederün târîhin

Ola Hayrî bu mekânun bâkî (1114)

Nesre Çeviri: Nâbî pederün târîhin didi. Hayrî bu mekânun bâkî ola.

bâkî: Ebedi, ölümsüz

Diliçi Çeviri: Pederin Nâbî târîhini dedi. Hayri bu mekânın sonsuz olsun.

اوله خيرى بو مكائك باقى

1+6+30+5+600+10+200+10+2+6+40+20+1+50+20+2+1+100+10=1114

Nâbî oğlu Hayri'nin evi için bu tarihi düşürmüştür. Nâbî on beyitlik manzumesinde bu kasrın güzelliklerini anlatır. Bu kasrın şöhreti her yere yayılmıştır. Bu köşke bakan gözlerin eve meftun ve müştak olduğunu söyler. Bu evi kasr-ı firdevs ile karşılaştırır ve ondan üstün tutar. Cennet bahçelerinin nakışlarının bu evin bahçesinde görüldüğünü, şaraba gerek kalmadan bu evin insana neşe ve huzur verdiğini söyleyerek tarihini düşürür.

64. Başlıksız

Didi târîhini Nâbî-i dâi

Mükerrer mesned-i fetvâ edeb bâd

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâi târîhini didi. Mükerrer mesned-i fetvâ edeb bâd.

mesned: Dayanak, Büyük mevki, makam

Diliçi Çeviri: Duacı Nâbî târîhini dedi. Tekrar gelen (bu) fetvâ makamı edebiyen sürsün.

مكرر مسند فتوا ابد باد

40+20+200+200+40+60+50+4+80+400+6+1+1+2+4+2+1+4=1115

Melekleri bile irşad eden, asrın seçkini Abdullah Efendi'nin şeyhülislamlık makamına ikinci kez getirilmesine şair bu tarihi düşürmüştür.

65. Târîh-i Vaka-i Feyzullâh Efendi

Sâl-i târîhini erbâb-ı suhan

Didiler gitdi başı surh-serün (1115)

Nesre Çeviri: Erbâb-ı suhan sâl-i târîhini didiler. Surh-serün başı gitdi.

surh-ser: Kızılbaş

Diliçi Çeviri: Sözü'n ustaları yılının tarihini dediler. Kızılbaşın başı gitti.

کیتدی باشی سرخ سرن

20+10+400+4+10+2+1+300+10+60+200+600+60+200+50=1927

Bu manzumenin altında 1115 tarihi yer almaktadır. Görüldüğü gibi yaptığımız hesaplamada bu yıldan çok uzak bir sonucu elde ettik. Tarihte

Feyzullah Efendi Vakası diğer adıyla Edirne Vakası 1115 yılında gerçekleşmiştir. Feyzullah Efendi II. Mustafa ve III. Ahmet'e hocalık yapmış, II. Mustafa'nın tahta çıkmasıyla şeyhülislam olmuştur. II. Mustafa üzerindeki etkisini kullanarak devlet işlerine müdahale etmiş, oğullarını ve akrabalarını küçük yaşta yüksek mevkilere getirtmiştir. Bunların dışında pek çok devlet meselesine karışması, tayinlere, azillere karar vermesi ona karşı tepki oluşmasına sebebiyet vermiştir. Başkentin İstanbul'dan Edirne'ye taşınacağını düşünen İstanbul halkı ayaklanmış bu ayaklanma daha sonra Edirne'ye sıçramıştır. Bu ayaklanma sırasında Feyzullah Efendi ve oğulları feci şekilde can vermiştir. (Tarşı, 1995: 527-528)

66. Târîh-i Diğer Berây-ı Cülûs-ı Hümâyûn

Hâtif-i gayb semâdan Nâbî

Didi târîhini gâlib be-adû (1115)

Nesre Çeviri: Nâbî hâtif-i gayb semâdan târîhini didi. Gâlib be- adû

be: -Ne, ile, için

adû: Düşman

Diliçi Çeviri: Nâbî, gaipten bir melek gökyüzünden târîhini dedi. Düşmana galip (olsun).

غالب بعدو

1000+1+30+2+2+70+4+6=1115

III. Ahmet'in tahta çıkmasına şair tarih düşürmüştür. III. Ahmet, IV. Mehmet'in oğlu ve II. Mustafa'nın da kardeşidir. Annesi ise Rabia Gülnuş Emetullah Sultan'dır. 22 Ramazan 1084 (M. 31 Aralık 1673)'te dünyaya gelmiştir. Edirne Vakası'nda, Müftü Mehmed Efendi'nin ısrarı üzerine 17 Ağustos 1703'te isyancılar tarafından tahta çıkarıldı. Tahta çıktıktan sonra,

kendisini tahta çıkaranların tahakkümünden kurtulmak için çalıştı ve bunda da başarılı oldu. Hakimiyeti sırasında Ruslarla, Avusturya'yla ve İran'la savaşlar yaptı. Bu savaşların bir kısmında başarılı oldu, bir kısmında ise başarılı olamadı. Pasarofça Antlaşması bu dönemde imzalandı. 1730 yılında Patrona Halil İsyanı ile tahtan indirildi. Onun yerine tahta I. Mahmut getirildi. Tahtan indikten sonra geri kalan altı yıllık ömrünü Topkapı Sarayı'nda geçirdi. İyi bir hattat olan Necip mahlasıyla şiirler yazan sabık padişah 14 Sefer 1736 (M. 24 Haziran 1736)'da 63 yaşında vefat etti. (Aktepe, 1989:34-38)

67. Târîh-i Cûlûs-ı Hümâyûn-ı Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

Didi târîhini hâtif Nâbî

Tâze nakş-ı kalem-i Yezdânî (1115)

Nesre Çeviri: Nâbî târîhini hâtif didi. Tâze nakş-ı kalem-i Yezdânî
yezdân: Yaratıcı, Allah

Diliçi Çeviri: Nâbî târîhini hâtif dedi. Allah'ın kaleminin yeni resmi (III. Ahmet'tir).

تازه نقش قلم یزدانی

400+1+7+5+50+100+300+100+30+40+10+7+4+1+50+10=1115

Şair, bu manzumeyi de III. Ahmet'in tahta çıkışı için yazmıştır.

68. Târîh Berây-ı Tamîr-Şuden-i Serây-ı Alî Beg Muhassıl-ı Halebü'sh-Şehbâ

Didüm görince bu eyvânı Nâbiyâ târîh

Alî Beg eyledi termim tâk-ı eyvânı (1115)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ bu eyvânı görünce târîh didüm. Alî Beg tâk-ı eyvânı termim eyledi.

eyvân: Köşk, kasır, kemerli yüksek bina

termim: Onarma, tamir etme

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî bu köşkü görünce târîh dedim. Ali Beg, köşkün kubbesini tamir etti.

على بك ايلدى ترميم طاق ايوانين

70+30+10+2+20+1+10+30+4+10+400+200+40+10+40+9+1+100+1+10+6+1
+50+10+50=1115

Şair, Ali Beg'in Halep'e muhassıl olduktan sonra tamir ettirdiği köşkü için bu tarihi düşürmüştür. Muhassıl, Osmanlı'da maliye teşkilatına bağlı olarak vergi tahsildarına verilen addır. Nâbî, Ali Bey'in köşkünü cennetle karşılaştırır ve cennet eğer bu köşkü görseydi kıskançlıktan gömleğini yırtardı, der. Bu köşkün Ali Bey sayesinde eski elbisesini çıkarıp, la'l ve zümrüdle yapılmış yeni bir elbise giydiğini söyler. Güneşin bile bu güzelliği serederken gözünün kamaştığını ifade eder. Manzumenin son kısmında ise bu köşkün sahibine safa, afiyet ve sıhhat getirmesi için dua eder ve yukarıdaki tarihi düşürür.

69. Târîh

Mübeşşirân didi bu fethe Nâbiyâ târîh

Peyâm-ı feth ile buldı cihân (...)

III. Ahmet'in Moskof yani Ruslarla yaptığı savaş için Nâbî tarih düşürmüştür; ancak bu manzumede tarih mısrası eksiktir.

70. Târîh-i Vâlî-Şuden-i Karakulak Pâşâ Be-Kuds-ı Şerîf Be-Cây-ı Arslan Pâşâ

Hâtif-i gayb didi hande-künân târîhin

Geldi aldı gediğin Karakulak Arslânun (1117)

Nesre Çeviri: Hâtif-i gayb hande-künân târîhin didi. Arslânun gediğin Karakulak geldi aldı.

hande-künân: Gülen, gülerek

gedik: Osmanlı döneminde belli bir husus için verilen imtiyaz.

Diliçi Çeviri: Gaipten seslenen melek gülerek tarihini dedi. Arslânun gediğini Karakulak geldi aldı.

كلى اللى كدىكن قارا قولاك ارسلانك

20+30+4+10+1+30+4+10+20+4+10+20+50+100+1+200+1+100+6+30+1+20
+1+200+60+30+1+50+20=1034

Arslan Paşa'nın azledilip yerine Karakulak Paşa'nın valilik görevine getirilişine şair bu tarihi düşürmüştür. Şiirin başlığında geçen “Kuds-ı Şerîf” ifadesi Karakulak Paşa'nın Kudüs'e vali olduğunu düşündürmektedir. Manzumenin altında 1117 yılına rastlarız. Tarih mısrasını hesapladığımızda 1034 yılına ulaşırız. 1117 yılından seksen üç sayı eksik vardır.

71. Târîh-i Hammâm Der-Haleb

Görüp hüsnini Nâbî didi târîh

Güzel ibret-nümâ germ-âbe-i pâk (1117)

Nesre Çeviri: Nâbî görüp hüsnünü târîh dedi. Güzel germ-âbe-i pâk ibret-nümâ.

ibret-nümâ: İbret olan

germ: Sıcak

Diliçi Çeviri: Nâbî güzelliğini görüp târîh dedi. Güzel, sıcak ve temiz su ibret oldu.

کوزل عبرتتما کرم ابه پاک

20+6+7+30+70+2+200+400+50+40+1+20+200+40+1+2+5+2+1+20=1117

Nabî, Halep'te bulunan hamamın güzelliğini görüp tarih düşürmüştür. Bu hamamın güzelliğinin seyri şaire meyin neşesini verir. Külhanında asma odunu yakılmıştır ve bu hamama gidenler maddi ve manevi temizlik elde ederler.

72. Târîh Berây-ı Kasr-ı Abdu'r-Rahmân Agâ Muhassıl-ı Halebü'-Şehbâ

Kalb-i Nâbî'ye olup vâsıta-i feyz-i neşât

Didi târîhin anun kasr-ı bihişt-i zîbâ (1117)

Nesre Çeviri: Kalb-i Nâbî'ye (bu kasr) vâsıta-i feyz-i neşât olup anun târîhin didi. Kasr-ı bihişt-i zîbâ

vâsıta-i feyz-i neşât: Mutluluk, sevinç sebebi

Diliçi Çeviri: Nâbî'nin kalbine (bu kasr) mutluluk sebebi olup onun tarihini dedi. Süslü (güzel) cennet köşkü (gibi).

قصر بهشت زیبا

100+90+200+2+5+300+400+7+10+2+1=1116

Nâbî Halep'te muhassıl olan yani vergileri toplamakla görevli olan Abdu'r-Rahman Ağa'nın kasrı için tarih düşürmüştür. Nâbî, bu kasrın Halep'i

cennete çevirdiğini söyler. Bu kasrın bahçesi adeta bir iksirdir ve neşe saçar. Bu bahçenin eşi, benzeri yoktur. Bu bahçe seyredenlerin gönlüne ve gözüne cila verir, gönlünü renklendirir. Nâbî, kasrı pek çok özelliğini sıralar ve tarih beytini söyleyerek şiiri tamamlar.

Bu tarih beytinin ilk mısrasında bulunan “kalb-i Nâbî” ifadesinde tamiye vardır. نابی sözcüğünün kalbi yani ortası ٰ harfidir. Bu harfin rakamal karşılığı ise birdir. Çıkan sonuca bir eklersek manzumenin altında yer alan tarihe ulaşırız.

73. Târîh-i Vilâdet-i Şeh-Zâde-i Zî-Şân Abdü’l-Melik Bin Sultân Ahmed Hân

Nâbî-i kemine fikr iderken

Târîh-i münâsib-i vilâdet

Oldı ufuk-ı dilinde tâli

Abdü’l-melik âftâb-ı devlet (1117)

Nesre Çeviri: Nâbî-i kemine târîh-i münâsib vilâdet fikr iderken ufuk-ı dilinde tâli oldu. Âftâb-ı devlet Abdü’l-Melik.

kemine: Hakir, aciz, zavallı

tâli: Doğan, tulû eden.

Diliçi Çeviri: Aciz Nâbî (Şehzade’nin) doğumu için münasip tarih düşünürken, gönlünün ufkunda doğdu. Devletin güneşi Abdü’l-Melik.

عبدالملك اقتاب دولت

70+2+4+1+30+40+30+20+1+80+400+1+2+4+6+30+400=1121

III. Ahmet'in oğlu Şehzade Abdülmelik'in doğumu için düşürülen bu manzumenin altında 1117 yılı yer almaktadır; fakat Şehzade Abdülmelik 9 Şevval 1121 (M. 12 Aralık 1709) tarihinde doğmuştur. 17 Muharrem 1122'de vefat etmiştir. (Süreyya, 1996:2) Manzumenin altındaki tarih yanlış yazılmıştır.

74. Târîh-i Vilâdet-i Şeh-Zâde-i Mükerrerem Sultân 'Îsâ Bin Es-Sultân Ahmed Hân

Eskiden hıdmetidür didi anunçün târîh

Geldi rûh-ı mütecessid gibi sultân 'Îsâ (1117)

Nesre Çeviri: Eskiden hıdmetidür, anunçün târîh didi. Rûh-ı mütecessid gibi Sultân 'Îsâ geldi.

mütecessid: Vücut kazanan, vücut bulan

Diliçi Çeviri: Eskiden hizmetinde (bulunduğu) için târîh dedi. Rûhu vücut bulan Sultân 'Îsâ (dünyaya) geldi.

کلدی روح متجسد کبی سلطان عیسی

20+30+4+10+200+6+8+40+400+3+60+4+20+2+10+60+30+9+1+50+70+10+60+10=1117

III. Ahmet'in oğlu Şehzâde 'Îsâ'nın doğumu için Nâbî bu tarihi düşürmüştür. Şehzâde 'Îsâ 10 Zilkade 1117 yılında doğmuş, 10 safer 1118 yılında da vefat etmiştir. (Süreyya, 1996: 19)

75. Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân Muhammed Bin Sultân Ahmed Hân-ı Gâzi

Ana târîh bu kifâyet ider

Cümle târîhe bu telâfidür

Rûh-ı pâk-ı resûl-i kevkeyne

Salavât-ı şerîf kâfidür (1117)

Nesre Çeviri: Ana bu târîh kifâyet ider. Cümle târîhe bu telâfidür. Rûh-ı pâk-ı Resûl-i kevkeyne salavât-ı şerîf kâfidür.

kevkeyn: Yıldız

Diliçi Çeviri: Ona bu târîh yeter. Cümle târîhe bu telâfidür. Tertemiz ruhlu Resûl-i Ekreme salavât-ı şerîf kâfidir.

صلوات شریف

90+30+6+1+400+300+200+10+80=1117

Manzumesinde Nâbî, Şehzade Muhammed'i ikbal güneşine ve saf nura benzetmiştir. Âleme teşrif etmesiyle tüm kâinat sevinçle dolmuştur. Hz. Muhammed (a.s) aynı ismi taşıması onun şerefli güzelliğine en büyük işarettir. İsmi dünyevi ve uhrevi tüm illetleri engelleyecektir. Şair, Şehzade Muhammed için bunun gibi üstün özelliklerinden bahseder daha sonra da yukarıdaki tarihi düşürür; ancak Şehzade Muhammed'in ömrü uzun olmaz. III. Ahmet'in oğlu Şehzade Muhammed 7 Şaban 1117 (M. 1705) doğmuş ve 18 Rebiülevvel 1118 tarihinde vefat etmiştir. (Süreyya, 1996: 21)

76. Târîh-i Vilâdet-i Şeh-Zâde Sultân Muhammed Bin Sultân Ahmed Hân

Didi târîhden hoş tamiye resminde târîhin

Ola Sultân Muhammed izz ü devlet birle pâyende (1117)

Nesre Çeviri: Târîhin resminde târîhden hoş tamiye didi. Sultân Muhammed izz ü devlet birle pâyende ola.

izz: İzzet, şeref, kıymet

payende: Yerinde duran, kalıcı

Diliçi Çeviri: Tarihini resmederken (yazarken) tarihten hoş tamiye dedi. Sultan Muhammed izzet ve devletle kalıcı olsun.

اوله سلطان محمد عز و دولت برله پاینده

1+6+30+5+60+30+9+1+50+40+8+40+4+70+7+6+4+6+30+400+2+200+30+5
+2+1+10+50+4+5=1116

III. Ahmet'in şehzadesi Sultan Muhammed'in doğumuna şairin düşürdüğü ikinci tarih manzumesidir. Tarih mısrası hesaplandığında 1116 sonucuna ulaşmaktayız. İlk mısradaki “tarihten güzel tamiye” ifadesiyle açık bir şekilde tamiyeye işaret etmektedir. “birle payende” ifadesiyle çıkan sonuca bir ilave edilmesi işaret edilmiştir.

77. Târîh-i Katl-Kerden-i Osmân-zâde Bâ-Kâlib-i Urbân

Nâbî olup mübeşşir bu fethe didi târîh

Köpek gibi Küleyb'i öldürdi İbni Osmân (1118)

Nesre Çeviri: Nâbî bu fethe mübeşşir olup târîh didi. İbni Osman köpek gibi Küleyb'i öldürdü.

Diliçi Çeviri: Nâbî bu fethe müjdeyle târîh dedi. İbni Osmân köpek gibi Küleyb'i öldürdü.

کوپک کبی کلیبی اولدردی ابن عثمان

20+6+2+20+20+2+10+20+30+10+2+10+1+6+30+4+200+4+10+1+2+50+70+
500+40+1+50=1121

Osmanzade Nasuh Paşa Aydın'da muhassılın ya da sancak beyinin maiyetine girmiş, Viyana Bozgunu üzerine çağrıldığı sefere gitmemiş ve 1102 (M. 1691) yılında eşkıyalığa başlamıştır. Eşkialığı yedi sene sürmüştür. Daha sonra Bostancıbaşı Mustafa Ağa'nın yardımıyla savaşa katılması şartıyla 1110'da affedilmiş; ancak yine de savaşa katılmamıştır. Affedildikten sonra Aydın, Saruhan Muhassıllığı görevi kendisine verilmiştir. Bu bölgede asayişin temin etmiştir. Bunun üzerine Karaman, Adana, Sivas bölgelerindeki eşkıyaları bertaraf etmek için görevlendirilir. Bu görevinde de başarılı olur. Salma Deve Şeyhi Küleyb hac yolu üzerinde eşkıyalık yapar ve Şam Valisi Hüseyin Paşa'yı öldürür. Bunun üzerine Nasuh Paşa Şam Valiliği'ne ve Hac Emirliği'ne tayin edilir. Bu göreve geldikten sonra 1121 (M. 1709-1710) Küleyb'i hileyle öldürür. (Uluçay, dergipak.gov.tr) Şair, uzun süre eşkıyalık edip, hacılara zarar veren bir türlü bertaraf edilemeyen Kuleyb'in sonunda Nasuh Osman Paşa tarafından öldürülmesine yukarıdaki tarihi düşürmüştür. Bu tarih manzumesinin altında 1118 tarihi yer almaktadır. Bu olayın gerçekleştiği yıl ve bizim bulduğumuz sonuç uyuşmaktadır. Manzumenin altındaki tarih yanlış yazılmıştır.

78. Târîh-i Musanna

Manâ-yı teveccüh çıkar iflâsumuza

Gelsün ramazân da hane tolsun dimeden

Olsun ramazânunuz mübârek dimenün

Yok farkı sene mübârek olsun dimeden (1118)

Nesre Çeviri: Gelsün ramazân da hane tolsun dimeden, manâ-yı teveccüh iflâsumuza çıkar. Ramazânunuz mübârek olsun dimenün sene mübârek olsun dimeden farkı yok.

teveccüh: Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma

Diliçi Çeviri: Gelsin ramazân da hane dolsun demeden, manânın yönü iflas eder. Ramazânınız mübârek olsun demenin, sene mübârek olsun demeden farkı yok.

رمضانكز

200+40+800+1+50+20+7=1118

Nâbî 78. Tarih manzumesinde muamma türünde bir tarih düşürmüştür. 1118 yılının ramazan bayramına şair tarih düşürmüş ancak bunu açıkça tarihini dedim, söyledim şeklinde ifade etmemiştir. Ancak “Ramazânunuz” ifadesi bize 1118 yılını vermektedir.

79. Târîh Der-Zımn-ı Tehniyet-i Âd-i Saîd Bâ-Münâcât-ı Hazret-i İbrâhim Pâşâ

İtdi bu târîh ile Nâbî edâ-yı tehniyet

Eyleye îd-âferin îdi saîd-ender-saîd (1118)

Nesre Çeviri: Nâbî bu târîh ile edâ-yı tehniyet itdi. Âd-âferin îdi saîd-ender-saîd eyleye.

saîd: Kutlu, uğurlu, mübarek

ender: İçinde

id-âferin: Bayram yaratan

tehniyet: Kutlama

Diliçi Çeviri: Nâbî bu târîh ile (bayramı) kutladı. Bayram yaratan bayramı uğur içinde uğur etsin.

ایلیه عید افرین عیدی ساعید اندر ساعید

1+10+30+10+5+70+10+4+1+80+200+10+50+70+10+4+10+60+1+70+10+4+
1+50+4+200+60+1+70+10+4=1120

Nâbi, İbrahim Paşa'nın bayramını kutlamak için bu manzumeyi yazmıştır. Manzumede İbrahim Paşa'nın duasını Allah'ın kabul ettiğini ve altmış yaşına kadar yaşadığını söyler. Allah, İbrahim Paşa'nın ömrünü uzun, gününü uğurlu etsin, der. İkbalinin de artması için dua eder. Sevinçle dünyadan yararlanmasını ister. Manzumenin sonunda yukarıdaki tarihi düşürür. Bu manzumenin altında 1118 yılı bulunmaktadır; ancak görüldüğü gibi tarih mısrası hesaplandığında 1120 yılına ulaşırız.

80. Târîh Berây-ı Vâlî-i Haleb-Şuden-i Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ

Resm-i dest-âvîze bu târîh ile itdi şürû

Şân-ı me'vâ buldı İbrâhîm Pâşâ'dan Haleb (1118)

Nesre Çeviri: Bu tarih resm-i dest-avize ile şuru itdi. İbrahim Paşa'dan Haleb şan-ı me'va buldı.

dest-âvîze: Küçükten büyüğe verilen ufak hediye

resm: Tarz, şekil, tören, merasim

şürû etmek: Başlamak

me'vâ: Sığınılacak yer, makam, mesken

Diliçi Çeviri: Bu târîh küçükten büyüğe verilen hediye tarzında başladı. Haleb İbrâhîm Pâşâ'dan şanlı bir mesken buldu.

شان ملوا بولدى ابراهيم پاشادن حلب

300+1+50+40+1+6+1+2+6+30+4+10+1+2+200+1+5+10+40+2+1+300+1+4+
50+8+30+2=1118

Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ'nın Halep'e vali olması üzerine şair bu manzumeyi yazmıştır. Silahdar İbrahim Paşa hakkında Nâbî fazla bilgi vermemiş sadece babasının da vezir olduğu bilgisini paylaşmıştır. Manzumenin büyük bir kısmında İbrahim Paşa'yı övmüş ve onun için dua etmiştir. İbrahim Paşa, güneş gibi yuvarlak eşsiz bir incidir. İbrahim Paşa gibi eşsiz bir zat, akranı içinde yoktur. Nesebi âlim ve fazıldır. Kendisi fenn-i ahlaktan çok nasib almıştır. Devlet için büyük övünç kaynağıdır. Şair, çok zaman böyle hayırlı bir ismin meşhur olmadığını söyler ve Hûda'nın onu muvaffak etmesi için dua eder.

81. Târîh-i Binâ-yı Kasr-ı Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ Der-Haleb

Hâme-i Nâbî didi bu şevk ile târîhini

Oldı zîbâ kasr-ı İbrâhîm Pâşâ'dan Haleb (1118)

Nesre Çeviri: Hâme-i Nâbî bu şevk ile târîhini didi. Kasr-ı İbrâhîm Pâşâ'dan Haleb zîbâ oldı.

şevk: Şiddetli arzu, istek

Diliçi Çeviri: Nâbî'nin kalemi bu arzu ile târîhini didi. İbrâhîm Pâşâ'nın kasrından Haleb süslendi.

اولدی زیبا قصر ابراهیم پاشادن حلب

1+6+30+4+10+7+10+2+1+100+90+200+1+2+200+1+5+10+40+2+1+300+1+
4+50+8+30+2=1117

Silâhdâr İbrâhîm Pâşâ'nın Halep'te yaptırdığı kasr için şair bu manzumeyi yazmıştır. Bu manzumenin altında 1118 tarihi yer almaktadır. İlk mısradaki “Hâme-i Nâbî” ifadesinde tamiye vardır. Hâme'nin şekli elife benzer. Elif'in karşılığı olan bir sayısını çıkan sonuca eklediğimizde 1118 yılına ulaşır.

82. Medh-i Mühr-i Vezâret ve Târîh-i Sadâret-i Kalaylı Ahmed Pâşâ

Didiler ittifâk ile târîh

Sadr-ı devlet mübârek ola sana

Nesre Çeviri: İttifâk ile târîh didiler. Sadr-ı devlet sana mübârek ola.

Diliçi Çeviri: İttifâk ile târîh dediler. Devletin sadrazamlık (makamı) sana mübârek olsun.

صدر دولت مبارک اوله سکا

90+4+200+4+6+30+400+40+2+1+200+20+1+6+30+5+60+20+1=1120

Ahmet Paşa, Kayserilidir. Rum asıllı olduğu kaynaklarda geçer. Babası kalaycı olduğu için Kalaylı lakabını ve sadrazam tayini sırasında közbekçiler odasında bekletildiği için Kız lakabının birleşmesiyle Kalaylıköz Ahmet Paşa olarak bilinir. Gençken İstanbul'a gelip, saraya girmiştir. Sarayda Baltacılar ocağına kaydolur. Sarayda çeşitli görevlerde çalışır. Sarayda bulunduğu sırada Sürre alayı ile Hicaz'a gitmiş, Hacı olmuştur. Saraydan ayrıldıktan sonra çeşitli eyaletlerde valilik yapar. Bu eyaletler: Cidde, Van, Trabzon, Kıbrıs, Diyarbakır, Adana ve Bağdat'tır. Kaptan-ı deryalık da yapmıştır. Bu görevi sırasında adalar ve sahil halkından çok vergi aldığı için saraya şikayet edilir. Bunun üzerine görevinden azledilir. III. Ahmet, Ahmet Paşa'yı gizlice İstanbul'a davet edip, 29 Eylül 1704'te sadaret mührünü ona verir. Ancak sadareti uzun sürmez aynı senenin Aralık ayında bu görevden alınır. Daha sonra Midilli, İstanköy, İnebahtı ve Kandiye'de görevlendirilir. İnebahtı muhafızlığı sırasında Trabzon'a tayin edilir ancak buradan ayrılmadan önce hastalanarak 1715'te vefat eder. Kaynaklarda safdil, cahil ve gösterişe düşkün biri olarak geçer. (Süreyya, 1996: 212-213)

Nâbî, Kalaylıkoz Ahmet Paşa için yetmiş iki beyitlik bir kaside yazmıştır. Bu kaside de Ahmet Paşa'nın üstün özelliklerini anlatmış ve ona dua etmiştir. Manzumenin son beytinde de yukarıdaki tarihi düşürmüştür. Manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Ahmet Paşa'nın sadrazam olduğu tarih M.1704 yılıdır. Hicri takvimdeki karşılığı ise 1115/1116 tarihidir. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1120 yılına ulaşırız ki bu tarih Ahmed Paşa'nın sadrazam olduğu seneden beş sene fazladır.

83. Başlıksız

Târîh-i intikâline bu geldi Nâbiyâ

Seyyîd Alî'ye safha-i cennât ola tarâh

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târîh-i intikâline bu geldi. Seyyid Alî'ye safha-i cennât tarâh ola.

intikâl: (Bir yerden başka bir yere) geçme, göçme

cennât: Cennetler

tarâh: Atama, tayin

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî (Seyyid Ali Efendi'nin ukbaya) geçmesine bu tarih geldi. Seyyid Alî'ye cennetlerin bölümleri makam olsun.

سید علی یہ سفحہء جنات اولہ طراح

60+10+4+70+30+10+10+5+60+80+8+5+1+3+50+1+400+1+6+30+5+9+200+
1+8=1017

Müftü olan Seyyid Alî Efendi'nin vefatı için şair bu tarihi düşürmüştür. Şair dört beyitlik bir manzume yazmıştır. Manzumenin başında, Ali Efendi kerem ve iffetin kaynağıdır, dünya ne kadar dönerse dönsün onun eşine bir daha rastlanılmaz, der. Manzumenin sonunda da yukarıdaki tarihi düşürür. Bu

manzumenin altında herhangi bir yıl bulunmamaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda 1017 yılına ulaşmaktayız. İlk mısradaki “bu geldi” ifadesinde tamiye olduğunu düşünüyoruz.” بو” sözcüğünün sayısal değeri sekizdir. Böylece 1025 yılına ulaşılır.

Elli ikinci Osmanlı şeyhülislamıdır. Paşmakçı-zade Mehmet Efendi’nin oğludur. H. 1048/M. 1712 ‘de dünyaya gelmiştir. H. 1124/ M.1712 yılında İstanbul’da vefat eder. Bazı medreselerde müderrislik yaptıktan sonra, Kudüs ve Edirne kadılığı yapmıştır. Edirne kadılığı görevinden sonra Rumeli kadiaskerliğine yükseltilmiştir. Feyzullah Efendi’nin yeniçeriler tarafından katledilmesinin üzerinden altı ay geçtikten sonra şeyhülislam olmuş ve bu görevi üç sene sürdürmüştür. H. 1122/ M. 1710 yılında bu göreve ikinci kez getirilmiştir. Şeyhülislamlık görevini sürdürürken H. 1124/M. 1712’de vefat etmiştir. Ali Efendi ilmiyle amel eden, adalet ve doğruluktan ayrılmayan bir şeyhülislam olarak bilinir. (Erişim: www.ehlisunnetbuyukleri.com /Paşmakçızade Ali Efendi)

84. Başlıksız

Dil-bestegânının biri târîhini didi

Seyyîd Alî Efendi’ye cennet ferâh ola

Nesre Çeviri: Dil-bestegânının biri târîhini didi. Seyyîd Alî Efendi’ye cennet ferâh ola.

dil-bestegân: Gönül bağlayanlar

Diliçi Çeviri: (Ona) gönül bağlayanlardan biri târîhini dedi. Seyyîd Alî Efendi’ye cennet ferah olsun.

سید علی افندیہ جنت فراہ اولہ

60+10+4+70+30+10+1+80+50+4+10+10+5+3+50+400+80+200+1+8+1+6+3
0+5=1127

Şair, bu tarih manzumesini de Seyyîd Alî Efendi'nin vefatı için yazmıştır. Bu manzume seksen üçüncü manzumeyle benzerlik göstermektedir. İkisi de dört beyitten oluşur. Her iki manzumede benzer konulardan bahsedilmiş, birbirine benzeyen benzetmeler yapılmıştır. Seksen dördüncü manzume, seksen üçüncü manzumenin şair tarafından geliştirilmiş şeklidir diyebiliriz. Bu tarih manzumesinin altında da herhangi bir tarih yoktur. Tarih mısrasından 1127 sonucuna ulaşmaktayız. İlk tarih manzumesinde ise 1125 yılına ulaşmıştık.

85. Başlıksız

Hem-pâye-i duâdur Nâbî tamâm-ı târîh

Seyyîd Alî Efendi olsun mukîm-i cennet

Nesre Çeviri: Nâbî tamâm-ı târîh hem-pâye-i duâdur. Seyyîd Alî Efendi mukîm-i cennet olsun.

hem-pâye: Aynı rütbede, eşit

mukîm: Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan.

Diliçi Çeviri: Nâbî târîhin tamamı aynı zamanda duâdır. Seyyîd Alî Efendi'nin mekanı cennet olsun.

سید علی افندی اولسون مقیم جنت

60+10+4+70+30+10+1+80+50+4+10+1+6+30+60+6+50+40+100+10+40+3+
50+400=1125

Seyyid Ali Efendi'nin vefatı için şair iki beyitlik bir manzume daha yazmıştır. Bu manzumenin altında da herhangi bir tarih yoktur. Manzumenin

tarih mısrası hesaplandığında 1125 yılına ulaşılır. Ali Efendi 1124'te vefat etmiştir. Nâbî'nin yazdığı üç tarih manzumesinde de 1124 yılına ulaşılmamaktadır.

86. Târîh Berây-ı Sebzegâh-ı Es-Seyyîd Muhammed Agâ

Guş idüp evsâfını Nâbî didi târîhini

Hem mesîre hem musallâ bu makâm-ı dil-güşâ

Nesre Çeviri: Nâbî evsâfını guş idüp târîhini didi. Bu makâm-ı dil-güşâ hem mesîre, hem musallâ.

guş etmek: İşitmek, dinlemek

musallâ: Namaz kılınan veya namaz kılınması için ayrılmış yer

Dil-güşâ: gönül açan

Diliçi Çeviri: Nabi vasıflarını işitip târîhini dedi. Bu gönül açan makam hem mesîre hem musallâdır.

هم مسيره هم مصلی بو مقام دل کوشا

5+40+40+60+10+200+5+5+40+40+90+30+10+2+6+40+100+1+40+4+30+20
+6+300+1=1125

Seyyid Muhammed Ağa'nın bina ettiği bahçe için şair tarih manzumesi yazmıştır. Bu bahçenin önemli özelliği hem güzel bir bahçe olması hem de ibadet edilen, namaz kılınan bir yerinin olmasıdır. Tüm manzume boyunca şair bahçenin bu özelliğine övgüler düzer ve Muhammed Ağa'ya dua eder. Manzumenin altında herhangi bir yıl yoktur. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1125 yılına ulaşırız.

87. Târîh Berây-ı Sene

Nâbiyâ bu senenün îdine düşdi târîh

Ehl-i İslâma mübârek ola eyyâm-ı şerîf

Nesre Çeviri: Nâbiyâ bu senenün îdine târîh düşdi. Ehl-i İslâma eyyâm-ı şerîf mübârek ola.

eyyâm: Günler

Diliçi Çeviri: Nâbî bu senenün bayramına târîh düşürdü. İslâm âleminin şerefli günleri mübârek olsun.

اهل اسلامه مبارک اوله ایام شریف

1+5+30+1+60+30+1+40+5+40+2+1+200+20+1+6+30+5+1+10+1+40+300+200+10+80=1120

Nâbî, 1120 yılının bayramı için tek beyitlik bu manzumeyi yazmış ve yukarıdaki tarihi düşürmüştür.

88. Târîh Berây-ı Fevt Muhterem Efendi

Nâbiyâ rindân didi târîhini

Mahfil-i ‘ulyâda olsun muhterem (1119)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târîhini rindân didi. Mahfil-i ‘ulyâda muhterem olsun.

mahfil: Toplantı yeri

rindân: Rint kimseler, rintler

Diliçi Çeviri: Nâbiyâ târîhini rintler dedi. Yüce toplanma yerinde saygı görsün.

محفل علياده اولسون محترم

40+8+80+30+70+30+10+1+4+5+1+6+30+60+6+50+40+8+400+200+40=1119

Muhterem Efendi'nin vefat ettiği yılı şair bu manzumeyle tespit etmiştir. Üç beyitlik bir manzume yazmıştır. İlk iki beyitte Muhterem Efendi'nin rind meşreb bir kimse olduğunu öğreniriz. Bu dünyadan ayrılışıyla ahbablarını derin bir üzüntüye sevk etmiştir. Manzumenin son beytinde de yukarıdaki tarihi düşürmüştür.

89. Târîh-i Sene-i Âtîye

Nâ-gehân hâtif-i gaybi târîh

Didi kim râhat-ı dîn ü devlet (1119)

Nesre Çeviri: Nâ-gehân hâtif-i gaybi târîh didi kim: Râhat-ı dîn ü devlet

nâ-gehân: Ansızın

Diliçi Çeviri: Aniden gaybdan bir melek dedi ki: Din ve devlet rahat.

راحت دين و دولت

200+1+8+400+4+10+50+6+4+6+30+400=1119

Nâbî gelecek yıl için dört beyitlik bir manzume yazmıştır. Yeni yıla girecekken Nâbî'nin hatırına bu senenin nasıl geçeceği gelir. Minnet, gam ya da rahat. Acaba hangisinin cilvesi görünecektir. Bunu düşünürken Hatif seslenir. “Rahat-ı din ü devlet” ifadesini tarih düşürür. Bu ifade 1119 senesinin rahat geçmesi için bir temennidir.

90. Târîh-i Sene-i Mütemmine

Nâ-geh açılup derîçe-i gayb

Çıkdı bu sadâ ki “lâ-tehâfû”

Nesre Çeviri: Nâ-geh derîçe-i gayb açılup bu sadâ ki çıkdı: “Lâ-tehâfû”

derîçe: Küçük kapı, kapıcık

Diliçi Çeviri: Ansızın gaybdan bir kapı açıldı ve bu ses çıktı ki: Lâ-tehâfû

لا تخافو

30+1+400+600+1+80+6=1118

Nâbî içinde bulunduğu yıl için tarih düşürmüştür. Şiirin başlığında geçen “mütemmin” sözcüğü tamamlayan anlamına gelmektedir. Üç beyitlik manzumesinde 1119 yılının yüzü görüldüğünde, söz söylemekte usta olan Nâbî’nin aklına bu uğurlu yıl için “lâ-tehâfû” ifadesinin geldiğini anlatır. Tehaffuz sözcüğü sakınma, korunma anlamına gelir. “Lâ-tehâfû” ise “korkmayın” anlamına geldiği düşünülebilir. Şair sanki 1118 yılının kötü geçtiğini haber vermektedir. Manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır.

91. Târîh Berây-ı Vilâdet-i Vahdi-Zâde

İmdâda gelüp kâfiye Nâbî didi târîh

Bîş ü kem-i erzâka Muhammed ola sâbir (1119)

Nesre Çeviri: Kâfiye imdâda gelüp Nâbî târîh didi. Muhammed bîş ü kem-i erzâka sâbir ola.

bîş ü kem: Fazla ve az

sâbir: Sabreden, sabırlı kimse

Diliçi Çeviri: Kafiye yardıma gelip Nâbî târîh dedi. Muhammed az çok erzâka (rızkâ) sabreden olsun.

بیش و کم ارزاقه محمد اوله صابر

2+10+300+6+20+40+1+200+7+1+100+5+40+8+40+4+1+6+30+5+90+1+2+2
00=1119

Vahdî-zâde'nin doğumu için dört beyitlik bir manzume yazmıştır. Manzumeden Vahdî'nin nesebinin alî olduğunu ve oğlu Muhammed'in doğumuna tüm ailesinin çok sevindiğini anlatır. Son beyitte ise yukarıdaki tarihi düşürür.

92. Târîh Berây-ı Bârgâh-ı Vezîr-i Azam Çorlulu Alî Pâşâ

Nâbî-i dâî duâ ile didi târîhin

İde bu çetr-i gül-engîzi mübârek Mevlâ (1119)

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâî duâ ile târîhin didi. Bu çetr-i gül-engîzi Mevlâ mübârek ide.

çetr: Çadır, gölgelik.

gül-engîz: Gül saçan

Diliçi Çeviri: Duâcı Nâbî duâ ile târîhini dedi. Gül saçan bu çadırı Mevlâ mübârek etsin.

ایده بو چتر کل انکیزی مبارک مولا

1+10+4+5+2+6+3+400+200+20+30+1+50+20+10+7+10+40+2+1+200+20+4
0+6+30+1=1119

Ali Paşa, Çorlulu bir çiftçinin oğludur. İstanbul'a geldikten sonra sarayda çeşitli görevlerde çalıştı. 1700'de Silâhdarlık görevini yürütmeye

başladı. Bu görevinde birtakım başarılar sağlayınca diğer devlet adamları tarafından saraydan uzaklaştırmaya çalışıldı ama Edirne Vakası'nın gerçekleşmesi üzerine Edirne'de kaldı. 3 Mayıs 1706'da Baltacı Mehmet Paşa yerine sadarete getirildi. 1708 yılında II. Mustafa'nın kızı Emine Sultan ile evlendi. İsveç-Rus savaşındaki tutumundan dolayı 1710 yılında vezirlikten alındı, 1711'de de idam edildi. (Aktepe, 1993: 370-371)

Nâbî, Çorlulu Ali Paşa için otuz sekiz beyitlik bir kaside yazmıştır. Bu kasidede önce çadırının güzelliğini anlatır daha sonra da Ali Paşa'nın kendisini över ve ona hayır duada bulunur. İlgi çeken taraf şudur ki, Çorlulu Ali Paşa Haleb'e vali olarak tayin edildiğinde, Nâbî'ye III. Ahmet'in bağısladığı evi geri almıştır. Oturduğu evi elinden alan Ali Paşa'ya Nâbî'nin kaside yazması oldukça ilginçtir.

93. Târîh Berây-ı Vilâdet-i Hüseyin Beg

Çemen-i kâmda handân ola gül gibi Hüseyin

Nesre Çeviri: Hüseyin çemen-i kâmda gül gibi handân ola.

kâm: Arzu, meram, maksat .

handân: Gülen.

Diliçi Çeviri: Hüseyin arzu çemeninde gül gibi gülsün.

چمن کامده خندان امله کل کبی حسین

3+40+50+20+1+40+4+5+600+50+4+50+1+6+30+5+20+30+20+2+10+8+60+
10+50=1120

Hüseyin Bey'in doğumu için yazılan bu tek mısralık manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Bu mısranın harflerinin sayısal değerini hesapladığımızda 1120 yılına ulaşırız.

94. Târîh-i Sene Bin Yüz Yigirmi

Delîl-i hayr ü saâdet budur ki asrında

Tamâm geldi bu sâlün hisâbına hûrşîd

Nesre Çeviri: Delîl-i hayr ü saâdet budur ki asrında bu sâlün hisâbına hûrşîd tamam geldi.

hûrşîd: Güneş

Diliçi Çeviri: Saâdetin ve hayrın delili budur ki asrında bu yılın hesabına hûrşîd tamam geldi.

خورشید

600+6+200+300+10+4=1120

Nâbî manzumesine Allah'ın kâinata hikmet ve kudretle nizam verdiğini söyleyerek başlar. Sahibi olduğu yıldızlarının da garip özellikleri olduğunu ifade eder. Hangi padişahın asrına bir yıldız ismi tesadüf etse o padişahın bahtı yüce, ömrü uzun olur der. Bir yıldız rakam hesabıyla hesaplandığında padişahın hükmüne denk gelirse o padişahın döneminde saâdet ve ikbalin birbirini takip edeceğini söyler. Bu durumun da her padişaha nasip olmadığını ifade eder. “Hûrşîd”in sayısal değeri 1120’yi verir. . III. Ahmet’in hükmü döneminde bu yılın uğurlu geçeceğini düşünür. III. Ahmet’e dua ederek manzumesini bitirir.

95. Târîh Berây-ı Kırâat-ı Nahv Mahdûm-ı Hod

Âdâb-ı teşekkürle Bü'l-hayr didi târîh

“Men allemeni harfen kad sayereni abda” (1120)

Nesre Çeviri: Bü'l-hayr âdâb-ı teşekkürle târîh didi. “Men allemeni harfen kad sayereni abda”

Dil İçi Çeviri: Bü'l-hayr teşekkür âdâbıyla târîh dedi. “Men allemeni harfen kad sayereni abda”

من علمنى حرفا قد صايرنى عبدى

40+50+70+30+40+50+10+8+200+80+1+100+4+90+1+10+200+50+10+70+2+4+10=1120

Nâbî oğlu Ebü'l-Hayr'ın nahve geçtiği için düşürdüğü târîhin ikinci mısrasında Hz. Ali'ye atfedilen “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum.” ibaresinin Arapça'sını kullanmıştır.

96. Târîh-i Hân-ı Tâtâr-Şuden-i Hazret-i Devlet Girây Be-İklim-i Kırım

Duâ ile târîhin itdi edâ

Didi bâd devlet be-Devlet Girây

Nesre Çeviri: Duâ ile târîhin edâ itdi. Didi be-Devlet Girây devlet bâd.

Dil İçi Çeviri: Duâ ile târîhini edâ etti. Dedi Devlet Girây'a devlet olsun.

باد دولت بدولت كراى

2+1+4+4+6+30+400+2+4+6+30+400+20+10+200+1=1120

I. Selim Giray'ın büyük oğludur. İlk kez 1699 yılında Kırım Hanı olmuştur. Bu sırada Ruslar, Devlet Giray'ın Polonyalılar ile birleşerek İstanbul'a saldıracağı yönünde raporları İstanbul'a ulaştırınca II. Mustafa döneminde azl olunmuştur. II. Mustafa'nın yerine III. Ahmet padişah olunca 1709 yılında ikinci kez Kırım Hanı olmuştur. Prut savaşı sırasında Kırım askerlerini yönetmiş ve yararlılık sağlamıştır. Prut Savaşı'nın ardından imzalanan Prut Antlaşması'nın zaferin şanına uygun olmadığını söyleyerek bir

takım tartışmalara girmiştir. Bu tartışmalar neticesinde 1713 yılında III. Ahmet tarafından azl edilmiş ve Rodos'a sürülmüştür. Vize'de 1718'de yetmiş yaşında vefat etmiştir. (wikipedia.org.tr)

Nâbî, II. Devlet Giray'ın Bahçesaray'da ikinci kez Kırım Hanı olması üzerine bu tarihi düşürmüştür.

97. Târîh Berây-ı Câmi-i Yûsuf Pâşâ Der-Ruhâ

Nâbî-i dâi hulûs ile didi târîhin

Cennete mûcib ola câmî-i Yûsuf Pâşâ (1120)

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâi hulûs ile târîhin didi. Câmî-i Yûsuf Pâşâ cennete mûcib ola.

hulûs: Halis ve saf olma, kalp temizliği

mûcib: Sebep olan, gerektiren

Diliçi Çeviri: Duacı Nâbî temiz kalple tarihini dedi. Yûsuf Pâşâ'nın (yaptırdığı) câmî cennete (girmeye) sebep olsun.

جنته موجب اوله جامع يوسف پاشا

3+50+400+5+40+6+3+2+1+6+30+5+3+1+40+70+10+6+60+80+2+1+300+1=1125

Yusuf Paşa'nın Urfa'da yaptırdığı cami için Nâbî bu manzumeyi yazmıştır. Yusuf Paşa'nın Urfa'da bu cami gibi pek çok hayır işinin olduğunu manzumeden öğreniriz. Nâbî, bu güzel cami ile Yusuf Paşa'nın ahiretini ihya ettiğini söyler. Caminin pek çok güzelliği olduğunu anlatır. Bu caminin mimarisi eşsizdir. Bu camiye bakınca göz adeta mine renkli yıldızları seyretmektedir. Bu caminin güzelliğini seyrine gökten melekler de inmektedir.

Bu manzumenin altında 1120 tarihi yer almaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1125 yılına ulaşmaktayız.

98. Târîh-i Menâre

Târîhini felekde melek yazdı Nâbiyâ

Bâlâ binâ makâm-ı ezân-ı Muhâmmedî (1120)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ târîhini felekde melek yazdı. Makâm-ı ezân-ı Muhâmmedî bâlâ binâ.

bâlâ: Yüksek, yüce

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî târîhini felekde melek yazdı. Ezân-ı Muhâmmedî'nin makâmı yüce (bir) binâ (oldu).

بالا بنا مقام اذان محمدی

2+1+30+1+2+50+1+40+100+1+40+1+700+1+50+40+8+40+4+10=1122

Mısır'ın valisi Vezir Yûsuf Pâşâ'nın yaptırdığı minâre için şair bu târîhi düşürmüştür. Bu manzumenin altında 1120 târîhi yer almaktadır. Mısra hesaplandığında ise 1122 sonucuna ulaşırız. Manzumenin altında yazan tarihe göre iki sayı fazlalık vardır.

99. Târîh-i Dîger Berây-ı Çeşme-i Ârifî Ahmed Efendi Der-Câmi-i Hakîm Dede

Nâbî işidince didi târîh

Zîbâ bu zülâl-ı hayr cârî (1120)

Nesre Çeviri: Nâbî işidince târîh didi. Bu zîbâ zülâl-ı hayr cârî

zülâl: İçilmesi güzel, tatlı, latif, saf su

cârî: Yürürlükte olan, geçerli

Diliçi Çeviri: Nâbî işitince târîh dedi. Bu süslü, hayırlı, latif bir sudur.

زیبا بو زلال خیر جاری

7+10+2+1+2+6+7+30+1+30+600+10+200+3+1+200+10=1120

Şair, Ârifî Ahmed Efendi'nin Hakîm Dede Câmi'in yakınlarında yaptırdığı çeşme için bu târîhi düşürmüştür. Bu çeşmenin suyu içenlere ölümsüzlük suyu gibidir. Kuru toprağı suya doyurmuştur. Musluklarından akan adeta şerbettir. Her maraza iyi gelir. Öyle bir sudur ki, Hızır'ın ölümsüzlük suyunu bile utandırır. Bu çeşmenin cephesinde tuğra-yı berat görünür. Çeşmenin güzelliğini övdükten sonra Ahmed Efendi'ye de dua eder ve yukarıdaki tarihi düşürür.

100. Târîh Berây-ı Çeşme-i Ârifî Ahmed Efendi Der-Câmi-i Hakîm Dede

Dil-i Nâbî gibi âb akdı didi târîhin

Eser-i Ahmed Efendi ide Allâh kabul (1120)

Nesre Çeviri: Dil-i Nâbî âb gibi akdı târîhin didi. Eser-i Ahmed Efendi Allâh kabul ide.

Dil İçi Çeviri: Nâbî'nin gönlü su gibi aktı, târîhini dedi. Ahmed Efendi'nin eserini Allâh kabul etsin.

اثر احمد افندی ایده الله قبول

1+500+200+1+8+40+4+1+80+50+4+10+1+10+4+5+1+30+30+5+100+2+6+30=1123

Ârifî Ahmed Efendi'nin yaptırdığı çeşmeye şair bir manzume daha yazmıştır. Bu manzumede Ârifî Ahmed Efendi'nin vezir olduğunu ve divan

katibi olduğunu öğreniriz. Şair çeşmenin yapıldığı yerin susuzluktan kırıldığını söyler. Buraya yaptırdığı çeşme ile adeta Kevser'i getirmiş ve etrafını da cennete çevirmiştir. Son beyitte de yukarıdaki tarihi düşürür. Bu manzumenin târîh mısrası hesaplandığında 1123 sonucuna ulaşmaktayız. İlk mısrada “âb akdı” ifadesinde tamiye vardır. “âb” sözcüğünün sayısal karşılığı üçtür. 1123'ten üç çıkardığımızda 1120 yılına ulaşmış oluruz.

101. Târîh-i Diğer Berây-ı Çeşme-i Mezbûr

Gûş eylediğinde didi Nâbî

Târîhini âb-ı rûh bahşâ

Nesre Çeviri: Nâbî gûş eylediğinde târîhini didi. Âb-ı rûh bahşâ.

gûş eylemek: Duymak

bahşâ: Bağışlamak

Diliçi Çeviri: Nâbî duyduğunda târîhini dedi. Ruh bağışlayan su.

اب روح بخشا

1+2+200+6+8+2+600+300+1=1120

Arifi Ahmed Efendi'nin yaptırdığı çeşme için Nâbî'nin düşürdüğü üçüncü tarih, iki beyitlik bu manzumededir.

102. Târîh-i Çeşme-i Yûsuf Pâşâ Der-Ruhâ

Nûş idüp âb-ı revânın didi Nâbî târîh

Râh-ı ferdâya sebîl eyledi Yûsuf Pâşâ (1120)

Nesre Çeviri: Nâbî âb-ı revanın nûş idüp târîh didi. Yûsuf Pâşâ râh-ı ferdâya sebîl eyledi.

nûş: İçmek

ferdâ: Ertesi gün, yarın, gelecek.

sebîl: Karşılık beklemeden bol bol dağıtmak.

Diliçi Çeviri: Nâbî akan suyunu içip, târîh dedi. Yûsuf Pâşâ geleceğin yoluna çeşme yaptı.

راه فردايا سبيل ايلدى يوسف پاشا

200+1+5+80+200+4+1+10+1+60+2+10+30+1+10+30+4+10+10+6+60+80+2
+1+300+1=1119

Yusuf Paşa'nın yaptırdığı çeşme için şair manzume yazmış, son iki beytiyle ayrı ayrı iki tarih düşürmüştür. Bu beyitte tarih mısrasını hesapladığımızda 1119 yılına ulaşmaktayız. “râh-ı ferdâ” ifadesindeki tamlama hemzesini de hesaba katarsak 1120 yılına ulaşırız.

Katre-i âbın içenler didi Nâbî târîh

Rûh-ı ecdâdını şâd eyledi Yûsuf Pâşâ

Nesre Çeviri: Nâbî katre-i âbın içenler târîh didi. Yûsuf Pâşâ rûh-ı ecdâdını şâd eyledi.

şâd: Sevinçli, memnun, mesrur

Diliçi Çeviri: Nâbî sudan bir damla içenler târîh dedi. Yûsuf Pâşâ ecdadının ruhunu sevindirdi.

روح اجداديني شاد ايلدى يوسف پاشا

200+6+8+1+3+4+1+4+10+50+10+300+1+4+1+10+30+4+10+10+6+60+80+2
+1+300+1=1117

Yusuf Paşanın yaptırdığı çeşmeye aynı manzume içinde düşürdüğü ikinci târîh beyti bu beyittir. İlk mısrada “Katre-i âb içmek” ifadesinde tamiye vardır. “âb”ın ebced karşılığı üçtür. Tarih mısrasından ulaştığımız 1117’ye üç eklersek manzumenin altındaki 1120 yılına ulaşırız.

Nâbî dokuz beyitlik manzumesinde Yusuf Paşa’nın yaptırdığı çeşme için bazı bilgiler verir. Urfa’nın müşfik hakimi Yusuf Paşa, hayra cari olunca bu çeşmeyi yaptırmış, cedlerinin ruhunu ihya etmiştir. Bu çeşme öyle bir çeşmedir ki Urfa şehri kurulduğundan beri böyle bir bina görmemiştir. Vatan sevgisi imandandır diyerek Nâbî, Urfa’ya böyle güzel bir çeşme yaptırılmasına çok sevinmiş ve yukarıdaki iki tarihi düşürmüştür.

103. Târîh-i Medrese vü Tekye vü Mescid-i Alî Pâşâ Ki Der-İstanbul Binâ Kerd Be-Âmîzîş-i Sitâyîş-i Sultân Ahmed Hân

Elif imdâd idüp li’llâh lafzında didi târîh

Bu âlî câyı yaptı hasbeten li’llâh Alî Pâşâ (1120)

Nesre Çeviri: Elif imdâd idüp li’llâh lafzında târîh didi. Bu âlî câyı hasbeten li’llâh Alî Pâşâ yaptı.

âlî: Yüce, ulu

cây: Yer, mahal, mevki

hasbeten: Maddi, manevi karşılık beklemeden

Diliçi Çeviri: Allâh lafzında elif yardım edip târîh dedi. Bu yüce yeri Allah rızası için Ali Pâşâ yaptı.

بو عالی جای یادی حسبت الله علی پاشا

2+6+70+1+30+10+3+1+10+10+10+1+2+4+10+8+60+2+400+30+30+5+70+3
0+10+2+1+300+1=1119

III. Ahmet'in sadrazamı olan Ali Paşa'nın yaptırdığı imaret için şair bir kaside yazmıştır. Bu kasidede önce III. Ahmet'i övmüş, üstün özelliklerinden bahsetmiş, saltanatının uzun olması için dua etmiştir. Daha sonra Ali Paşa'yı da övmüş, sadakatle padişaha hizmet ettiğini söylemiştir. Devlet yönetimindeki üstün başarısıyla dillere düşmüş ve daha önce naziri görülmemiştir. Nâbî, Ali Paşa'yı Nizamü'l-mülk'le karşılaştırmış ve ondan üstün tutmuştur. Kasidenin son bölümünde Ali Paşa için hayır dua etmiş ve yukarıdaki tarihi düşürmüştür. İlk mısrada "Allâh lafzında elif imdâd edip" ifadesinde tamiye vardır. Elifin sayısal karşılığı birdir. 1119'a bir eklediğimizde manzumenin altında yer alan 1120 tarihine ulaşırız.

Çorlulu Ali Paşa Külliyesi klasik Osmanlı mimarisinin son örneklerinden biridir. Çeşitli tamirler gördüyse de orijinal haliyle günümüze kadar ulaşmış bir eserdir. İstanbul'da Beyazıt civarında Çarşıkapı olarak adlandırılan mevkidedir. Bu külliye cami, tekke, medrese, kütüphane ve hazine ve meşrutalardan oluşmaktadır. (Tanman, 1993: 371-373)

104. Târîh-i Tecdîd Mezâr-ı Hazret-i Zekerîyyâ-yı Nebî Der-Halebü's-Şehbâ Bi-Mennihi Himmet-i Sultân-ı Cihân Ahmed Hân

Rîzân iderek âb-ı dü çeşmin didi târîh

Makbûl ola tecdîd-i mezâr-ı Zekerîyyâ (1120)

Nesre Çeviri: Âb-ı dü çeşmin rîzân iderek târîh didi. Tecdîd-i mezâr-ı Zekerîyyâ makbul ola.

rîzân: Dökülen, akan

tecdîd: Yenileme

Diliçi Çeviri: İki gözünün suyunu akıtarak tarih dedi. Zekerîyyâ'nın mezarının yenilenmesi makbul olsun.

مقبول اوله تجديد مزار زكريا

$$40+100+2+6+30+1+6+30+5+400+3+4+10+4+40+7+1+200+7+20+200+10+1=1127$$

III. Ahmet'in ve Çorlulu Ali Paşa'nın, Hz. Zekariyyâ (a.s) türbesinin yenilenmesi üzerine şair elli dört beyitlik bir manzume yazmış, bu manzumede Hz. Zekariyya'nın türbesinin yenilenmesini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Manzumenin başında III. Ahmet'i böyle hayırlı bir işe sebep olduğu için över. Daha sonra Hz. Zekariyya'nın kabrinin Halep'te bulunmasının Halep'e ayrı bir değer kattığını söyler. Hz. Zekariyya'nın kabrinin içinde olduğu Emeviye Camisi'nin de şöhretinden bahseder. Hz. Zekariyya'nın kabri caminin doğu kısmında Kible duvarının ardında küçük bir zaviyededir. Cami ve türbe çok eskimiştir. Hz. Zekariyya'nın kabrinin yenilenmesi için Halep'in tüm ileri gelenleri özveriyle çalışır. Özellikle Vali Abdi Paşa ve Monla İbni Kebiri büyük gayret gösterir. Türbenin etrafını genişletip, eski olan türbe duvarını tamir ederken Hz. Zekariyya'nın başını sandukasından çıkarır ve tamir bitene kadar temiz bir hücreye koyarlar. Bu hücre içinde öd ve amber ağaçları yakılır. Her akşam içinde kandiller yanar ve her gece on hatim indirilir. Türbenin tamiri bir hafta içinde bitirilir. Şaban ayının on yedisinde bir merasim yapılır. Tüm Halep halkı ve ileri gelenleri, merasimde bulunur. Hz. Zekariyya'nın başı tekbir, tehlil ve tazimle mezarına konur. Hz. Zekariyya'nın başı sandukaya konulduktan sonra bir hatim daha getirilir. III. Ahmet ve Çorlulu Ali Paşa'ya dua edilerek merasim sonlandırılır. Şair son beyitte de yukarıdaki tarihi düşürür.

Manzumenin altında 1120 tarihi yer almaktadır; ancak görüldüğü gibi tarih mısrasını hesapladığımızda 1127'ye ulaşırız. İlk mısrada " âb-ı dü-çeşmin rîzân iderek" ifadesinde tamiye olduğunu düşünüyoruz. Âb'ın ebced karşılığı üçtür. Şair dü diyerek iki katını kastetmişse altı sayısına ulaşırız.

1127'den altı çıkardığımızda ise 1121 yılına ulaşırız ki yinede bir sayı fazlalık olur.

105. Târîh Berây-ı Îd-i Şerîf

Bu acebdür ki bu sâlün Nâbî

Düşdi târîhine ‘arz-ı kâlâ

Nesre Çeviri: Nâbî acebdür ki bu sâlün târîhine bu düşdi: ‘Arz-ı kâlâ

sâl: Yıl, sene

arz: Sunma, bir büyüğe takdim etme

kâlâ: Çok kıymetli kumaş.

Diliçi Çeviri: Nâbî acepdir ki bu yılın târîhine bu düştü: Yeryüzü kumaşı.

عرض کالا

$70+200+800+20+1+30+1=1122$

Nâbî 1122 senesinin bayramı için bu tarihi düşürmüştür.

106. Velehu

Îşitdüm hâtifân-ı gayb Nâbî

Didi târîh haltiyyât-ı sevdâ (1120)

Nesre Çeviri: Nâbî işittim hâtifân-ı gayb târîh dedi. Haltiyyât-ı Sevdâ

Dil İçi Çeviri: Nâbî işittim gaipen bir melek târîh dedi. Haltiyyât-ı Sevdâ

خطبات سودا

$$600+30+9+10+400+60+6+4+1=1120$$

Şair bu manzumenin ilk iki mısrasında batıl inançlı bir kimseyle şiir ve inşâ alanında iddiaya girince bu tarihi düşürdüğünü söylemiştir.

107. Târîh-i Kasr Ki Gâibâne Dinmüştür

Didüm târîh Nâbî gâibâne

Mübârek ola kasr-ı rûh-pîrâ (1121)

Nesre Çeviri: Nâbî gâibâne târîh didüm. Kasr-ı rûh-pîrâ mübârek ola.

rûh-pîrâ: Ruh süsleyen

Diliçi Çeviri: Nâbî gâip bir şekilde târîh dedim. Ruhü süsleyen kasr mübârek olsun.

مبارک اوله قصر روح پیرا

$$40+2+1+200+20+1+6+30+5+100+90+200+200+6+8+2+10+200+1=1122$$

Nâbî kime ait olduğunu bilmediği ancak çok beğendiği bir kasr için bu tarihi düşürmüştür. Şair, bu kasrı padişahın sarayıyla karşılaştırmış ve sarayın eşi olduğunu söylemiştir. Bahçesi ise adeta Mevâ bağı yani cennet bahçesidir. Kasr ve bahçenin seyri, Hz. İsa'nın nefesi gibi insana can verir. Bu kasrı, Kasr-ı Züleyha, Kasr-ı Şîrîn ve Kasr-ı Havrâ ile karşılaştırır ve hepsinden üstün tutar. Manzumenin sonunda da yukarıdaki tarihi düşürür. Manzumenin altında 1121 yılı bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1122 yılına ulaşmaktayız. Tarih mısrasında manzumenin altında yazan tarihten bir sayı fazlalık vardır.

108. Târîh-i Kazâ-i Yenişehir Berây-ı Müftî-Zâde Efendi

Levha-i ihlâs ile Nâbî didi târîhini

Yenişehir ola makarr-ı emn Mollâ-zâdeye (1121)

Nesre Çeviri: Nâbî levha-i ihlâs ile târîhini didi. Mollâ-zâdeye Yenişehir makarr-ı emn ola.

makarr: Durulan, karar kılınan yer

Diliçi Çeviri: Nâbî ihlâs levhası (olan bu şiir) ile târîh dedi. Mollâ-zâdeye Yenişehir emniyet yeri olsun.

یکی شهر اوله مقر امن مولا زادیه

10+20+10+300+5+200+1+6+30+5+40+100+200+1+40+50+40+6+30+1+7+1
+4+10+5=1122

Mollâ-zâde Abdullah Efendi'nin Yenişehir'e atanması üzerine şair bu tarihi düşürmüştür. Manzumede Şair Abdullah Efendi'nin nesebinin yüce olduğunu, Hz. Peygamberin soyundan geldiğini söyler. Temiz yaradılışı ve üstün meziyetleriyle adeta secdeye nurdan bir kandil gibi yansır. Son beyitte de yukarıdaki tarihi düşürür. Bu manzumenin altında 1121 tarihi bulunmaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1122 sonucuna ulaşırız. Bir sayılık bir fazlalık bulunmaktadır.

109. Târîh-i Vâlî-i Haleb-Şuden-i Baltacı Muhammed Pâşâ

Târîh fikrin eyler iken geldi gaybdan

Nâbî ne hâcet olduğu besdür suhan-şinâs (1121)

Nesre Çeviri: Târîh fikrin eyler iken gaybdan geldi. Nâbî ne hâcet olduğu besdür: Suhan-şinâs.

bes: Yeter, yetişir, kafi

hâcet: Gerek duyulan, ihtiyaç

Diliçi Çeviri: Tarih düşünürken gaybdan geldi. Nâbî neye ihtiyaç olduğu belli oldu: Söz sever.

سخن شناس

60+600+50+300+50+1+60=1121

Baltacı Mehmet Paşa bugün Çorum’a bağlı olan Osmancık’ta doğdu. Öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul’a gitti ve saraya intisab etti. Sarayda çeşitli görevler yaptı. Edirne Vakası sırasında III. Ahmet’in tahta geçmesi için büyük uğraş verdi. III. Ahmet tahta çıktığında sadrazam olmayı bekledi ancak Morali Damad Hasan Paşa tarafından rakip görüldüğü için saraydan uzaklaştırıldı. Trablus ve Halep’e tahsildar olarak gönderildi. (Aktepe, 2003: 35) Bu manzume de Mehmet Paşa’nın Halep’e vali olarak atanması üzerine yazılmıştır.

110. Târîh Berây-ı Tamîr-i Sarây-ı Halebü’s-Şehbâ Der-Eyyâm-ı Muhammed Pâşâ

Didi Nâbî dü leb-i hâme ile târîhin

Hak ide sad bu kâşâne-i âlî-şânı (1121)

Nesre Çeviri: Nâbî dü leb-i hâme ile târîhin didi. Hak bu kâşâne-i âlî-şânı sad ide.

sad: Uğurlu

kâşâne: Büyük, süslü köşk

Diliçi Çeviri: Nâbî kalemin iki dudağı ile tarihini dedi. Allah bu şanı yüce süslü köşkü uğurlu etsin.

حق ايده سعد بو كاشانهءعالى شانى

8+100+1+10+4+5+60+70+4+2+6+20+1+300+1+50+5+70+1+30+10+300+1+
50+10=1119

Baltacı Mehmet Paşa'nın Halep'e vali olarak atanması üzerine tamir ettirdiği saray için şair bu tarihi düşürmüştür. Manzumenin başında Muhammed Paşa'yı över. Üstün fitratıyla benzeri olmayan Muhammed Paşa'nın vezirler arasında da akranı yoktur. Boş ve eski olan binayı Muhammed Paşa yenilemeye azmetmiştir. Manzumeden Muhammed Paşa'nın mütesellimi yani vergi tahsildarı İsmail Ağa'nın sarayın yenilenmesinde çok gayret gösterdiğini öğreniriz. Daha sonra bu sarayda Muhammed Paşa'nın günlerinin ihsan ve mutluluk içinde geçmesi için dua eder. Son beyitte de yukarıdaki tarihi düşürür. Tarih beytinin ilk mısrasında “dü leb-i hâme” ile tamiyeye işaret edilmiştir. Bulduğumuz sonuca iki eklediğimizde manzumenin altındaki 1121 tarihine ulaşırız.

111. Târîh-i Musanna

Düşdi bu sâlde makdemlerine

İki târîh ki yok akrânı

Biri zımnenn birisi tasrîhen

Dü gülistâna dü serv erzâni

Nesre Çeviri: Bu sâlde biri zımnenn biri tasrîhen makdemlerine iki târîh düşdi ki akrânı yok: Dü gülistâna dü serv-i erzâni.

makdem: Geliş

sâl: Yıl

zımnenn: Üstü kapalı

tasrîhen: Açık

erzânî: Lâyık

Dil İçi Çeviri: Bu yılda gelişlerine biri açık, biri üstü kapalı iki târîh düştü ki akranı yok. İki gül bahçesine iki servi yakışır.

دو کستانه دو سرو ارزانی

Bu manzumesinin içeriğinden anlaşıldığına göre dünyaya gelen iki bebek için Nâbî, “Târîh-ı Musanna” yazmıştır. Farklı bir tarih düşürme yöntemi kullanmıştır. Bebeklerin doğum yılını şiirin içine gizlemiş, muamma tarzında bir manzume yazmıştır. “Dü gülistana dü serv-i erzânî” diyerek adeta bilmece sormaktadır.

112. Târîh Berây-ı Vezâret-i Dâmâd Alî Pâşâ Fâtih-i Cezîre-i Mora

Zebân-ı dehân-ı zamân didi târîh

Duâ ile Nâbî vezîr-i hîredmend

Nesre Çeviri: Nâbî duâ ile zebân-ı dehân-ı zamân târîh didi. Vezîr-i hîredmend.

zebân: Dil

dehân: Ağız

hîredmend: Akıllı anlayışlı kimse

Dil İçi Çeviri: Nâbî duâ ile zamanın ağzının dili ile târîh dedi. Akıllı, anlayışlı vezir.

وزیر خردمند

6+7+10+200+600+200+4+40+50+4=1121

Ali Paşa aslen İzniklidir. Küçük yaşta İstanbul'a gelmiş ve saraya girmiştir. Sarayda çeşitli görevlerde çalıştıktan sonra III. Ahmet'in musahibi olan Ali Paşa, III. Ahmet'in kızı Fatma Sultan'la evlendi. Ardından ikinci vezirliğe getirildi. 1125 (M. 1713) de sadrazam oldu. İlk icraatı kaybedilen Mora'yı geri almak oldu. Bu yüzden Ali Paşa'ya Mora fatihi denir. Avusturya üzerine çıktığı seferde alnından vurularak şehit olmuştur. (Özcan, 2010: 433-434) Nâbî, manzumeye Ali Paşa'yı överek başlar. Pîr-ı aklın evladı Ali Paşa'dır. Yüce bir şöhrete ve temiz bir gönüle sahip olan Paşa'nın isteğiyle kalemden şeker akar. Manzumede Ali Paşa ile ilgili bazı bilgiler verir. Sarayda silahtarlık görevini yürütür ve padişaha damat olur. İkbalinin güzel ve uzun olması için dua eder. Manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Ali Paşa 1125 yılında sadrazam olmuştur. Tarih mısrasının ilk beytinde. "Zebân-ı dehân" ifadesinde tamiye vardır. Dehân'ın dili " ذ " harfidir. Bu harfin ebced krşılığı ise dördttür. 1121 yılına dört eklediğimizde 1125 yılına ulaşmış oluruz.

113. Târîh-i Diger Berây-ı Vilâdet-i Şeh-Zâde-i Müşarün-İleyh

Gûş-ı Nâbî'ye beşâret-gûy-ı gayb

Didi târîhini zât-ı bî-bahâ

Nesre Çeviri: Gûş-ı Nâbî'ye beşâret-gûy-ı gayb târîhini didi. Zât-ı bî-bahâ

gûş: Kulak

beşâret-gûy: Müjde söyleyen

bî-bahâ: Benzersiz

Diliçi Çeviri: Nâbî'nin kulağına gaybdan müjdeyle târîhini dedi. Benzersiz kimse.

ذات بی بها

700+1+400+2+10+2+5+1=1121

III. Ahmet'in doğan şehzadesi için şair bu tarihi düşürmüştür. Şehzadenin adı manzumede geçmemektedir. Manzumeye III. Ahmet'i övmekle başlar. Hilm ve hayanın sultanı olan III. Ahmet'e Allah öyle bir şehzade nasip etmiştir ki bu şehzadenin güzelliği eşsizdir. Ömrünün uzun olmasını ve evliyaların güzel kokulu dualarının hayatında ona yardım etmesini istemiştir. Manzumenin sonunda da yukarıdaki tarihi düşürmüştür.

114. Ahreb

Mevâlid-i selâse arz-ı kâlâ

Huzûr-ı Hak aşere-i mübeşşere

Bu bölümde şair bir tarih düşürmemiştir. Adeta şair dört ayrı tamlamayı başka manzumelerde kullanmak için kaydetmiş gibi bir izlenime kapıldık. Mesela “arz-ı kâlâ”yı 105. manzumede kullanmıştır.

115. Târîh Berây-ı Muhasebe-i Evvel-Şuden-i Hod

Vaz idüp rûy-ı duâyı hâk-i pâyine didüm

Sadr-ı âlî Nâbiyâ itmâm-ı ihsân eyledi. (1122)

Nesre Çeviri: Hâk-i pâyine rûy-ı duâyı vaz idüp didüm. Nâbiyâ sadr-ı âlî itmâm-ı ihsân eyledi.

vaz' etmek: Koymak

hâk-i pây: Ayağının toprağı

itmâm: Tamamlama

Diliçi Çeviri: Ayağının toprağına dua yüzünü koyup dedim. Ey Nâbî yüce sadrazam hediyesini tamam etti.

صدر عالی نابیا اتمام احسان ایادی

90+4+200+70+1+30+10+50+1+2+10+1+1+400+40+1+40+1+8+60+1+50+1+
10+30+4+10=1126

Nâbî'nin baş muhasebecilik görevine getirilmesi üzerine şair bu tarihi düşürmüştür. Manzumenin içeriğinden Baltacı Muhammed Paşa'nın vezir olduktan sonra Nâbî'ye pek çok lütufta bulunduğunu öğreniriz. Nâbî'yi yüksek bir makama, baş muhasebecilik görevine getirmiştir. Bu makama geldiği için Nâbî çok mutludur. Nâbî'nin bu görevi emsal ve akranları içinde gıptaya sebep olmuştur. Manzumenin sonunda yukarıdaki tarihi düşürmüştür. Manzumenin altında 1122 tarihi yer alır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1126 yılına ulaşırız. Tarih beytinin ilk mısrasında “vaz idüp rûy-ı duâ” ifadesinde tamiye olduğunu düşünüyoruz. Vaz etmek aynı zamanda düzenlemek anlamına da gelmektedir. “rûy-ı duâ” yani duânın yüzü ÷ harfidir. 1126'dan dört sayı çıkardığımızda 1122 yılına ulaşırız.

116. Târîh Berây-ı Vilâdet-i Hasan Beg Mahdûm-ı Mükerrerrem-i Hazret-i Sadr-ı Azam

Beşâretgûne tahrîr itdiler târîhin eflâke

Hasan Beg sadr-ı dâna-yı kerîme dâde-i Hakdur (1122)

Nesre Çeviri: Târîhin eflâke beşâretgûne tahrîr itdiler. Sadr-ı dâna-yı kerîme Hasan Beg dâde-i Hakdur.

dâna: Âlim, bilgin

dâde: Verilmiş, ihsan edilmiş

Diliçi Çeviri: Tarihini gökyüzüne müjdeyle yazdılar. Âlim sadrazama Hasan Beyi Allah ihsan etmiştir.

حسن بك صدر دانای کریمه دادهء حقدر

8+60+50+2+20+90+4+200+4+1+50+1+10+20+200+10+40+5+4+1+4+5+1+8
+100+4+200=1102

Devrin sadrazamının oğlu Hasan Bey'in doğumu üzerine şair bu tarihi düşürmüştür. Manzumede ismi geçmese de bu dönemde sadrazam Baltacı Muhammed Paşa'dır. Manzumenin başında sadrazamı yani Muhammed Paşa'yı över, onun üstün özelliklerinden bahseder. Daha sonra Hasan Bey'in güzelliğini över, manzumenin sonunda da Hasan Bey için hayır duada bulunur. Yukarıdaki tarihi düşürür. Manzumenin altında 1122 tarihi yer alır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1102 yılına ulaşırız ki 1122 yılından yirmi sayı eksiktir.

117. Târîh

Şehr-i Haleb'de Nâbî sâl-i pesin râhat

Târîhini sorarsan eyyâm-ı istirâhat (1122)

Nesre Çeviri: Nâbî şehr-i Haleb'de sâl-i pesin râhat. Târîhini sorarsan eyyâm-ı istirâhat.

pesin: En son, sondaki

eyyâm: Günler

Diliçi Çeviri: Nâbî Haleb şehrinde son yıl râhat (geçti). Târîhini sorarsan istirahat günleri

ایام استراحت

1+10+1+40+1+60+400+200+1+8+400=1122

Nâbî 1122’de günlerinin rahat geçmesine bu manzumeyle tarih düşürmüştür.

118. Târîh-i Tamâm-ı Nüşa Der-Tarz-ı Lugaz

Âhirîn satra irince didi Nâbî târîh

Bürce deh bâre hücûm eyledi sâlâr-ı hurûf (1122)

Nesre Çeviri: Nâbî âhirîn satra irince târîh didi. Sâlâr-ı hurûf bürce deh bâre hücûm eyledi.

deh bâre: on kere

sâlâr: Baş

Diliçi Çeviri: Son satıra erdiğinde Nâbî tarih dedi. Harflerin başı on defa burca hücum etti.

برجه ده باره هجوم ايلدى سالار حروف

2+200+3+5+4+5+2+1+200+5+5+3+6+40+1+10+30+4+10+60+1+30+1+200+
8+200+6+80=1122

Nâbî eserinin tamamlanmasına bu târîhi düşürmüştür ama hangi esere tarih düşürdüğünü açık bir şekilde ifade etmemiştir. Bu eserin tamamlanmasına iki tarih düşürmüştür. Düşürdüğü tarihlerden biri şudur: “Bâtınun fethi velî dikkât-ı taba mevkuḫ” Bu tarihi lugaz şeklinde düşürmüştür. İkinci tarih ise yukarıdaki tarih beytidir.

119. Târîh Berây-ı Kadî-i Haleb Şuden-i Vahdî Efendi

Nâbî bî-gâye duâ ile didi târîhin

Halebi Vahdî Efendi’ye kıla sad Hudâ (1122)

Nesre Çeviri: Nâbî bî-gâye duâ ile târîhin didi. Hudâ Haleb'i Vahdî Efendi'ye sad kıla.

Dil İçi Çeviri: Nâbî beklentisiz (bir) duâ ile târîhini dedi. Hudâ, Haleb'i Vahdî Efendi'ye uğurlu kılsın.

حلبی وحدی افندییه قیله سعد خدا

8+30+2+10+6+8+4+10+1+80+50+4+10+10+5+100+10+30+5+60+70+4+600
+4+1=1122

Vahdî Efendi'nin Halep'e kadı olması üzerine Nâbî bu tarihi düşürür. Nâbî Vahdî Efendi'nin benzeri olmayan, örnek alınan fazilet sahibi bir alim olduğunu söyler. Dinin kurallarına uyan, dünyaya tâması olmayan, zühd sahibi bir kimsedir. Vahdî Efendi'nin Halep'e gelmesiyle keder ortadan kalkmıştır. Vâhdî Efendi izzetiyle, Halep mahkemelerini süsleyecektir. Manzumenin sonunda verdiği hükümlerde Allah'ın onu muvaffak etmesini ister ve yukarıdaki tarih beytini düşürür.

120. Târîh Berây-ı Kasr-ı Cedîd-i Dâmâd-ı Şehryârî Alî Pâşâ

Ref idüp dest-i duâsını didi

Alî Pâşâ'ya mübârek ola kasr (1122/1123)

Nesre Çeviri: Dest-i duâsını ref idüp didi. Kasr Alî Pâşâ'ya mübârek olsun.

ref etmek: Yukarı kaldırma, yükseltme

Diliçi Çeviri: Duâ (için) elini kaldırıp dedi. Kasr Alî Pâşâ'ya mübârek olsun.

علی پاشایه مبارک اوله قصر

$$70+30+10+2+1+300+1+10+5+40+2+1+200+20+1+6+30+5+100+90+200=112$$

4

Nâbî, Alî Paşa'nın yaptırdığı kasr için bu târîhi düşürmüştür. Eşi benzeri olmayan ve adil olan Ali Paşa'nın zâtına Allah fazlı hasretmiştir. Vaktinin bir tanesi olan Ali Paşa ile zamanındakiler ne kadar övünse yeridir. Ali Paşa'nın yaptırdığı bu kasrı göz temaşa ederken namazını kısaltması dahi caizdir, der ve yukarıdaki tarihi düşürür. Tarih mısrasını hesapladığımızda manzumenin altında yazan tarihten bir sayı fazla sonuca ulaştık.

121. Târîh Berây-ı Bârgâh-ı Sadr-ı Azam-ı Sâbık Teberdâr Muhammed Pâşâ

Fikr eyler iken Nâbî-i dâî didi hâtif

Târîhini sad ola serâ-perde-i izzet (1122)

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâî târîhini fikr eyler iken hâtif didi. Serâ-perde-i izzet sad ola.

izzet: Hürmet, saygı, ikram

serâ-perde: Padişah çadırı, otağ

Diliçi Çeviri: Duâcı Nâbî târîhini fikr eyler iken gaibden melek dedi. Hürmete layık bu otağ uğurlu olsun.

سعد اوله سرا پرده عزت

$$60+70+4+1+6+30+5+60+200+1+2+200+4+5+1+70+7+400=1126$$

Teberdar Muhammed Paşa'nın otağı için şair bu tarihi düşürmüştür. Şair, manzumeye Muhammed Paşa'nın otağını överek başlamıştır. Bu otağı kanadını açmış bir tavus kuşuna benzetir. Bu otağın nakışında bulunan gül, sümbül, lale ve nergisle bu otağ adeta bir bahçeyi andırmaktadır. Bu otağın üç

kubbesi sanki gökyüzünün göğsüne açılan üç yaradır. Bu otağı seyreden gönüle keder girmez. Bu otağla gururlanmak elbette Muhammet Paşa'nın hakkıdır; çünkü yeryüzünde bu otağın benzeri yoktur. Nâbî, otağın övgüsünden sonra Muhammet Paşa'yı över. Sadrazamlık görevini başarıyla yürüttüğünü söyler. Muhammet Paşa ilim, amel, adalet, hilm, sadakat gibi pek üstün özelliği zatında toplamıştır. Manzumenin sonunda da Allah'ın onu hatalardan korumasını ister ve yukarıdaki tarihi düşürür. Manzumenin altında 1122 tarihi vardır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1126 tarihine ulaşmaktayız. Tarih mısrasında manzumenin altında yazan tarihten dört sayılık bir fazlalık vardır.

122. Târîh-i Berây-ı Ayn-ı Mâhir Efendi Der-Ayntâb

Safâsı tab-ı Nâbî'ye olup sârî didi târîh

Diyâr-ı Ayntâbı cûy-ı Sâcûr eyledi ihyâ

Nesre Çeviri: Safâsı tab-ı Nâbî'ye sârî olup târîh didi. Diyâr-ı Ayntâbı cûy-ı Sâcûr ihyâ eyledi.

sârî: Yayılan, sirayet eden

tab: Huy, mizaç, yaratılış

cûy: Akarsu

Diliçi Çeviri: Safâsı Nâbî'nin yaratılışına yayılıp tarih dedi. Ayntâb diyârını (Gaziantep'i) Sâcûr akarsuyu ihyâ etti.

ديار عين تابی جوی ساجور ایلدی احیا

4+10+1+200+70+10+50+400+1+2+10+3+6+10+60+1+3+6+200+1+10+30+4
+10+1+8+10+1=1122

Nâbî manzumesinde Mâhir Efendi'nin Sâcûr suyunu Gaziantep'e getirmesini anlatır. Mahir Efendi'nin Allah rızasını kazanmak için Gaziantep'i

ihya ettiğini söyler. Gaziantep'in bir dağında Sâcûr suyu vardır. Bu suyun önünde dağ set olmuştur. Bu suyun şehre ulaşması çok güç olduğu düşünülürken Mâhir Efendi üç ayda bu işi başarmıştır. Mâhir Efendi dağın tepesine sekiz çukur açıp yerin altından suyu birbirine bağlamış ve kayanın derininden suyu akıtıp, şehre ulaştırmıştır. Bu su, şehri tamamen suya doyunmuş, çöller ve bostanlar da bu sudan hakkını almıştır. Nâbî, bu lezzetli suyun âb-ı hayat gibi cana can kattığını söyler ve yukarıdaki tarihi düşürür.

123. Târîh Berây-ı Vezâret-i Hazret-i Numân Pâşâ El-Merhûmü'l Magfûr

Nâbiyâ tebşir ile hâtif didi târîhini

Sâhibü'l-hükm oldu hem-nâmı sirâc-ı ümmetün (1122)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ hâtif tebşir ile târîhini didi. Sirâc-ı ümmetün hem-nâmı sâhibü'l-hükm oldu.

sirâc: Kandil, mum

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî gaibden melek müjde ile târîhini dedi. Ümmetin kandili hüküm sahibi oldu

صاحب الحكم اولدى هم نامى سراج امتك

90+1+8+2+1+30+8+20+40+1+6+30+4+10+5+40+50+1+40+10+60+200+1+3
+1+40+400+20=1122

Numan Paşa 1086 (M. 1675) yılında İstanbul'da doğdu. Fazıl Mustafa Paşa'nın oğludur. 1708'de II. Mustafa'nın kızı Ayşe Sultan'la evlendi. Erzurum, Kütahya, Eğriboz ve Kandiye'de değişik görevlerde çalıştı. 18 Rebiülahir 1122 yılında sadrazamlığa getirildi; ancak sadrazamlığı kısa sürdü. 20 Cemâziyelâhir 1122 yılında görevden alındı. 1130 (M. 1718) Ramazanında

Kandiye’de vefat etmiştir. (Özcan, 2002: 265-267) Nâbî bu manzumeyi Numan Paşa’nın vezir olmasına düşürmüştür.

124. Târîh Berây-ı Sadâret-i Köprili-Zâde Numân Pâşâ Rahimehu’llâh

Târîh geldi tarz-ı cedîd üzre Nâbiyâ

Allâh mükerrem eyleye yevm-i adâleti (1122)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ tarz-ı cedîd üzre târîh geldi. Allâh yevm-i adâleti mükerrem eyleye.

tarz-ı cedîd: Yeni tarz

mükerrem: Saygı değer, hürmete layık

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, yeni tarz üzere târîh geldi. Allâh adâlet gününü hürmetli etsin.

الله مكرم ايليه يوم عدالتى

1+30+30+5+40+20+200+40+1+10+30+10+5+10+6+40+70+4+1+30+400+10
=998

Nâbî, Numan Pâşâ’nın sadrazam olmasına düşürdüğü ikinci tarih budur. Numan Pâşâ’nın sadrazam olduğu Osmanlı coğrafyasına yayılınca halk akın akın İstanbul’a adalet bulmaya gelir. Halk, Numan Paşa’nın ataları gibi adaletle hükmedeceğine inanmıştır. Şair de şiirinde bunun için “yevm-i adalet” adalet günü ve “sirâc-ı ümmet” ümmetin kandili gibi tamlamaları kullanır. Halkın Numan Paşa’yla adaletle ulaşacağını düşünüp, İstanbul’a akın etmesi padişahı rahatsız eder, bunun üzerine Paşa’yı görevden alır. (Özcan, 2002: 265-267) Bu tarihi şair, kendi ifadesiyle “tarz-ı cedîd” düşürmüştür. Bu yeni tarzın ne olduğu ise açık değildir. Manzumenin altında 1122 tarihi yer

almaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda 998 yılına ulaşmaktayız. Tarih mısrasında 124 sayılı bir eksiklik vardır.

125. Târîh-i Tîr-Endâhten-i Çerkes Muhammed Pâşâ Der-Şehbâ

Basarak birbirini müjdeciyân târîhin

Didiler menzili sebk itdi Muhammed Pâşâ

Nesre Çeviri: Müjdeciyân birbirini basarak târîhin didiler. Muhammed Pâşâ menzili sebk itdi.

sebk: Önceden olma, geçme, evvelce geçme

Diliçi Çeviri: Müjdeciler birbirini geçerek târîhini dediler. Muhammed Pâşâ menzili geçti.

منزلی سبق ایتدی محمد پاشا

40+50+7+30+10+60+2+100+1+10+400+4+10+40+8+40+4+2+1+300+1=1120

Çerkes Muhammed Paşa'nın ok atması için şair bu târîhi düşürmüştür. Manzumeden Çerkes Muhammed Paşa'nın Halep valisi olduğunu öğreniriz. Ok meydanlarında rekor kıran okçunun okunun düştüğü yere dikilen ve üzerinde yarışma tarihiyle birlikte okçunun adının olduğu bir taş dikilirdi. Bu taş da menzil taşı denir. Manzumede Nâbî, Çerkes Muhammed Paşa'nın en yakın menzili yirmi sekiz kez geçtiğini anlatır. Orada bulunan okçular bu menzilin geçilemeyeceğini düşünüp, Muhammed Paşa'dan davacı olurlar. Muhammed Paşa'nın attığı okun bir özelliği daha vardır. Bu oku, ok atıcılarının piri Hacı İsmail'in yayıyla atmış ve onun ruhunu da şad etmiştir.

126. Târîh Berây-ı Tîr-Endahten-i Teberdâr Muhammed Pâşâ Der-Halebü's-Şehbâ

Ok atup seng dikince didi Nâbî târîh

Dikdi taş belde-i Şehbâ'da Muhammed Pâşâ (1122)

Nesre Çeviri: Ok atıp seng dikince Nâbî târîh didi. Muhammed Pâşâ belde-i Şehbâ'da taş dikdi.

Diliçi Çeviri: Ok atıp taş dikince Nâbî târîh dedi. Mıhammed Pâşâ Halep'te taş dikti.

دیکدی طاش بلده شهاده محمد پاشا

4+10+20+4+10+9+1+300+2+30+4+5+300+5+2+1+4+5+40+8+40+4+2+1+30
0+1=1122

Baltacı Mehmet Paşa'nın Halep'te ok atıp menzil taşı dikmesine şair bu tarihi düşürmüştür. Manzumeden Muhammed Paşa'nın ok atmada mahir olduğunu öğreniriz. Muhammed Paşa'nın Halep'ten başka Edirne'de ve İstanbul'da da menzil taşı vardır. Paşa, Edirne'de Kaimoğlu'nun, Pehlevan Ahmet'in, Salih Ağa'nın menzil taşlarını geçmiştir. İstanbul'da da Emin Bey'in menzili geçmiştir. Muhammed Paşa'nın Halep'te menzili yok iken 1122 yılında attığı ok ile menzil taşı diktiğini öğreniriz.

127. Târîh Berây-ı Vezâret-i Teberdâr Muhammed Pâşâ Der-Defâ-i Sâniye

Didi târîhini erkân gidüp istikbâle

Çıkdı sadre yine sıdk ile Muhammed Pâşâ (1122)

Nesre Çeviri: Erkân istikbâle gidip târîhini didi. Muhammed Pâşâ sadre yine sıdk ile çıkdı.

istikbâl: Gelecek

sıdk: Doğruluk

erkân: Bir topluluğun başlıca ileri gelenleri

Diliçi Çeviri: İleri gelenler geleceğe gidip târihini dedi. Muhammed Pâşâ sadre yine doğruluk ile çıktı.

چيقدی صدر بینه صدق ایله محمد پاشا

3+10+100+4+10+90+4+200+5+10+50+5+90+4+100+1+10+30+5+40+8+40+
4+2+1+300+1=1122

Baltacı Mehmet Paşa iki defa sadrazam olmuştur. Kalaylıkoz Ahmet Paşa'nın azline sebep olarak onun yerine 25 Aralık 1704'te sadrazam olur. Bu ilk sadrazamlığında iki yıl görevde kalmış çok varlık gösteremeden azl edilmiştir. 18 Ağustos 1710'da Numan Paşa'nın yerine ikinci kez sadrazam olur. Nâbî, yukarıdaki tarihi bu olay üzerine düşürmüştür. Muhammed Paşa göreve başladıktan sonra Osmanlı-Rus ilişkileri ile ilgilenmiş ve Ruslara karşı Prut Savaşı'nı yönetmiştir. Bu savaşı kazanmış ve antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmadan sonra gözden düşmesi uzun sürmemiş 20 Kasım 1711'de sadaret mührü elinden alınmış ve Midilli'ye sürülmüştür. 1712 yılında burada vefat etmiştir. (Aktepe, 2003: 35)

128. Târîh-i Diger Berây-ı Ân

Nâbiyâ yazdı bu târîhi melekler felege

Mâlik-i nâm-ı fütûh oldu Muhammed Pâşâ (1122)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ melekler felege bu târîhi yazdı. Muhammed Pâşâ mâlik-i nâm-ı fütûh oldu.

Dil İçi Çeviri: Ey Nâbî melekler bu târîhi feleğe yazdı. Muhammed Pâşâ fatih namına sahip oldu.

مالک نام فتوح اولدی محمد پاشا

40+1+30+20+50+1+40+80+400+6+8+1+6+30+4+10+40+8+40+4+2+1+300+
1=1123

Nâbî açıkça belirtmese de bu tarihi Baltacı Muhammed Paşa'nın Prut Zaferi üzerine düşürmüştür. Sıcak denizlere inme politikası güden Rusya'nın önünde iki engel vardır. Kuzeyde İsveç, güneyde ise Osmanlı Devleti. O sırada Rus Çarı olan Deli Petro Osmanlı'ya göre daha zayıf gördüğü İsveç ile yirmi yıl süren Kuzey Savaşları'nı yaptı. Bu savaşların sonucunda Ruslara karşı yenilen İsveç Kralı Demirbaş Şarl yaralı bir şekilde Osmanlı'ya sığındı. Bu sırada ikinci kez sadrazam olan Muhammed Paşa göreve gelir gelmez Demirbaş Şarl'ın emniyetle ülkesine gönderilmesine ve bozulan Rus ilişkilerini düzeltmeye uğraştı. Bu sırada Rusya ile olan ilişkiler gerginleşti ve Osmanlı kaybettiği kaleleri geri alma düşüncesiyle Rusya'ya savaş ilan etti. İki ülkenin ordusu Prut Nehri kenarında karşı karşıya geldi. Tatarların nehri yüzerek geçip Rus ordusunu kuşatması savaşın sonucunu belirledi. Osmanlı Devleti kesin bir zafer kazandı. Hatta Rus Çarı Deli Petro esir düşmesi halinde meclisin kendisini çar olarak tanımamasını isteyen bir belge hazırladı. Bu sırada İstanbul'da elçi olarak bulunan Tolstoy'un raporlarından Muhammed Paşa ve kahyası Osman Ağa'nın hediyeye açık görevliler olduğu biliniyordu. Çariçe Katerina'nın önderliğinde orduda bulunan tüm kıymetli eşya toplandı. 200.000 düka altın değerinde mücevher, kürk ve altın Muhammed Paşa'ya gönderildi. Toplam altı araba dolduran bu hediyeler gece karanlığında Osmanlı karargahına getirildi. Bunun üzerine antlaşma yirmi dört saat içinde imzalanmıştır. Daha sonra açlıktan ağaç kabuğu yiyen Rusların her türlü ihtiyacı karşılandı. Rusların elinden silahları alınmadan, bayrak sallayarak, davul çalarak adeta resmi geçitle Ruslar savaş meydanından ayrıldı.

Rusların barış antlaşması hükümlerine uymaması ve savaş sırasında alınan hediyelerin dilden dile dolaşması üzerine Muhammed Paşa görevinden azledilmiş, İstanbul'dan sürülmüştür. Sürgüne gittikten kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Bu dedikoduklar yüzünden öldükten sonra malları müsadere edilmiştir. (Beydilli, 2007: 359-362) Manzumenin altında 1122 tarihi yer almaktadır ancak kaynaklarda bu savaşın tarihi 1123 olarak geçer.

129. Târîh-i Teşrîf-i Şâhenşâh Bâ-Cebe-Hâne

Gûş idince Nâbî-i dâi didi târîhin

Pâdişâhun öpdi pâyin bu makarr-ı dil-güşâ (1122)

Nesre Çeviri: Nâbî-i dâi gûş idince târîhin didi. Bu makarr-ı dil-güşâ pâdişâhun pâyin öpdi.

makarr: Durulan yer

pây: Ayak

Diliçi Çeviri: Duâcı Nâbî duyunca târîhini dedi. Bu gönül açan yer pâdişâhın ayağını öptü.

پادشاهک اویدی پاین بو مقر دل کشا

2+1+4+300+1+5+20+1+6+2+4+10+2+1+10+50+2+6+40+100+200+4+30+20
+300+1=1122

III. Ahmet'in cebehaneyi yani silahların saklandığı ocağı ziyaret etmesi üzerine Nâbî bu târîhi düşürmüştür. Manzumenin diğer beyitlerinden öğrendiğimiz kadarıyla padişah buradaki kullarının hizmetini, edebini beğendiği için hilat giydirmiş ve onlara pek çok lutüfta bulunmuştur.

130. Başlıksız

Köhne Nâbî-i senâkâr didi târîhin

Sadr-ı ikbâlde makâm eyledi Yûsuf Pâşâ

Nesre Çeviri: Köhne Nâbî-i senâkâr târîhin didi. Yûsuf Pâşâ sadr-ı ikbâlde makâm eyledi.

köhne: Eski

senâkâr: Öven, medheden

Diliçi Çeviri: Yaşlı, övücü Nâbî târîhini dedi. Yusuf Paşa yüksek makam olan sadarette kaldı.

صدر اقبالده مقام ایلدی یوسف پاشا

90+4+200+1+100+2+1+30+4+5+40+100+1+40+1+10+30+4+10+6+60+80+2
+1+300+1=1123

Teberdar Muhammed Paşa'nın sadrazamlıktan azledilmesi üzerine Ağa Yusuf Paşa sadrazam olmuştur. Gürcü asıllıdır. Yeniçeri ocağından yetişmiştir. Vezirliğe yeniçeri ağalığından yükseldiği için Ağa Yusuf Paşa olarak bilinir. Prut savaşına katılmış, burada gösterdiği yararlılık ile şöhret sahibi olmuştur. 20 Kasım 1711- 12 Kasım 1712 yıllarında sadrazamlık yapmıştır. Sadareti döneminde barışçı bir tutum sergilemiş, Rusların Prut Antlaşmasına uyacağını söyleyerek savaşmak isteyen III. Ahmet'e engel olmuştur. Bunun üzerine azledilmiş ve Rodos'a sürülmüştür. Daha sonra bir fermanla idam edilmiştir. Kafası İstanbul'da sergilenmiş, Aksaray'da yaptırdığı okul ve çeşmenin yanına gömülmüştür. (Süreyya, 1996: 1695)

131. Başlıksız

Ola makbûl-ı Yezdân çeşme-i pâk-i Yûsuf Pâşâ

Nesre Çeviri: Çeşme-i pâk-i Yûsuf Pâşâ makbûl-ı Yezdân ola.

Diliçi Çeviri: Yûsuf Pâşâ'nın temiz çeşmesi Allâh'ın katında makbûl olsun.

اوله مقبول یزدان چشمه پاک یوسف پاشا

1+6+30+5+40+100+2+6+30+10+7+4+1+50+3+300+40+5+2+1+20+10+6+60
+80+2+1+300+1=1123

Yûsuf Pâşâ'nın yaptırdığı çeşme için şair bu tek mısralık tarihi düşürmüştür.

132. Târîh-i Diğer Berây-ı Ân

Târîhini kim sorarsa Nâbî

Eyler sene-i gazâ kifâyet

Nesre Çeviri: Târîhini kim sorarsa “sene-i gazâ” kifâyet eyler.

kifâyet: Yeter miktarda olma

Diliçi Çeviri: Târîhini kim sorarsa “gaza senesi” yeter.

سنه غزا

60+50+5+1000+7+1=1123

Selâmetli, güzel geçen 1123 yılının tarihini şair “sene-i gazâ” tamlamasıyla tarih düşürmüştür. Nâbî, muhtemelen hamisi Teberdar Muhammed Paşa'nın Prut Savaşı'nı kazanması üzerine bu tarihi düşürmüştür.

133. Başlıksız.

Bî-hâil iki târîh-i garib itdi zuhûr

Ki olur birbirine ancak olursa sâî

Kıldı İslâma meded takviye-i Rabbânî

Din ü devlet yeniden buldı uluvv-ı şânı

Nesre Çeviri: Bî-hâil iki târîh-i garib zuhûr itdi ki olursa birbirine ancak sâî olur. Takviye-i Rabbânî İslâma meded kıldı. Din ü devlet yeniden uluvv-ı şânı buldı.

bî-hâil: Engelsiz

takviye: Kuvvetlendirme

uluvv: Ululuk, yücelik

Diliçi Çeviri: Engelsiz iki garip tarih ortaya çıktı ki birbirine ancak ikinci olur (Güzellikte birbiriyle yarışır). Allah'ın güçlendirmesi İslam'a yardım etti. Din ve devlet yeniden yüce şanı buldu.

قىلدى اسلامە مدد تقويه ربانى

100+10+30+4+10+1+60+30+1+40+5+40+4+4+400+100+6+10+5+200+2+1+
50+10=1123

دين و دولت يكيدين بولدى علو شانى

4+10+50+6+4+6+30+400+10+20+10+4+50+2+6+30+4+10+70+30+6+300+1+
50+10=1123

Nâbî, III. Ahmet'in ve Muhammed Paşa'nın zaferi için bu iki tarihi düşürmüştür. Bu zaferi şair açık açık ifade etmesede ilk akla gelen Prut Zaferi'dir. Manzumede Moskof'un İslam mülkünü berbat etmesine az kalmışken III. Ahmet ihsanda bulunup şanı yüce Muhammed Paşa'yı görevlendirmiştir. Alemin padişahının imdadının himmetiyle ve yüce Allah'ın yardımıyla düşman kırılıp geçilmiştir. Düşman eşi benzeri olmayan bir şekilde yenilgiye uğratılmış, sonunda aman dilemek zorunda kaldı. Bu fetihin kıymetini kalem anlatamaz. Bu şevk ile Nâbî iki tarih düşürdüğünü söyler ve yukarıdaki mısraları verir.

134. Târîh Berây-ı Kasr-ı Vahhâb Çelebî

Binâ-yı hoş-nümâsın gûş idüp Nâbî didi târîh

Mübârek eyleye Vehhâb kasr-ı nâzenîn tarhı

Nesre Çeviri: Nâbî binâ-yı hoş-nümâsın gûş idüp târîh didi. Vehhâb kasr-ı nâzenîn tarhı mübârek eyleye.

hoş-nümâ: Hoş görünen

nâzenîn: Nazlı, cilveli

Vehhâb: çok bağışlayan, çok veren anlamına gelen esmâ-i şerîf

Diliçi Çeviri: Nâbî hoş görünen binayı duyup tarih dedi. Kullarına çok veren, çok bağışlayan Allah güzel bahçeli kasrı mübârek etsin.

مبارک ایلہ وہاب قصر نازنین طرحی

40+2+1+200+20+1+10+30+10+5+6+5+1+2+100+90+200+50+1+7+50+10+5
0+9+200+8+10=1118

Nâbî, Vehhâb Efendi'nin daha önce Halep'e kadı olmasına tarih düşürmüştü. Bu manzumede ise güzelliğini duyduğu Vehhâb Efendi'nin kasrına tarih düşürmüştür. İki beyitlik bir manzume yazmış, ilk beytinde Bu güzel kasrın güzelliğini kalemin anlatamayacağını söylemiş, ikinci beyitte ise yukarıdaki tarihi düşürmüştür.

135. Târîh Berây-ı Nakz-ı Ahd-ı Moskov

Bu manzumeyi Nâbî, Ruslarla bozulan antlaşma üzerine yazmıştır; ancak yarım kalmış bir manzumedir. Manzumede ilk olarak III. Ahmet'in rüşdünü ve kudretini ispatlayan bir padişah olduğunu söyler Prut Savaşına giden süreci anlatır. Dünya huzur içinde iken kaza, bir çeşit siyah bir nakış işlemiş ve Moskov'la İsveç kavgaya tutuşmuştur. Daha sonra aman dilediğini söyler ama aman dileyenin kim olduğunu söylemez. Savaşı kaybedip, yaralı bir şekilde Osmanlı'ya sığınan İsveç Kralı Demirbaş Şarl'dır. Bu hoş görme sırasında kötü huylu ve siyah gönüllü, fesadını arttırıp "nakz-ı ahd" istemiş yani antlaşmanın bozulmasında inat etmiştir. Daha sonra bilmezden gelmenin

fayda vermeyeceğini anlayan Muhammed Paşa kafirler üzerine cihada çıkmıştır. Dokuz beyitlik manzumede şair bize bu bilgileri verir. Bu manzumede tarih beyti yoktur.

136. Târîh-i Vefât-ı Şeyh Şerîf Efendi

Târîhin itdi hâtif-i gaybî duâ ile

Ola Şerîf Efendi'ye kûy-ı adn makâm

Nesre Çeviri: Hâtif-i gaybî duâ ile târîhin itdi. Şerîf Efendi'ye kûy-ı adn makâm ola.

kûy: Köy, mahalle, semt

Diliçi Çeviri: Gaibden melek duâ ile târîhini yazdı. Şerîf Efendi'nin makamı Adn Cenneti olsun.

اوله شريف افنديه كوى عدن مقام

1+6+30+5+300+200+10+80+1+80+50+4+10+5+20+6+10+70+4+50+40+100
+1+40=1123

Şerîf Efendi'nin vefatı için şair bu manzumeyi yazmıştır. Dört beyitlik bu manzumede Şerîf Efendi'nin Kadirî şeyhi olduğunu ve tasavvuf yolundaki ilerleyişinin halk arasında dilden dile yayıldığını söyler. Uhrevi aleme yolcu olduğunda aziz olan ömür defteri sona ermiştir. Manzumenin son beytinde de yukarıdaki tarihi düşürür.

137. Târîh Berây-ı Kâdî-i Haleb-Şuden-i Kebîrî-Zâde Efendi

Leb-i âmin ile Nâbî didi târîh-i teşrifin

Kebîrî-zâde'ye yâ Râb mübârek eyle Şehbâ'yı (1123)

Nesre Çeviri: Nâbî leb-i âmin ile târîh-i teşrifin didi. Yâ Râb Kebîrî-zâde'ye Şehbâ'yı mübârek eyle.

Diliçi Çeviri: Nâbî, âminin dudağı ile teşrif tarihini dedi. Yâ Râb Kebîrî-zâde'ye Şehbâ'yı mübârek eyle.

کبیری زاده یه یارب مبارک ایله شهبايي

20+2+10+200+10+7+1+4+5+10+5+10+1+200+2+40+2+1+200+20+1+10+30
+5+300+5+2+1+10+10=1124

Kebîrî-zâde'nin Halep'e kadı olarak atanmasına Nâbî bu tarihi düşürmüştür. Kebîrî-zâde'nin Halep'e kadı olmasına şair çok sevinmiştir. Kebîrî-zâde Halep'i adeta cennete çevirmiştir. Çünkü dünyaya taması yoktur. Hükümlerini adalet üzerine verir. Ahlakının güzelliğiyle, fazlı ve ilmiyle Halep'in böyle molla görmediğini söyler ve yukarıdaki tarihi düşürür. Manzumenin altında 1123 tarihi yer almaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise iki sayılık bir fazlalıkla 1124 sonucuna ulaşırız.

138. Târîh-i Binâ-Kerden-i Kasr-ı Hazret-i Vezîr-i Mükerrerem Alî Pâşâ

Sâl-i târîhini isbâta dü şâhid lâzım

İktirân itse se şîne yine sül-s-i ah-ı şîn

Nesre Çeviri: Sâl-i târîhini isbâta dü şâhid lâzım. Se şîne (ve) yine sül-s-i ah-ı şîn iktirân itse.

iktirân: Yaklaşma, yakın olma

sül-s: Üçte bir

Dil İçi Çeviri: Yılının târîhini isbâta iki şâhid lâzım. Se şîne ve şîn'in üçte biri birbirine yakın olsa.

Nâbî, Ali Paşa'nın kasrı için ikinci bir manzume yazmıştır. İlk manzume yüz yirminci tarih manzumesidir. İlk manzumeyi şair kısa tutmuş beş beyitlik bir manzume yazmıştır. Bu manzume otuz sekiz beyitlidir. Önce Ali Paşa'nın kasrının üstün özelliklerini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Daha sonra Ali Paşa'yı över ve ona hayır duada bulunur. Manzumenin sonunda ise yukarıdaki tarihi düşürür. Yazdığı bu manzumede tam tarihi değil de lafzen tarihi kullanmıştır. İkinci mısra da se'nin, şîn'in ve süls-ı âh-ı şîn'in birbirine katılmasını söyler. Se'nin ebced karşılığı 500'dür. Şîn harfinin ebced karşılığı ise 300'dür. "Süls-i âh-ı şîn" ifadesinin ebced karşılığı 961'dir. 961 üçte biri ise 320'dir. 500, 300 ve 320'yi topladığımızda 1120 sonucuna ulaşırız. İlk mısra da "dü şahid" ifadesinde de tamiye vardır. 1120'ye 2 ilave ettiğimizde 1122 yılına ulaşırız. Yüz yirminci manzumenin tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1124 yılına ulaştık. İki manzumenin tarihleri arasında görüldüğü gibi bir uyumsuzluk vardır.

139. Târîh-i Dîger

Sen de târîhine tevcîh-i zamîr it Nâbî

Bu tûfengün demine hû didi erbâb-ı nefes (1123)

Nesre Çeviri: Nâbî sen de târîhine tevcih-i zamir it. Erbâb-ı nefes bu tûfengün demine hû didi.

tevcîh: Belli bir yöne çevirme, yöneltme

zamîr: İç, derun

Diliçi Çeviri: Nâbî sen de târîhinin derununa yönel. Nefes erbâbı bu tûfengün zamanına, nefesine hû didi.

بو تفنگک دمینه هو دیدی ارباب نفیس

$$2+6+400+80+50+20+20+4+40+10+50+5+5+6+4+10+4+10+1+200+2+1+2+50+80+60=1122$$

III. Ahmet'in tüfek kullanmasına şair bu tarihi düşürmüştür. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise bir sayılık bir eksiklik vardır. “Erbâb-ı nefes” tamlamasındaki tamlama hemzesini de hesaplamaya dahil edersek 1123 yılına ulaşırız.

140. Târîh-i Dîger

Eyledi isbât iki şâhidle târîhin felek

Keff-i Sultân Ahmed’e lâyük ne nâzende tüfek (1123)

Nesre Çeviri: Felek, târîhin iki şâhidle isbât eyledi. Keff-i Sultân Ahmed’e lâyük, ne nâzende tüfek.

keff: Avuç

Diliçi Çeviri: Felek, târîhini iki şâhidle isbât eyledi. Sultân Ahmed’in eline layık, ne güzel tüfek

كف سلطان احمده لایق نه نازنده تفك

$$20+80+60+30+9+1+50+1+8+40+4+5+30+1+10+100+50+5+50+1+7+50+4+5+400+80+20=1121$$

Şair, III. Ahmet'in tüfek atmasına düşürdüğü ikinci tarih manzumesi budur. İlk mısradaki “iki şâhidle” ifadesinde tamiye vardır. 1121’e iki eklediğimizde manzumenin altında yazan 1123 tarihine ulaşırız.

141. Târîh Berây-ı Tüfeng-Endâhten-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

Bu tüfeng-i hoş-nümânın şânına şayestedir

İki târîh-i dil-ârâ olmağa nakş-ı cebîn

Birbirinden tâzeter biri birinden hûbter

Nâbiyâ nahl-ı tecelli âşiyân-ı âteşîn

Nesre Çeviri: Nâbiyâ birbirinden tâzeter biri birinden hûbter iki târîh-i dil-ârâ nakş-ı cebîn olmağa bu tûfeng-i hoş-nümânın şânına şayestedir. Nahl-ı tecellî, âşiyân-ı âteşîn.

şâyeste: Layık, uygun

nakş-ı cebîn: Alın yazısı

tâzeter: Çok yeni

hûbter: Çok güzel

nahl: Hurma ağacı

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, birbirinden taze ve birbirinden güzel, gönül alan iki tarih alın yazısı olmaya bu güzel tûfengin şânına uygundur. Görünme ağacı, ateş yuvası

نخل تجلی

400+3+30+10+50+600+30=1123

آشيان آتشين

1+300+10+1+50+1+400+300+10+50=1123

Nâbî, III. Ahmed'in tüfenk atmasına üçüncü bir manzume daha yazmış, bu sefer iki tamlamayla tarih düşürmüştür.

142. Târîh Berây-ı İhrâc-ı Sancak-ı Şerif Be-Sûy-ı Gazâ

Târîhini lisân se tûg ile didi feth

Açdı cihâda bâl ile per sancak-ı şerîf (1123)

Nesre Çeviri: Feth târîhini lisân se tûğ ile didi. Sancak-ı şerîf cihâda bâl ile per açdı.

tûğ: Bir çeşit bayrak

bâl ile per: Kanat

Diliçi Çeviri: Fetih tarihini dil üç tuğ ile dedi. Şerefli bayrak cihada kanat açtı.

اچدی جهاده بال ایله پر سنجق شریف

1+3+4+10+3+5+1+4+5+2+1+30+1+10+30+5+2+200+60+50+3+100+300+20
0+10+80=1120

Nâbî, Hz. Muhammed'in bayrağının çıkarılmasına bu tarihi düşürmüştür. Manzumede hangi savaş için Sancak-ı Şerîf'in çıkarıldığı belirtilmemiştir. Prut Savaşı için çıkarıldığını tahmin edebiliriz. Bu manzumede tamiye vardır. İlk mısradaki "se tûğ ile didi" ifadesiyle ulaştığımız sonuca üç sayısının eklenmesi ima edilmiştir. 1120'ye 3 eklersek 1123 yılına ulaşmış oluruz.

143. Târîh-i Nusret Berây-ı Moskov

Bu müjdeyle mübeşşirler getürdi Nâbiyâ târîh

Adûyı bozdı hem hak aldı hem sulh itdi hem âsaf

Nesre Çeviri: Nâbiyâ bu müjdeyle mübeşşirler târîh getürdi. Âsaf, hem adûyı bozdı, hem hak aldı, hem sulh itdi.

Dil İçi Çeviri: Ey Nâbî, bu müjdeyle müjdeciler târîh getirdi. Vezir, hem düşmanı bozdu, hem hak aldı, hem barış etti.

عدوی بوزدی هم حک الدی هم صلح ایتدی هم اصف

70+4+6+10+10+2+6+7+4+10+5+40+8+20+1+30+4+10+5+40+90+30+8+1+1
0+400+4+10+5+40+1+80+90=1061

Prut Savaşının ardından imzalanan Prut Antlaşmasını şair bu manzumede anlatmıştır. Şanı yüce olan padişah Refref'in rakibi olan Muhammed Paşa'yı bu savaş için görevlendirmiştir. Muhammed Paşa da savaş meydanında İskender gibi çarpışmış ve bu mücadeleyi kazanmıştır. Ruslar aman dilemek zorunda kalmışlardır. Silah ve tüm mühimmatlarını bırakmak şartıyla sulh imzalanmıştır.

Manzumenin altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Prut Antlaşması ise 1123 yılında imzalanmıştır.

144. Târîh-i Muvaffak-Şuden-i Sadr-ı Azam Teber-Dâr Muhammed Pâşâ Be-Hedm-i Tâbûr-ı Moskov-ı Makhûr

Didi bî-gâye senâ ile mebeşşir Nâbiyâ

İki târîh iki mısra her biri dürr-i hoş-âb

Kıldı Sultân Ahmed'ün Allâh duâsın müstecâb

Düşmenün tâbûrını yıkdı vezîr-i kâm-yâb (1123)

Nesre Çeviri: Mebeşşir Nâbiyâ bî-gâye senâ ile her biri dürr-i hoş-âb iki târîh iki mısra didi. Allâh Sultân Ahmed'ün duâsını müstecâb kıldı. Vezîr-i kâm-yâb düşmenün tâbûrını yıkdı.

müstecâb: Kabul edilen

kâm-yâb: Neşe bulucu

Diliçi Çeviri: Ey müjdecî Nâbî, gayesiz övgü ile her biri bir inci olan iki mısra (ile) iki târîh dedi. Allâh, Sultân Ahmed'in duâsını kabul etti. Neşe bulan vezir düşmanın tâbûrını yıktı.

قلدى سلطان احمدك الله دعاسن مستجاب

100+30+4+10+60+30+9+1+50+1+8+40+4+20+1+30+30+5+4+70+1+60+50+
40+60+400+3+1+2=1124

دوشمنك طابورنى يقدى وزير كام ياب

4+6+300+40+50+20+9+1+2+6+200+50+10+10+100+4+10+6+7+10+200+20
+1+40+10+1+2=1121

Nâbî, Teberdar Mehmed Paşa'yı Prut Zaferi'nden dolayı övmek için kaside nazım şekliyle bu manzumeyi yazmıştır. İki mısra ile tarih düşürmüştür. İlk mısradaki bir sayılık bir fazlalık, ikinci mısradaki ise iki sayılık bir eksiklik söz konusudur.

Nâbî, kasideye Allah'a şükrederek başlar. Kullarına imdad edip fetih kapılarını açtığını, bu fetihle âlemin neşe ile dolduğunu söyler. Moskof'un bozgunculuk yapıp İslam kalelerine saldırdığı, fesat çıkardığını, bozgunculukta ileri gidip neredeyse İslam âleminin tamamını harap olacağını ve İslam'ın kalbini kebabâ çevireceklerini söyler. III. Ahmet ve Muhammed Paşa'nın onların ordusunu bir günde durduğunu anlatır. Dünyada bu zaferin eşi benzeri olmadığını söyler. Hiçbir padişaha bu kadar iyi hizmet edilmemiştir. Düşmanın aman dilemesiyle vezirin onlara merhamet gösterdiğini sulhun sağlandığını ilave eder. Manzumenin sonunda da yukarıdaki tarihi düşürür.

145. Târîh Berây-ı İnhizâm-ı Moskov

Nâbiyâ tarz-ı cedîd üzre bilâ-mâye-i harf

Tâze târîh tamâm oldu zihi feth-i mübîn (1123)

Nesre Çeviri: Nâbiyâ tarz-ı cedîd üzre bilâ-mâye-i harf tâze târîh tamâm oldu. Zihi feth-i mübîn.

bilâ-mâye: Cevhersiz, mayasız

zihi: Ne güzel

mübîn: Parlak

Diliçi Çeviri: Ey Nâbî, yeni tarz üzre cevhersiz, mayasız tâze târîh tamâm oldu. Ne güzel parlak (bir) fetih.

زهی فتح مبین

7+5+10+80+400+8+40+2+10+50=612

Rusların Prut Savaşı'nda ezici bir yenilgi alması üzerine şair bu manzumeyi yazmıştır. Nâbî bu tarihi “tarz-ı cedîd” yani yeni bir tarzda yazdığını manzumenin ilk mısrasında ifade etmektedir. Bu yeni tarzın ne olduğu ile ilgili elimizde bir bilgi yoktur. “Zihi feth-i mübîn” ifadesinin ebced karşılığı 612'dir. Manzumenin altında 1123 tarihi bulunmaktadır.

146. Târîh-i İhrâc-ı Tûg-ı Pür-Fürûg-ı Sultânî Be-Kasd-ı Cihâd

Rûhâniyân bu azmün hep âsmânda Nâbî

Târîhini didiler tûgun ola müeyyed (1123)

Nesre Çeviri: Nâbî, rûhâniyân hep âsmânda bu azmün târîhini didiler. Tûgun müeyyed ola.

müeyyed: Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış

azm: Niyet

Diliçi Çeviri: Nâbî, melekler gökyüzünde hep bu niyetin târîhini dediler. Bayrağın sağlam olsun (hiç yıkılmasın).

طوغک اوله موعید

$$9+6+1000+20+1+6+30+5+40+6+1+10+4=1138$$

Cihad maksadıyla III. Ahmet'in orduyu sefere çıkarmasına şair bu tarihi düşürmüştür. Adı geçmese de bu savaşın Prut Savaşı olma ihtimali yüksektir. Manzumenin altında 1123 tarihi bulunmaktadır.

147. Târîh-i Musanna Berây-ı Feth-i Tâbûr-ı Moskov

Biri Nâbî didi ammâ ki lügaz şeklinde

Ki letâfetde halâvetde şekerden geçti

Didi târîhini üç bin görünür ammâ kim

Oldı ancak se hezârun biri serden geçti. (1123)

Nesre Çeviri: Nâbî (gibi) biri didi ammâ ki lügaz şeklinde. Ki letâfetde halâvetde şekerden geçti. Târîhini üç bin görünür didi ammâ kim ancak oldu se hezârun biri serden geçti.

letâfet: Hoşluk, güzellik

halâvet: Tatlılık

se: Üç

hezâr: Bin, bülbül

Diliçi Çeviri: Nâbî (gibi) biri dedi ammâ ki bilmece şeklinde güzellikte, tatlılıkta şekerini geçti. Târîhi üç bin görünür dedi ammâ ki, ancak oldu üç binden biri başından geçti.

Nâbî, Prut Zaferi için bir manzume daha yazmıştır. Bu manzumeyi ise lügaz şeklinde yazmıştır.

148. Târîh-i Dîger

Mizâc-ı sulhı ifsâd eyledi küffâr-ı bed-kirdâr

Nesre Çeviri: Küffâr-ı bed-kirdâr mizâc-ı sulhı ifsâd eyledi.

mizâc: Huy, tabiat

ifsâd: Bozma

bed-kirdâr: Kötü davranışlı

Diliçi Çeviri: Kötü davranışlı kâfirler barışı bozdular.

مزاج صلحی افساد ایلدی کفار بد کردار

40+7+1+3+90+30+8+10+1+80+60+1+4+1+10+30+4+10+20+80+1+200+2+4
+20+200+4+1+200=1121

Rusların Prut Antlaşmasının şartlarına uymaması üzerine şair bu bir mısralık tarihi düşürmüştür. Tarih mısrası hesaplandığında 1121 yılına ulaşırız. Tamlama hemzelerini sayarsak onlar da iki tanedir. 1123 yılına ulaşırız.

149. Dîger

Bu sâl-i huçeste fâla Nâbî

Reh-yâb olamaz melâl u hestî

Bî-naks u ziyâde geldi zîrâ

Târîhine lafz-ı ten-dürüstî

Nesre Çeviri: Nâbî, bu sâl-i huçeste fâla melâl u hestî reh-yâb olamaz. Zîrâ târîhine bî-naks u ziyâde geldi. Lafz-ı ten-dürüstî.

huceste: Uğurlu, hayırlı

reh-yâb: Rehber

melâl: Üzüntü

hestî: Mevcudiyet

ten-dürüstî: Çok sağlıklı, çok sıhhatli

Diliçi Çeviri: Nâbî bu yılın uğurlu falına üzüntü ve mevcudiyet rehber olamaz. Zira, çok sağlıklı lafzı, eksiksiz ve fazla geldi.

تن درستی

$400+50+4+200+60+400+10=1125$

Prut Antlaşması'na uymayan Ruslar yüzünden bu antlaşma bozulur. Bunun üzerine Teberdar Mehmet Paşa gözden düşer ve Kandiye'ye sürgüne gönderilir, burada vefat eder. Hamisinin bu kötü durumuna üzülen şair, bu ruh haliyle içinde bulunduğu yıla "ten-dürüstî"yi fal olarak düşürmüştür. Bu yılın sağlıklı ve sıhhatli geçeceğini düşünmüş olmalıdır. Ne yazık ki fal doğru çıkmamış ve bu sene içinde Nâbî vefat etmiştir.

150. Târîh-i Hatt-Nihâden-i Ebu'l-Hayrû'l-Mezbûr

Kendü mazmun-ı hatından okunur târîhi

Oldı vechinde nümâyân rakam-ı kâtib-i sun (1124)

Nesre Çeviri: Kendü mazmun-ı hatından târîhi okunur. Rakam-ı kâtib-i sun vechinde nümâyân oldı.

mazmun: Asıl mana, kavram

Diliçi Çeviri: Kendi sakalından târîhi okunur. Allâhın yarattığı rakam yüzünde göründü.

اولدى وجهنده نمايان رقم كاتب صنع

$$1+6+30+4+10+6+3+5+50+4+5+50+40+1+10+1+50+200+100+40+20+1+400+2+90+50+70=1249$$

Nâbî, “hâsıl-ı ömrüm” dediği oğlu Ebu'l-Hayr'ın sakal bırakmasına çok sevinmiş, ömrünün uzun ve mutlu geçmesi için dua etmiş, manzumenin sonunda da bu tarihi düşürmüştür; ancak tarih mısrasını hesapladığımızda 1124 yılından oldukça fazla 1249 sonucuna ulaşmaktayız.

151. Târîh Berây-ı Dîden-i İhsân Gufte

Üç gûne lübb-i beyyine ile didi Nâbî

Târîh kabûl eyleye Allâhu taâlâ

Nesre Çeviri: Nâbî üç gûne lübb-i beyyine ile târîh didi: Allâhu taâlâ kabul eyleye.

gûne: Çeşit

lübb: Öz,iç

beyyine: Delil

Diliçi Çeviri: Nâbî üç çeşit öz delille tarih dedi. Allâhu taâlâ kabul eyleye.

قبول ايليه الله تعالى

$$100+2+6+30+1+10+30+10+5+1+30+30+5+400+70+1+30+10=771$$

Nâbî, bu tek beyitten oluşan manzumeyi de oğlunun sakal bırakması üzerine yazmıştır. Manzumenin altında herhangi bir tarih yoktur. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 771 yılına ulaşırız. İlk mısradaki “üç gûne lübb-i beyyine” ifadesinde tamiye olduğu açıktır; ancak biz bunu çözemedik.

152. Târîh-i Hatt Be-Tarîk-i Muamma

Hatt-ı nev-âmedenün görmek için târîhin

Meger ol şûh kıyâmetde baka âyineye

Nesre Çeviri: Hatt-ı nev-âmedenün târîhin görmek için, meger ol şûh âyineye kıyâmetde baka.

nev: Yeni

âmâde: Hazır

Diliçi Çeviri: Yeni çıkan sakalların târîhini görmek için meger o güzel aynaya kıyametde bakmalıdır.

Nâbî oğlunun sakal bırakmasına bu sefer muamma tarzında bir târîh düşürmüştür.

153. Dîger

Hurûc-ı Mehdî vü sâl-i nüzûl-ı Îsâ'ya

İder nümâyiş-i târîh Mesnevî-i Şerîf

Nesre Çeviri: Hurûc-ı Mehdî vü sâl-i nüzul-ı Îsâ'ya nümâyiş-i târîh ider: Mesnevî-i Şerîf.

hurûc: Çıkış

nümâyiş: Gösteri

Dil İçi Çeviri: Mehdî'nin ortaya çıkması ve Hz. Îsâ'nın yeryüzüne inmesinin târîhini gösterir: Mesnevî-i Şerîf

مثنویء شریف

40+500+50+6+10+300+200+10+80=1196

Mehdî'nin ortaya çıkmasına ve Hz. İsmâ'nın yeryüzüne inmesine şair cifr ilmine göre "Mesnevî-i Şerîf" i tarih düşürmüştür.

154. Diger

Safha-i âfâka tahrîr itdiler târîhini

Kudsiyân-ı arş Nâbî müftî-i iffet-meâb

Nesre Çeviri: Nâbî Kudsiyân-ı arş târîhini safha-i âfâka tahrîr itdiler. Müftî-i iffet-meâb.

iffet-meâb: İffeti koruyan, barınak olan kimse

safha: Bölümler, sayfalar

Diliçi Çeviri: Nâbî, gökyüzünün kudsileri ufukların sayfasına târîhini yazdılar: İffete barınak olan müftü.

مفتی ء عفت مأب

40+80+400+10+1+70+80+400+40+1+2=1124

Abdullah Efendi'nin sadr-ı fetva yani şeyhülislamlık makamına gelmesine şair bu tarihi düşürmüştür.

155. Başlıksız

Nâbî'nin bu manzumesinin tarih beyti yoktur. Alî Pâşâ için yazıldığı anlaşılan bu manzume yarım kalmıştır.

2.2. NÂBÎ'NİN TARİH MANZUMELERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ

2.2.1. Tarih Manzumelerinin Yazılma Sebepleri

	Yazılış Sebepleri	Yazılma Sıklıkları
1.	Kasr, çeşme, cami gibi mimari eserler için yazılan manzumeler	43
2.	Tayin için yazılan manzumeler	21
3.	Tarihi olaylar için yazılan manzumeler	17
4.	Viladet (Doğum) için yazılan manzumeler	16
5.	Vefat için yazılan manzumeler	16
6.	Yıllar için yazılan manzumeler	9
7.	Ok ve tüfek atma için yazılan manzumeler	6
8.	Otağlar için yazılan manzumeler	4
9.	Sakal bırakma için düşürülen manzumeler	4
10.	Ebü'l-Hayr için yazılan manzumeler	4
11.	Padişahların ziyaretleri için yazılan manzumeler	2
12.	Eserlerin tamamlanması üzerine yazılan manzumeler	2
13.	Cifr ilmiyle ilgili yazılan manzumeler	2
14.	Culüs için yazılan manzumeler	2
15.	Sünnet için yazılan manzumeler	1
16.	İddia üzerine yazılan manzume	1
	Toplam	150

Nâbî'nin divanında tarih manzumeleri bölümünde 155 adet manzume bulunmaktadır. Bu manzumelerin konularına göre yazılış sıklıkları yukarıdaki tabloda görüldüğü gibidir. Nâbî, en çok mimari eserler için tarih manzumesi yazmıştır. Mimari eserler için yazılan manzumelerden sonra tayin için yazdığı manzumeler gelir. Onu da tarihi olaylar için yazdığı manzumeler takip eder. Beş adet manzumede ise tarih beyti yoktur. Hangi konu üzerine yazıldığı belli olmayan bu manzumelerle birlikte 155 adet manzumeye ulaşırız.

2.2.2. Tarih Manzumelerinde Kullanılan Aruz Kalıpları

	Manzumelerde Kullanılan Vezinler	Kullanım Sıklığı
1.	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	33
2.	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	31
3.	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	18
4.	Mefûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	13
5.	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	12
6.	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	8
7.	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	8
8.	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	6
9.	Mefûlü mefâ'ilün feûlün	6
10.	Mefûlü mefâ'ilü mefâ'ilü feûlün	4
11.	Mefâ'ilün mefâ'ilün feûlün	4
12.	Mefûlü fâ'ilâtü mefulü fâ'ilâtü	4
13.	Feûlün feûlün feûlün feûlün	2
14.	Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün	1
15.	Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1
16.	Feûlün feûlün feûlün feûl	1
17.	Mefûlü mefâ'ilün mefulü mefâ'ilün	1
	Toplam	153

Remel Bahri'ndeki fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün kalıbı Nâbî'nin tarih manzumelerinde en çok kullandığı vezindir. Tarih manzumelerinin %21'ini bu kalıpla yazmıştır. İkinci sırada ise yine Remel Bahri'ndeki fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün kalıbı gelir. Bu vezni tarih manzumelerinin %20'sinde kullanmıştır. Hezec Bahri'ndeki me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün me fâ 'i lün veznini ise tarih manzumelerinin %12'sini bu vezinle yazmıştır. Tarih manzumelerinin ikisi herhangi bir vezne göre yazılmamıştır.

2.2.3. Söylenişlerine Göre Tarih Düşürme Çeşitleri

	Tarih Düşürme Çeşidi	Kullanım Sıklığı
1.	Tam tarih	143
2.	Mücevher tarih	1
3.	Lafzen tarih	1
4.	Muamma ve lügazla düşürülen tarih	5
5.	Tarih beyti olmayan manzumeler	5
	Toplam	155

Nâbî tarih manzumelerinde en çok tam tarihi kullanmıştır. Kolay olduğu için pek itibar edilmeyen lafzen ve mücevher tarihi birer kez kullanmıştır. Nâbî'nin tarih manzumelerinde ilginç olan muamma ve lügazla tarih düşürmesidir. Bu tarihlerin çözümünü bulamasak da Nâbî'nin tarih düşürmeye yeni bir çeşit ilave ettiğini düşünebiliriz.

2.2.4. Tarih Manzumelerinde Kullanılan Nazım Şekilleri

	Tarih Manzumelerinde Kullanılan Nazım Şekilleri	Kullanım Sıklığı
1.	Kıta ve kıta-i kebire şekliyle yazılanlar	140
2.	Kaside nazım şekliyle yazılanlar	4
3.	Tek dörtlükle yazılanlar	6
4.	Tarih mısrası olmayan manzumeler	5
	Toplam	155

Nâbî tarih manzumelerinde en çok kullanılan kıta ile tarih manzumelerini yazmıştır. Kıta nazım şekli en az iki beyitten oluşan, beyit sınırlaması olmayan bir nazım türüdür. Kıtaları diğer nazım şekillerinden ayıran en önemli özellik ise matla ve mahlas beyitlerinin olmayışıdır. Ali Paşa, Kalaylıkoz Ahmet Paşa, Baltacı Mehmet Paşa'nın sadrazam olmasına ve İbrahim Paşa'nın bayramını kutlamak için kasideyle tarih düşürmüştür. Dört

manzumesinde kaside nazım şeklini tercih etmiştir. Altı manzumesini ise tek dörtlükle yazmıştır

3. SONUÇ

Nâbî iyi bir şairdir. Hemen her şeyi şiirle söyleyebilme kabiliyetine sahiptir. Tarih manzumelerinde de bu başarısını göstermiş oldukça güzel tarih manzumeleri yazmıştır. Tarih mısralarına baktığımız zaman hem tarih düşürdüğü konuları açıkça ifade eden, hem de vermek istediği tarihe bire bir uyan, çok kolay yazılmış izlenimi veren güzel tarih manzumeleri kaleme almıştır; ancak bazı tarih manzumelerinin altında yazan tarihle, tarih mısrasından elde ettiğimiz sonucun uyuşmadığını gördük. Tarih mısraları üzerinde çalışırken otuz yedi manzumenin altında yazan tarihle uyuşmadığını tespit ettik. Pek çok tarih manzumesinin de altında herhangi bir tarih bulunmamaktadır. Bazı tarih manzumelerinin altında yazan tarihin doğru olmadığını farklı kaynaklardan yararlanarak bulduk. Örneğin 73. manzumede şair Şehzade Abdülmelik'in doğumu için tarih düşürmüştür. Manzumenin altında 1117 tarihi yer almaktadır. Tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1121 yılına ulaştık. Farklı bir kaynaktan Şehzade Abdülmelik'in doğum yılının 1117 değil 1121 yılı olduğunu teyit ettik. Aynı şekilde Nâbî 77. manzımede Osmanzade Nasuh Paşa'nın, Kalib-i Urban'ı alt etmesine tarih düşürmüştür. Manzumenin altında 1118 tarihi yer alır. Tarih mısrasından ise 1121 yılına ulaşılır ki bu tarih tam olarak olayın doğru zamanıdır. Tarih mısrasıyla altındaki tarihin uyuşmadığı durumlarda tarih mısrasından çıkan sonucun doğru olduğu, altındaki tarihin yanlış yazıldığı izlenimini edindik. Manzumelerin altında hiç tarih bulunmaması ya da manzumenin altında bulunan tarihle tarih mısrasının uyuşmaması müstensih'in hatası olabileceği gibi aynı zamanda Nâbî'nin divanında söylediği gibi bazı şiirlerinin yarım olmasından da kaynaklanabilir. Nâbî'nin divanında bununla ilgili ilginç örnekler vardır.

Seyyid Ali Efendi'nin vefatına 83. 84. ve 85. manzumelerle tarih düşürmüştür. Her üç manzumenin altında da tarih bulunmamaktadır. 83. Manzumenin tarih mısrasını hesapladığımızda 1125 yılına, 84. Manzumenin tarih mısrasını hesapladığımızda 1127 yılına, 85. manzumenin tarih mısrasını hesapladığımızda ise 1125 yılına ulaşırız. Aynı kişi hakkında yazılan manzumelerde farklı sonuçlar ortaya çıkması ilginç bir durumdur. Üstelik edindiğimiz bilgiye göre Seyyid Ali Efendi'nin ölüm tarihi 1124 yılıdır.

Nâbî tarih düşürmede ustalığını göstermiş aynı olay için birden fazla tarih düşürmüştür. III. Ahmet'in doğumu için 21. 22. ve 23. manzumeleri kaleme almış; ancak her manzumede farklı bir tekniği kullanmıştır. 21. manzumede mısranın tamamını, 22. manzumede “genc-i gayb” tamlamasını, 23. manzumede ise Kur'an'da geçen bir ifadeyi kullanmış adeta hünerini sergilemiştir. Yine III. Ahmet'in tahta çıkmasına 66. ve 67. manzumelerdeki tarihleri düşürmüştür. Bunun gibi birkaç manzumede daha aynı olaya farklı tekniklerle tarih düşürmüştür. Muamma ve lugaz tarzında yazdığı tarihlerin sayısı beştir. Bazı tarih manzumelerinde “tarz-ı cedit” ifadesini kullanmıştır. 124. ve 145. manzumelerde bu ifadeyi kullanan Nâbî, bu tarzın ne olduğunu açıklamasa da akla yeni bir teknik geliştirdiğini getirmektedir. Bunun dışında Nâbî'nin tarih manzumelerinin dikkati çeken diğer bir özelliği ise bazı manzumelerinin tek satırdan oluşmasıdır. Bu manzumelerde şair ne hakkında tarih düşürdüğü hakkında fazla bilgi vermez. Sadece tarih mısrası bulunur. Bazı manzumelerinde ise Nâbî, oldukça uzun manzumeler kaleme almış ve tarih düşürdüğü konular hakkında oldukça ayrıntılı bilgi vermiştir.

Nâbî'nin tarih manzumelerinde ilgi çeken bir husus da yıllar için düşürmüş olduğu tarihlerdir. Nâbî, o yılın tarihine denk gelen kelimelere göre o senenin nasıl geçeceği hakkında işaretler aramıştır. 94. tarih manzumesinde 1120 senesi için “hurşid” sözcüğünü tarih olarak düşürmüştür. Bu sözcüğün ebced karşılığının 1120 yılını vermesini şair uğur saymış, bu senenin güzel geçeceğini düşünmüş ve bu manzumede düşüncesini ayrıntılı bir şekilde

anlatmıştır. Aynı şekilde 89. manzumede 1119 senesi için tarih düşürmüştür. “Rahat din ü devlet” şeklinde 1119 senesi için tarih düşüren Nâbî, bu senenin güzel geçmesi için adeta temennide bulunmuştur. 132. tarih manzumesinde ise 1123 senesi için tarih düşürmüştür. 1123 yılında Prut Savaşı meydana geldiği için bu seneye “sene-i gaza” tamlamasını tarih düşürmüştür. Ebced hesabı tarih düşürmede ve fal bakmak için kullanılır. Nâbî, manzumelerinde bu iki özelliği birleştirmiş ve tarihini düşürdüğü seneler için nasıl geçeceğine dair ipucu yakalamaya çalışmıştır. Sadece yukarıda geçen manzumelerde değil toplam dokuz manzumesinde yıllar için tarih düşürmüştür. Nâbî, ayrıca Hz. İsa ile Mehdi’nin ortaya çıkışına “Mesnevi-i Şerif” tamlamasını tarih düşürmüştür. Buna göre Hz. İsa’nın yeryüzüne inmesi ve Mehdi’nin dünyada ortaya çıkması 1197 yılında gerçekleşecektir. 44. manzumesinde cifrdan faydalanarak bu tarihi bulduğunu anlatır. Nâbî’nin bu şekilde tarih düşürdüğü konular hakkında gelecek hakkında tahminde bulunması onun oldukça ilginç bir özelliğidir.

Nâbî’nin hayatıyla ilgili tezkirelerde bulamayacağımız anekdotlara tarih manzumelerinden ulaşabiliriz. Divan’ının Tevarih bölümünde kendi hayatıyla ilgili manzumeleri vardır. 43. ve 62. manzumelerde kendisine yaptırdığı ev için, 59. manzumede ise yaptırdığı çeşme için tarih düşürmüştür. Kız kardeşinin ve kethüdasının vefatını yazdığı tarih manzumelerinden öğreniriz. Nâbî, bitirdiği eserler için de tarih düşürmüştür. 31. tarih manzumesini Tuhfet’ül-Harameyn’in bitmesi üzerine kaleme almıştır. Nâbî, 115. tarih manzumesinde Halep’e baş defterdar olmasını büyük bir sevinçle anlatmıştır. Sadece kendi için değil oğlu Ebu’l-hayr için de tarih manzumeleri yazmıştır. Ebu’l-hayr’ın nahve geçmesini, sakal bırakmasını ve ona kasr yaptırmasını Nâbî’nin tarih manzumelerinden takip edebiliriz.

Ayrıca tarih manzumelerinden o dönemdeki sosyal hayatla ilgili bilgilere de ulaşmamız mümkündür. Nâbî, 18. manzumesinde bize Burunsuz Mevlevî hakkında bilgi verir. Burunsuz Mevlevî aynı zamanda Melamî’dir. Nâbî, Burunsuz Mevlevî’nin Melamî olduğu için burnunu kestiği bilgisini bize

verir. Ayrıca Mevlevî'nin, ölümünden üç gün önce öleceğini insanlara ilan ettiğini, herkesle vedalaştığını söyler. 104. manzumede ise Nâbî, Halep'te bulunan Hz. Zekerîyya türbesinin yenilenmesini anlatır. Türbenin tamiratını kimlerin yaptırdığını, hangi devlet adamlarının türbenin tamir edilmesi için çok çalıştığını, tamiratın kaç gün sürdüğünü Nâbî ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. 122. tarih manzumesinde ise Mahir Efendi'nin Sâcûr suyunu, nehrin önündeki dağları aşarak Gaziantep'e nasıl ulaştırdığını ve orayı nasıl ihya ettiğini öğreniriz. 125. manzumede Çerkes Muhammed Paşa'nın, 126. manzumede Baltacı Mehmet Paşa'nın, daha önce kimsenin atmadığı mesafelere ok attıklarını ve menzil taşı diktiklerini yine Nâbî'ni tarih manzumelerinden öğreniriz. Aynı şekilde III. Ahmet'in ilk defa tüfek kullanmasına da şair tarih düşürmüştür. Bu ve benzeri manzumeler bize o dönemin sosyal hayatıyla ilgili önemli fikirler vermektedir.

Nâbî dönemin önemli siyasi olaylarıyla ilgili de manzumeler kaleme almıştır. Kendisi Halep'te yaşasa da İstanbul'daki gelişmeleri takip etmiş ve İstanbul'da önemli gördüğü tüm olaylar için manzumeler yazmıştır. Tevarih bölümüne Celali İsyanlarını anlatan tarihle başlamıştır. Kendi doğumundan yirmi sene önce gerçekleşen Celali İsyanlarını, kendi bakış açısıyla tarihlemiştir. 19. ve 20. manzumeleri ise Kamanîçe Kalesi'nin fethedilmesi üzerine yazılmıştır. Bu manzumelerden savaşın on gün sürdüğünü, IV. Mehmet'in askerle beraber çarpıştığını ve kale düştükten sonra içinde yaşayan halka hicret etmeleri için padişahın izin verdiğini öğreniriz. Girit'in fethi, Feyzullah Efendi Vakası, Prut Savaşı ve Zaferi, Devlet Giray'ın Kırım Hanlığına tayini gibi tarihi olayları Nâbî'nin manzumelerinden takip etmek mümkündür. Bunun dışında pek çok devlet adamının tayinleri hakkında tarih düşürmüştür. Özellikle Halep, Urfa gibi şehirlerin valileri hakkında Nâbî pek çok manzume yazmıştır. Burada ilkimizi çeken başka bir nokta ise Nâbî daha çok sadrazam, vezir, muhassıl ve şeyhülislam gibi daha çok yüksek rütbeli devlet adamları için tarih düşürmesidir.

Divan edebiyatı için uzun yıllar halka dönük olmadığı yönünde ciddi eleştiriler yapıldı. Divan edebiyatına yüksek zümre edebiyatı, saray edebiyatı, medrese edebiyatı denildi; ancak yapılan çalışmalar divan edebiyatının belirli bir zümreye yönelik olmadığını, tam tersi Osmanlı Devleti ve toplumunun yansıması olduğunu göstermiştir. Tarih manzumeleri de divan edebiyatı içinde sosyal hayatla birebir ilişkili olan bir türdür. Şair, gündelik hayatta dikkatini çeken her şeye tarih düşürebilir. Sadece sosyal hayatı değil, siyasi gelişmeleri de Nâbî'nin manzumelerinden takip edebiliriz. Nâbî'de gündelik hayatında ilgisini çeken durumlara tarih düşürüp, kendi bakış açısıyla günümüze ulaştırmıştır. Nâbî'nin divanında bunun pek çok örneğine rastlarız.

KAYNAKÇA

Aktepe, M. (1989) III. Ahmed. TDVİA. Cilt 2. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Aktepe, M. (1993). Çorlulu Ali Paşa. TDVİA Cilt 8. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Aktepe, M. (2003). Baltacı Mehmed Paşa. TDVİA Cilt 28. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Bakkal, A. (Editör) (2009). Şair Nabi Sempozyumu. Şanlıurfa. Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları.

Bakkal, A. (Yayına hazırlayan) (2014) Nabi Sempozyum Bildirileri. Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Beydilli, K. (2007). Prut Antlaşması. TDVİA Cilt 34. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bilkan, A. F. (2007). Orta Klasik Dönem, Şiir. T. Halman, O. Horata (Editörler). Türk Edebiyatı Tarihi, cilt 2 (İkinci Baskı). İstanbul. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bilkan, A. F. (2011). Nabi Divanı (İkinci Baskı). Ankara. Akçağ Yayıncılık

Bilkan, A. F. (1998). Nâbî- Hikmet, Şair, Tarih (Birinci Baskı). Ankara. Akçağ Yayıncılık.

Demirel, Ş. (2008) “ Antepli Aynî Divanı’ndaki Tarih Manzumeleri”. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/4.

Diriöz, M. (1994). Eserlerine Göre Nâbî. İstanbul. Fey Vakfı Yayınları

Emecen, F. (1997) Eyüplü Hasan Paşa. TDVİA Cilt 16. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Gıbb, E. J. W. (1999) Osmanlı Şiir Tarihi Cilt 3. (Birinci Baskı). Ankara. Akçağ Yayınları.

İlgürel, M. (1993). Celali İsyanları. TDVİA Cilt 7. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Kaplan, M. (2015). Hayriyye-i Nâbî (Üçüncü Baskı). Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Karabey, T. (2011). Tarih Düşürme. TDVİA, Cilt 40. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Karabey, T. (2015). Türk Edebiyatında Tarih Düşürme (Birinci Baskı). Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Karaca, F. (2012). Turhan Sultan. TDVİA Cilt 41. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Karahan, A. (1987). Nâbî (Birinci Baskı). Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Karahan, A. (2006). Nâbî. TDVİA Cilt 32. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kütükoğlu, B. (2010). Süleyman Paşa. TDVİA Cilt 2. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Mengi, M. (1991). Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî (İkinci Baskı). Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

Oktay, A. (2014). Nabi'nin Münşeâtı (İnceleme-Metin). Diyarbakır. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.

Okuyucu, C. (2013). Nâbî, Mütefekkir Bir Şairin Romanı (Birinci Baskı). İstanbul. Sütun Yayınları.

Özcan, A. (2000). Kara İbrahim Paşa. TDVİA Cilt 21. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2001). Kapıcı. TDVİA Cilt 24. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Özcan, A. (2002). Köprülü Fazıl Ahmet Paşa. TDVİA Cilt 1. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Özcan, A. (2002). Köprülüzade Numan Paşa. TDVİA Cilt 26. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Özcan, A. (2004). Kara Mustafa Paşa. TDVİA Cilt 29. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Özcan, A. (2010). Şehit Ali Paşa. TDVİA Cilt 35. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Özcan, A. (1993). Daltaban Mustafa Paşa. TDVİA Cilt 8. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Süreyya, M. (1996). Şehzade Murat. Sicill-i Osmani Cilt 1. İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları

Süreyya, M. (1996). Yusuf Ağa. Sicill-i Osmani Cilt 3. İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları.

Süreyya, Mehmed. (1996). Ahmet Paşa, Kalaylıkoz. Sicill-i Osmani Cilt 1. İstanbul. Tarih Vakfı Yayınları.

Tanman, B. (1993). Çorlulu Ali Paşa Külliyesi. TDVİA Cilt 8. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Tarşı, M. S. (1995). Seyyid Feyzullah Efendi. TDVİA Cilt 12. Ankara. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Tunç, S. (2012). Nabi Divanında Sosyal Hayata Hikmetli Bakış. Konya.Palet Yayınları.

Uluçay, S. M. Üç Eşkıya Türküsü. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/172863>. Erişim tarihi: 02.08.2018

Uzunçarşılı, İ. H. (2011). Osmanlı Tarihi. Cilt 3, I. Kısım. (8. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Yakıt, İ. (2010). Türk İslam Medeniyetinde Ebced Hesabı (İkinci Baskı). İstanbul. Ötüken Neşriyat

Yorulmaz, H. (1996). Divan Edebiyatında Nâbî Ekolü (Birinci Baskı). İstanbul. Kitabevi Yayıncılık.

<http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islam-Alimleri-Ansiklopedisi/> Erişim Tarihi: 28.11.2018

Kişisel Bilgiler

Soyadı,Adı : Temel, Emine
Uyruğu : T.C.
DoğumTarihiveYeri : 28.09.1985/ Çayeli-Rize
Telefon : 0506 611 35 85
E-mail : emineseker53@gmail.com

Eğitim

Derece	EğitimBirimi	Mezuniyettarihi
Lisans	Uludağ Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	14.08.2007

İşDeneyimi

Yıl	Yer	Görev
2009	İstanbul- Dilnihat Özyeğin A. L.	Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.
2012	Van- Halide E. Adıvar M.T.A.L	Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.
2016	Yalova- Sercan Yazar M.T.A.L	Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.

YabancıDil

İngilizce

Hobiler

Film seyretmek, kitap okumak, gezmek, tezhip yapmak.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

22.01.2016

Tez Başlığı / Konusu

Nâkî'nin Tarih Manzumeleri

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 152 sayfalık kısmına ilişkin, ... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Tutarlılık...intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 2 (iki) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinalite Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içmediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

22.01.2016
EMİNE TEMEL
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : EMİNE TEMEL
Öğrenci No : 143201038
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Programı : Eski Türk Edebiyatı
Statüsü : Y. Lisans ☒ Doktora ☐

DANIŞMAN
Doç. Dr. RECEP DEMİR
22.01.2016

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR
22.01.2016
Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü